

Per 1366/2012

10038969,25

COBISS •

UJENSKIH VEŠTILNIKOV

OB LAAR

letnik: 13

številka: 25

glasilo Kulturnega društva Zavratec

1	UVODNIK
1	VODA – ELIKSIR ŽIVLJENJA
2	AKTUALNO
2	KD ZAVRATEC
2	PO POTRESU LAHKO TUDI ZAGORI
3	DELAVNA MLADINA PGD ZAVRATEC
4	ŽUPNIJSKO PASTORALNI SVET
5	»SVETI MIKLAVŽ, SEM LAHKO TVOJA POMOČNICA?«
6	DISLEKSIJA: TEŽAVA ALI NADARJENOST?
9	EKOLOGIJA IN OKOLJE
9	POTOK IN ZAVRATEC Z OKOLICO
19	KULTURA
19	PRAZNOVANJE URHOVE NEDELJE
19	DELAVNICA »PTICE«
20	SLIŠIM, VIDIM, ČUTIM
22	DECEMBRSKE LIKOVNE DELAVNICE
23	INTERVJU
23	LEGAL ALIEN
24	ČEZ PLANKE
24	NEKAJ O KANOMLJI IN DOGAJANJU V NJEI
26	NAŠA DEDIŠČINA
26	VAHČI
26	IZ ZGODOVINE
26	NOVA MUZEJSKA ZBIRKA V ŽIREH
28	POEZIJA
28	KAJETAN KOVIČ
29	PESEM
29	TUŠ TRGOVINA!
30	JEZIKOVNI KOTIČEK
30	UPORABNO ZNANJE – NASVETI ZA PISANJE VEJIC
31	ŠOLSKE STRANI
31	TEHNIŠKI DAN
32	JAZ IN MOJA NAJLJUBŠA ŽIVAL
33	PEČEMO
33	PECIVO NA SUHO
33	MEHKI MEDENJAKI
34	RAZVEDRILLO IN PROSTI ČAS
34	RALLY SARDINIJA 2012
37	REPUBLIŠKO ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE 2012
38	ZBOR »TOMOTOV«
39	ALIVESTE
39	ŠALE
40	KRIŽANKA

Uredniški odbor: Tomaž Mivšek (odgovorni in glavni urednik), Darja Kogovšek, Kristina Bogataj, Maja Mivšek, Andrej Mivšek Z. 10a, Jože Lazar Z. 16, Jože Lazar Z. 25, Robert Rijavec

Ovitek: Andrej Mivšek

Fotografije na notranji strani so prispevali: Robert Rijavec, Maja Mivšek,

Daphne Levac, Andrej Mivšek

Koledar: Robert Rijavec, Cirila Gajšek

Lektoriranje: Andreja Kogovšek

Letnik: 13, št. 25

Naklada: 150 izvodov

Priprava za tisk: Cirila Gajšek

Tisk: A-media d.o.o.

VODA – ELIKSIR ŽIVLJENJA

Tanja Tuma

Letos nam jo je slovanski bog vode, rek in jezer Vodan kar lepo zagodel; zdaj je bilo vode premalo, zdaj preveč, nikoli pa ravno prav. Poletje je bilo suho, da je les pokal po letnicah in je zemlja ječala po dežju, ki ga dolge tedne v juliju in avgustu ni bilo od nikoder. Pridelki so veneli in se sušili, namesto da bi pokali od rasti. En sam dan je poleti res obilno deževalo – 21. julija, na dan, ko so zavraški gasilci prevzemali novo gasilsko vozilo in pripravili veselico z ansamblom Modrijani. Ne glede na božjo prho, zbrala se je množica veseljakov vseh generacij in rajala do zgodnjega jutra. Brez vode ni življenja. Je naravni vir, ki predstavlja bogastvo vsake dežele in ena tistih naravnih dobrin, za katero Združeni narodi napovedujejo stisko v preskrbi, za katero je glavni razlog naš malomaren odnos do vode. Pa je vode pri nas dovolj?

Slovenija ima bogate vodne vire: preko 300 stalnih slapov, približno 5.800 izvirov ter kar na štirih petinah ozemlja velike in dolge reke: Sava, Drava, Mura, Kolpa, Soča, Vipava, Idrijca... Tako imamo v Sloveniji prek 26.000 km mreže stalnih rek in potokov, dodatni vodni potencial pa je še 7.700 km občasnih hudournikov. Seveda so za okolje pomembne tudi stoječe vode, to je 1.270 umetnih in naravnih jezer. Izjemno vodno bogastvo pa tvorijo tudi tri skupine ledeniških jezer – Triglavska, Krnska in Kriška, Bohinjsko in Blejsko jezero, nam blizu kraško Divje jezero pri Idriji ter presihajoča jezera na obeh kraških poljih, Cerkniškem in Planinskem. Država skrbno nadzira uporabo vodnih virov. Vsak Slovenec, ki koristi lasten ali kak drug vodni vir, si mora priskrbeti vodno dovoljenje in si zagotoviti vodno pravico. Kdo ve, kdaj bo mati država začela popisovati še dež, ki nam pada na glavo. Mogoče bomo prijavljali dežne pravice, deževne pravice in tuhtali nove zakone v dolgih deževnih dneh ... No, deževnih dni se jeseni ni manjkalo in zmamili so gobe in gobančke na plan, da je zrak prav dišal po njih. Vsi, ki jih radi nabiramo, smo si nasušili zaloge za zimo, nekaj pa odstopili tudi gobjim turistom, po domače gobarjem. Na vse svete se je nebo odprlo in čez noč poslalo dvajset centimetrov snega, kot bi se tale poganski Vodan malo poigral in preskušal naše potrpljenje. Napolnile so se struge in strugice, da so drle čez cesto, odnašale zemljo s polj in pašnikov ter z grožnjo poplav prestrašile Rupnikove

in »Šoštarjeve«. Gasilci so jim zgradili nasip iz vreč s peskom, kaj hujšega pa ni bilo. Včasih je kar dobro biti doma v hribih in na hribih ...

Čaka nas še sezona mogoče najbolj čarobne oblike vode – zmrznjene v snežinke, ledene ploskve in sveče ledenke. Tako nam bo pod čevlji zaškripalo, ko bomo šli sosedom voščiti vesel božič ter sreče in zdravlja v letu 2013. Potem pa: »Kdor vino večerja, vodo zajtrkuje.«

Viri: www.arso.si, www.rvk-jp.si, ednevniki.si, wikipedia.org

VODAN- bog vode, rek in jezer

KD ZAVRATEC

Upravni odbor

Spoštovane bralke in cenjeni bralci Oglarja. Pred vami je nova številka Oglarja, tudi tokrat z nekoliko drugačno obliko in izdelano zunanjo podobo. Na notranji strani platnic dodajamo kolaž fotografij preteklega polletja, v katerega smo ujeli gasilsko veselico z Modrijani, zimski športni dan POŠ Zavrtec, delavnico "Ptice", piknik cerkvenega pevskega zbora, ustvarjalno decembrsko delavnico in miklavževanje.

Primerjaje s preteklo številko smo malce povečali format glasila zaradi boljše berljivosti večjega fonda črk in razpoznavnosti fotografij. Zaradi manjših finančnih sredstev smo izpustili izdajo letnega koledarja v samostojni izdaji. Zato smo za vas pripravili enostranski barvni koledar s štirimi letnimi časi kot prilogo Oglarja na sredini.

V začetku prihodnjega leta bodo potekale na občnem zboru v Kulturnem društvu Zavrtec redne volitve v vseh organih društva, ki bodo izvoljeni za naslednja štiri leta. Na občnem zboru bodo podane tudi smernice in poročila delovanja društva. Medse že sedaj vabimo nove člane, ki bodo obogatili naše kulturno dogajanje v Zavrtaču.

PO POTRESU LAHKO TUDI ZAGORI

Poveljnik PGD Zavrtec Primož Leskovec

»Po potresu lahko tudi zagori,« je bil slogan letošnjega oktobra – meseca požarne varnosti. To je slogan, ki nas opozarja, da moramo biti pri naravnih nesrečah pozorni tudi na možne dodatne nevarnosti, ki lahko nastopijo kot posledica naravne nesreče. In ker je naravnih nesreč vedno več, kar občutimo tudi v naših krajih (v oktobru in novembru smo imeli tri obširne intervencije zaradi poplav in neurij), je prav, da smo nanje pripravljene. Zavraški gasilci se v ta namen usposabljammo na rednih mesečnih vajah in tečajih. Ostale vaščane obveščamo preko plakatov in letakov, z letošnjim letom pa tudi preko uradne strani društva (<http://www.pgd-zavrtec.si/>), kjer so objavljene vse novosti, novice in pomembne informacije v zvezi s PGD Zavrtec in požarnim varstvom. Prav tako objavljamo foto galerije in sicer na Facebook strani (<http://sl-si.facebook.com/PGDZavrtec>). Ker pa smo gasilci za zbiranje sredstev za delovanje društva primorani tudi v organizacijo raznih družabnih dogodkov, lahko omenjeni slogan poskušamo prenesti na ta bolj veseli del našega udejstvovanja v gasilstvu. Tako lahko rečemo, da se je 21. julija treslo na novem igrišču po prevzemu novega vozila, za kar so bili odgovorni Modrijani. 1. decembra pa se je vnela še zabava kot uvod v veseli december, ki so jo organizirali mladi gasilci. Na ta način smo pridobili še dodatna finančna sredstva. Tako je bila zabava z ansamblom Mladi godci pika na i uspešnemu letu za PGD Zavrtec. Za omenjena dogodka se zavraški gasilci zahvaljujemo vsem, ki ste fizično, finančno ali kakor koli pomagali pri izpeljavi letih in pa seveda še enkrat hvala za finančno pomoč pri nabavi novega gasilskega vozila, ki že uspešno služi svojemu namenu. Vedno bližje smo novemu letu, ki za gasilce predstavlja med drugim tudi volilno leto. S 5-letnim mandatom in

šestimi leti predsedovanja bo svoje poslanstvo zaključil Marjan Tavčar. Pozivamo vse člane društva, da podajo predloge za novega predsednika oz. se javijo za to vodstveno funkcijo. Volitve se bodo izpeljale tako kot vsako kongresno leto, na občnem zboru društva konec februarja.

Vsem vaščanom in bralcem revije Oglar želimo lepe praznike in čim mirnejše leto, ki prihaja.

Prekrivanje strehe po silovitem novembrskem vetru.

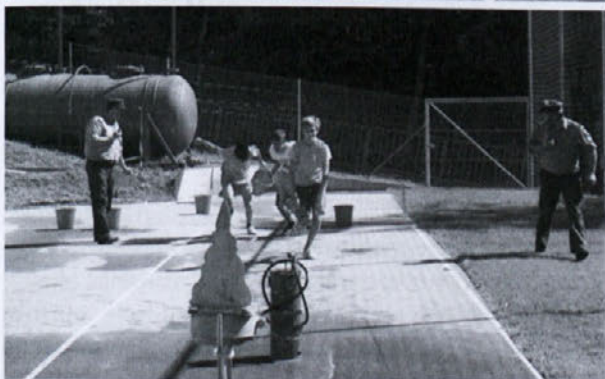

Varovanje objekta Zavrtec 3 pred naraslimi vodami.
Foto: Primož Leskovec

DELAVNA MLADINA PGD ZAVRATEC

Mateja Lazar

Kot smo že poročali, je bila že prva polovica leta 2012 zelo delavna in uspešna za mlade gasilce našega društva. Konec meseca junija so se pionirji in mladinci udeležili občinskega orientacijskega tekmovanja na Vojskem, kjer so pionirke dosegle drugo mesto, pionirji pa drugo in šesto mesto. Mladinke so se izkazale s tretjim in sedmim mestom, mladinci pa z drugim in tretjim mestom. Tako so si pionirke, pionirji ter mladinci prislužili udeležbo na regijskem tekmovanju, ki se je odvijalo v začetku septembra v Ledinah. Tudi tam so se naši gasilci zelo izkazali, saj so pionirke osvojile drugo mesto, pionirji osmo mesto, mladinci pa so v svoji kategoriji premagali vso konkurenco. S prvim mestom so si tako prislužili nastop na državnem tekmovanju, ki je potekalo 15. septembra v Žalcu; prav tako tudi pionirke z drugim mestom v svoji kategoriji. Damjan, Tadej in Blaž so si v veliki konkurenci pritekli odlično osmo mesto, Larisa, Manca in Mojca pa 17. mesto.

Državno tekmovanje v orientaciji v Žalcu.
Foto: Mateja Lazar

Med poletnimi počitnicami so nekateri mladi gasilci odšli na letovanje v Umag, katerega že nekaj let organizira mladinska komisija Gasilske zveze Idrija. Ker smo imeli slavnostni prevzem novega gasilskega

Regijski kviz v Kobaridu.

Občinski kviz v Zavrattu. Foto: Mateja Lazar

vozila, so tudi mladi sodelovali na paradi. V sredini oktobra pa smo v našem društvu v organizaciji mladinske komisije Gasilske zveze Idrija organizirali občinsko tekmovanje v gasilskem kvizu. Tekmovanja se je na deževno soboto udeležilo dvajset ekip iz gasilskih društev naše gasilske zveze. Tudi na tem tekmovanju so zavraški gasilci pokazali veliko svojega znanja, ki so si ga pridobili v letih dela pri gasilcih. Pionirke so osvojile prvo in četrto mesto, mladinci prvo in drugo mesto, gasilci pripravniki pa četrto in peto mesto. Z doseženimi rezultati so si pionirke in obe ekipi mladincev prislužili udeležbo na regijskem tekmovanju v kvizu, ki je bilo organizirano v novembru v Kobaridu. Odlični rezultati so se naših tekmovalcev držali tudi tokrat, saj smo domov prinesli kar tri pokale, ki so si jih prislužili s prvim in dvema tretjima mestoma. Na državno tekmovanje v Cerknico so tako odšli Gašper, Andraž in Miha, kjer so si prislužili odlično

20. mesto. Ker so bili edina ekipa, ki je zastopala našo gasilsko zvezo, jim gre še posebna zahvala. Dela pa za letošnje leto še ni konec, saj bo do konca leta organizirano še predavanje za opravljanje gasilskih preventivnih značk, kjer bodo pokazali svoje znanje na testih. Za osvojeno znanje pa bodo nagrajeni z značkami. Vse dogodke lahko sproti prebirate na spletni strani PGD Zavratac ali na facebooku, kjer si lahko ogledate tudi slike iz tekmovanj.

ŽUPNIJSKO PASTORALNI SVET

Tomaz Mivšek

Pred nami je leto vere, ki ga je ob 50-letnici začetka drugega vatikanskega cerkvenega zbora razglasil papež Benedikt XVI. V tem letu bomo odkrivali in poglobili svojo vero, da bi nas zajelo prenovljeno navdušenje nad Kristusom.

To prizadevanje za poglobitev osebne vere se ujema s programom, ki ga je zastavila Cerkev na Slovenskem. To leto je namenjeno premišljevanju pastoralnega načrta (z naslovom *Pridite in poglejte*) za versko prenovu v župniji. Pri poglobljanju gradiva strateškega pastoralnega načrta nam je v pomoč tudi zbornik Naše poslanstvo. Predlog vsakega srečanja ŽPS je sestavljen iz treh delov: uvodne molitve (duhovnost), povzetkov poglavij slovenskega pastoralnega načrta (študij) in vprašanj o verski prenovi župnije (pogovor).

Med pogovori in razmišljanji ŽPS je bila izpostavljena tudi naslednja usmeritev.

V naši župniji potrebujemo že danes, v prihodnosti pa še bolj, nove pastoralne voditelje, ki bodo vodili posamezne skupine (katehisti, mladinski voditelji, zborovodje, voditelji ministrantov ipd.). Za dobro komunikacijo med duhovnikom, ŽPS in skupino je dobro, da ima vsaka skupina predstavnika, ki o delu skupine poroča širši župnijski skupnosti. Tako je delovanje različnih skupin usklajeno in pripomore k boljšim uspehom.

Načrtovanje dogodkov v župniji je pokazalo že prve rezultate. V ta namen so se zbrali na dodatnem srečanju predstavniki liturgične in oznanjevalne komisije, ki so pripravili glavne usmeritve Božičnice na temo darovanje. Pripravljavci so se spraševali, kako povezati tradicionalne običaje svetega večera pred božičem z današnjo osebno vero kristjana do Kristusovega rojstva. Upamo, da nam je povezava običajev in osebne navdušenja župljana dobro uspela. Božičnica se je letos pripravila pravočasno

Ob koncu bi izrekla vse pohvale našim mladim gasilcem, ki z veseljem sodelujejo v gasilskih vrstah, se učijo in nato odlično izkazujejo svoje znanje. Dokaz so odlični rezultati, na katere smo vsi lahko ponosni, saj so s tem ponesli dobro ime našega društva po Sloveniji.

Vsem želim enakega zagona in znanja tudi v letu, ki prihaja.

SREČNO in NA POMOČ!

z velikim številom udeležencev. Birmanci so sodelovali z igro, s katero so na svoj način oznanjevali veselo sporočilo Kristusovega rojstva. Pevski zbor je z izborom ljudskih pesmi obudil že pozabljene božične napeve. Za lažje spremljanje veselega trenutka so nam pomagali tudi diapozitivi s platna.

Nov svež veter je zavel tudi na mladinski pastoreli. Za potrebe izobraževanja in duhovne rasti animatorjev bo v letošnjem pastoralnem letu v Godoviču šola za animatorje. Poleg animatorjev iz zavraške in godoviške župnije se bodo šole udeležili tudi animatorji z idrijsko-cerkljanske dekanije in dela ljubljanske nadškofije. Animatorji so s temeljnimi pripravami na naslednji oratorij že pričeli. Poleg izdelovanja voščilnic in filmskega večera v decembru je za postni čas predviden oratorijski dan za otroke.

Tema letošnjega oratorija bo znana 6. januarja na praznik Gospodovega razglášenja.

V cerkvi sv. Urha so se v drugi polovici leta nadaljevala redna vzdrževalna dela. V delovni akciji župnijsko gospodarskega sveta in ostalih prostovoljcev so se v glavni ladji ob severni steni zamenjali tlaki. Za potrebe ukrepa zmanjšanja vlage so se že obstoječe klopi odmaknile od sten ter se pritrdile na novo leseno podlago. V tem času so bila zamenjana tudi zunanja okna v cerkvi in zakristiji.

Novo podobo iz restavratorskega centra v Šentjoštu ima lesen kipec sv. Antona na stranskem oltarju. Ob njem je po restavriranju znova dobil svoje mesto tudi prašiček.

Župniji Godovič in Zavratac imata tudi letos novega pomočnika. To je bogoslovec Jakob Valič iz Ajdovščine, ki mu želimo, da bi si v naših župnijah nabral čim več izkušenj in bil zvest Kristusov oznanjevalec.

»SVETI MIKLAVŽ, SEM LAHKO TVOJA POMOČNICA?«

Darja Kogovšek

Dnevi okrog 6. decembra so za marsikoga najlepši dnevi v letu. Vsepovsod je čutiti pričakovanje. V teh dneh še odrasli postanejo otroški, kajti pričakovanje Dobrotnika napolni vse ljudi z dobro voljo in optimizmom. Prav zaradi pričakovanja je pričakovani dogodek še lepši, saj pravijo, da je včasih pot pomembnejša kot cilj. PETRA, MATIC, MATEVŽ, MANCA, ANA, ŽIGA, KARLA, KLARA, SIMON, JANŽE, JAKOB, LENČA, KARIN, LARA, MAJA in DARJA smo sv. Miklavža pričakovali tudi tako, da smo mu pripravljali sprejem z dramsko igrico: Sneguljčica in 10 palčkov.

Prvič smo se dobili v začetku novembra in v dobrem mesecu skupaj pripravili igrico. V začetku je bila le ideja, da bi vsem dobro poznano pravljico Sneguljčica in sedem palčkov postavili v današnji čas. Pa poglejte, kaj zmore več src in glav.

Moderno oblečena mačeha vsa nervozna nakupuje po spletu. Vsega ima dovolj, vendar si želi še več. Iz šole se vrne Sneguljčica in mačeho prosi, če lahko daruje svoje čevlje sošolki, ker je opazila, da ima le ta vse raztrgane. Mačeha je Sneguljčico raje napodila od hiše, kot da bi pastorka zapravljala njeno premoženje. Mačeha na spletu izbere aplikacijo zrcalce, saj jo zanima, kdo je na svetu najbogatejši. Glas iz računalnika ji pove: »Bogata si, bogata mačeha, ampak za veselje bogatejša je Sneguljčica, tvoja pastorka.« Le kako je to mogoče! Sneguljčica tava v gozdu in sreča ... No, kaj mislite, koga sreča? Lovca? Ne, angela! Ta ji pove, da naj vztraja pri svojih visokih ciljih. Odpeljal jo bo do dobrih ljudi. Angel čez nekaj časa izgine in Sneguljčico obkrožijo palčki. Deset palčkov. Sneguljčica jim razloži, da je sirota in palčki ji dovolijo, da nekaj časa ostane pri njih. Palčke je najprej zanimalo, ali zna Sneguljčica kuhati, zato jim je morala skuhati sirove štruklje. Bili so odlični. Ti naši palčki pa niso čisto navadni palčki, ampak so prav posebni, so Miklavževi pomočniki. Sneguljčico začutijo kot potencialno kandidatko za novo Miklavževo pomočnico, vendar ji ne želijo prehitro zaupati. Preizkusijo jo. Najprej jih zanima, ali zna Sneguljčica moliti. Kako bi jo vi preizkusili? No, vam povem, kako so se odločili naši palčki. Eden izmed njih se je preoblekel v hudička in vse prestrašil. Sneguljčica je vedela, da

Toliko pomočnikov pri razdeljevanju daril sv. Miklavž še ni imel.

Foto: Robert Rijavec

hudobca prežene molitev in vsi skupaj so zmolili sveti angel. Torej moliti zna, ampak, ali je poštena? Palčki ji nastavijo možnjo zlatnikov. Sneguljčica jo med pometanjem najde in brez pomisleka pokliče palčke in jim pokaže, kaj je našla. Poštena je tudi. Ampak, ali bo znala zavijati darila? Palček se hitro domisli preizkusa: »Sneguljčica, ali bi mi ti znala narediti eno tako lepo pentljico?« (Pretvarja se, da si ne zna zavezati vezalk.) Tudi ta naloga ni za Sneguljčico prav nič težka. Sedaj palčki spoznajo, da je poštena in vredna zaupanja, zato ji povedo skrivnost. Povabijo jo, da tudi sama postane Miklavževa pomočnica in na ta način razveseljuje ljudi, tako kot si je vedno želela.

Kaj pa mačeha? Se od zavisti pogrezne v zemljo? Ne, to ni rešitev. Otroci niso želeli, da mačeha ostane negativen lik, zato so predlagali, da spozna, da je pravi bogataš tisti, ki je bogat v svojem srcu. Mačeha se je zato odločila, da bo namesto materialnega zbirala srčno bogastvo. In začela je kar takoj: »Sveti Miklavž, sem lahko tvoja pomočnica?«

In tako so otroci soustvarili igrico, ki smo jo v sredo, 5. 12. 2012, predstavili sv. Miklavžu in vsem, ki so začutili potrebo, da prisluhnejo najmlajšim in se prepustijo pričakovanju. In kdor je imel odprto srce, je lahko začutil, da imajo majhni otroci veliko moč!

ZAHVALA!

Zahvaljujemo se KS Zavratac, predvsem njenemu predsedniku Marku Veharju, za finančno pomoč pri izvedbi Miklavževanja. Vaščani smo lahko veseli in ponosni, da živimo v KS, ki ima tako velik čut do svojih ljudi.

DISLEKSIJA: TEŽAVA ALI NADARJENOST?

Darja Kogovšek

Pojem disleksija je pogosto slišan, a žal prevečkrat nerazumljen. »Izhaja iz grščine. Izraz disleksija dobesedno pomeni težavo (dis) z besedami ali jezikom (leksis). Vpliva na vsakega posameznika drugače in mogoče je prav to vzrok, da poznamo veliko definicij, ki opisujejo disleksijo.« (Raduly-Zorgo, Smythe, Gyarmathy 2010, 12.)

Definicija Britanske zveze za disleksijo pravi: »Disleksija je specifična učna težava, ki predvsem prizadene razvoj pismenosti ter veščin, povezanih z jezikom. Verjetno je prisotna že ob rojstvu in vpliva na posameznika vse življenje. Označujejo jo težave na področju predelovanja glasov, hitrega poimenovanja, delovnega pomnjenja, hitrosti procesiranja in razvoja avtomatizacije veščin. Omenjene težave ovirajo posameznikovo izvajanje na področju prizadetih veščin, zaradi česar je to zato slabše, kot so njegove siceršnje sposobnosti. Pri tej specifični učni težavi so običajne metode poučevanja neučinkovite, vendar lahko s specifičnimi oblikami obravnave oz. ukrepi, ki vključujejo tudi rabo informacijske tehnologije, učne podpore in svetovanja, ublažimo neugodne učinke prisotnih težav.« (Prav tam, 13.)

Definicija opisuje celoten razpon težav, ki se ne kažejo le na področju branja in pisanja, ampak še na drugih področjih, ki presegajo pismenost (Prav tam). Eden od razlogov, da se težave še toliko bolj izraziteje kažejo prav na področju pismenosti je, da so bralna natančnost, glasovno zavedanje, obdelovanje zaporedij in druge dejavnosti pismenosti naloge predvsem leve možganske poloble. Pri mnogih posameznikih z disleksijo pa je delovanje desne možganske poloble bolj učinkovito. Z uporabo elektroencefalograma se je med branjem osebe z disleksijo pokazala povečana možganska aktivnost desne hemisfere, medtem ko se pri osebah brez disleksije kaže povečana aktivnost leve hemisfere. Izkazalo se je, da kjer otroci z disleksijo uporabljajo desno hemisfero, otroci brez težav uporabljajo levo hemisfero. Ker desna hemisfera ni zadolžena za jezikovno področje, morajo osebe z disleksijo za tovrstno delo vložiti veliko več truda, zato postanejo hitreje utrujeni (Kesič Dimic 2010).

Večina ljudi ima dominantno levo hemisfero. Tisti ljudje, ki imajo dominantno desno hemisfero, in to so običajno tudi osebe z disleksijo, se od tistih z dominantno levo razlikujejo v načinu obravnavanja in predelovanja informacij. To pomeni, da imajo po eni strani te osebe lahko težave, po drugi strani pa je lahko prav njihov drugačen pristop prednost. Davis in Braun (2008, 30) pa gledata na duševni proces, ki povzroča disleksijo »... kot dar v najresničnejšem pomenu te besede: naravna

sposobnost, nadarjenost.« Sposobnosti, ki jih ljudje z disleksijo lahko dobro obvladajo, npr. vizualne spretnosti in sposobnost reševanja problemov, so tiste spretnosti, ki jih delodajalci dejansko iščejo (Reid 2002).

Močna področja oseb, ki imajo dominantno desno hemisfero, so:

- dobre sposobnosti reševanja problemov;
- dobre domišljjske sposobnosti;
- sposobnost vzpostavljanja nepričakovanih medsebojnih povezav med podatki in informacijami;
- divergentno razmišljanje (lahko ponuja alternativen pristop k reševanju problemov v mnogih učnih in delovnih kontekstih);
- originalnost;
- ustvarjalnost (iščejo čim več možnih rešitev in niso zadovoljni le z eno);
- dobre sposobnosti vidnega predstavljanja;
- sposobnost hkratnega (simultanega) predelovanja informacij;
- dobre sposobnosti celostnega razumevanja;
- dobra intuicija;
- »umetniški« način razmišljanja;
- dobre sposobnosti ustvarjanja novega znanja;
- zmožnost odkrivanja praktičnih, inovativnih, kreativnih rešitev na akademskem področju;
- odkrivanje novih vidikov in uvajanje novih idej v tradicionalne vsebine;
- razvijanje izboljšav (Raduly-Zorgo, Smythe, Gyarmathy 2010).

V preteklosti so kot mogoče vzroke disleksije navajali čustvene motnje, manjše okvare vida, sluha in nezadostno urjenje možganov, nedokazljive in dokazljive možganske posebnosti. Največkrat pa je tak učenec veljal za lenega (Žerdin 2003). Danes vemo, da zgoraj naštetih vzroki niso pravi.

Vzroki za disleksijo so različni. Pojavi se lahko zaradi dednih dejavnikov. Če ima oče disleksijo, je tveganje, da jo bo imel tudi sin, približno 40 % (Reid idr. 2007). Potrebno je poudariti, da osebe z disleksijo nimajo nobenih okvar čutil (vid ali sluh). Disleksija je **nevrološka** motnja, to pomeni, da je težava povezana z načinom delovanja možganov, zato ni odvisna od posameznikove stopnje inteligentnosti, vloženega truda in socialnoekonomskega položaja (Raduly-Zorgo, Smythe, Gyarmathy 2010). Prav zaradi tega ni nujno, da se to kaže kot primanjkljaj, ampak kot drugačnost. To pomeni, da otroci in odrasli z disleksijo nimajo manjšega potenciala za učenje v primerjavi z vrstniki, ki nimajo

POTDEK, ZAVRATEK Z PISALICO

disleksije, pač pa njihovo učenje poteka na drugačen način (Reid idr. 2007). Največkrat so to povprečno ali nadpovprečno nadarjeni učenci. Značilnost otrok z disleksijo je, da so na enem področju lahko zelo dobri, na drugem pa imajo velike težave. Učitelji velikokrat rečejo: »To je pa čudno, saj ta fant je pa tako bister. Kako da dela pri pisanju toliko napak? In kako to, da tako slabo bere?« Lahko rečemo, da so na številnih področjih povsem enaki kot njihovi vrstniki. Od njih se razlikujejo le po tem, da je za njihovo izobraževanje potrebna **prilagoditev**.

Nevrološko pogojene težave ostanejo vse življenje, zato se je potrebno z njimi soočati. Kljub temu se jih da nekoliko omiliti oz. primanjkljaje kompenzirati. Otroci z disleksijo lahko te težave premagujejo s pomočjo nadomestnih strategij. Poznamo različne kompenzacijske tehnike, ki so lahko stvar dodatne strokovne pomoči, lahko pa jih ob poznavanju vzrokov disleksije in uporabi domišljije ter iznajdljivosti izvaja vsakdo, predvsem pa se to pričakuje od razrednega učitelja.

Pogostost disleksije svetovne šolske populacije je od 1,3 do 10 %. Težave, ki spremljajo disleksijo, se med seboj razlikujejo po intenziteti izraženosti le teh. Tako govorimo od lažjih do izrazitih težav. Gavin Reid (2002) opozarja na individualno naravo disleksije. To pomeni, da niti dva učenca z disleksijo nimata enakih značilnosti. Disleksija se lahko kaže na različnih področjih: na področju branja, pisanja, spomina, organizacije, motoričnega razvoja in govornega razvoja.

Nekaj značilnosti, ki so običajno povezane z **branjem** oseb z disleksijo:

- težave pri prepoznavanju in vezanju glasov, njihovem pomnjenju ter uporabi v besedi;
- čudno naglaševanje glasov;
- pogosto izpuščanje, obračanje, zamenjevanje, premeščanje glasov v besedi (zima – miza), tako pogosto preberejo drugo besedo, kot je zapisana, pogosto sinonim ali drugače podobno besedo (metla namesto omelo);
- med branjem spuščajo vrstice;
- pri branju se »izgubijo«;
- bralno razumevanje besedila je pogosto boljše kot branje posamezne besede;
- pri branju daljših delov besedila sproti pozabljajo prebrano;
- branje je počasnejše od povprečja (predvsem glasno branje ni tekoče in gladko, pogosto ne upoštevajo nobenih ločil);
- ne berejo z veseljem;
- vidna utrujenost (vso energijo usmeri k pravilno prebranim besedam);

- slabo napredovanje pri branju.

Možni znaki, ki se kažejo na področju **pisanja** so:

- počasno pisanje;
- težave pri pomnjenju pravopisnih pravil;
- pisni izdelki so neurejeni, z veliko prečrtanimi besedami in ponovnimi poskusi pisanja;
- utrujenost med pisanjem;
- kljub večkratnemu pregledu svoje naloge ne najdejo veliko napak;
- odpor do obsežnejšega pisanja, saj je le to za osebe z disleksijo težko, a ne samo zaradi težav pri črkovanju, ampak tudi iz vsebinskega vidika. O določeni temi lahko zelo pametno in učeno govorijo, vendar pa zapis na isto temo navadno ni tako razumljiv in jasen (velikokrat jim zmanjka časa).
- nenavadno držanje pisala;
- drža pisala in pritisk na podlago sta premočna;
- pisanje črk je počasno, mučno in netekoče;
- oblikovanje črk je nenavadno (z zapisom začne in konča ravno obratno, npr. od spodaj navzgor ali od desne proti levi);
- težave pri postavitvi črk v omejen prostor, npr. v vrstice (črke so prevelike ali premajhne);
- slaba prostorska organizacija v zvezku ali na listu (neupoštevanje robov, stisnjene ali razširjene črke);
- zamenjava podobno oblikovanih črk (b-d, a-o);
- težave pri pomnjenju in oblikovanju velikih pisanih začetnic.

Možni znaki, ki se kažejo na področju **spomina** so:

- slab kratkoročni in delovni spomin (slabša sposobnost zadrževanja in upravljanja z informacijami, kar ima za posledico težave v pomnjenju seznamov in več navodil hkrati (glasno računanje) ter nepovezanih dejstev, ki niso v otrokovem interesu, npr. poštevanke);
- znaki slabega dolgoročnega spomina, ki so posledica zmedenosti, neustreznih učnih strategij v času učenja ali slabe organizacijske strukture.

Možni znaki disleksije, ki se kažejo na področju

organizacije so:

- slaba organizacija učnega časa, gradiva, opreme in predmetov, ki jih otrok potrebuje pri učenju, npr. pozabi zvezek za domačo nalogo, urejenost zvezka;
- težave s prostorsko organizacijo (težko si uredi svojo sobo);
- slabe organizacijske strategije za učenje – podatke zamenjuje ali napačno razume.

Možni znaki disleksije, ki se kažejo na področju

DISLEKSJA: TEŽAVA ALI NADARJENOST?

motoričnega razvoja so:

- pogosto so bolj nerodni kot njihovi vrstniki;
- motnje pri koordinaciji telesa in prostorski orientaciji;
- težave pri fini motoriki (roka – oko);
- težave s koordinacijo in z opravili, kot so zavezovanje vezalk na čevlji;
- zaletavanje v opremo v razredu, spotikanje, pogosto padanje.

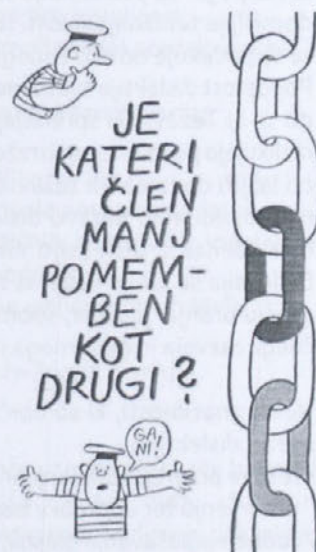
Za nekatere osebe z disleksijo je na področju **govornega razvoja** značilno:

- zamenjava podobnih glasov;
- slaba izgovarjava;
- težave s povezovanjem glasov v besede;
- slabo zavedanje ritma;
- slaba sintaktična zgradba (npr. slab besedni red v povedi);
- težave v poimenovanju;
- odrasle osebe z disleksijo večinoma nimajo težav z govorom, imajo pa nekatere jezikovne težave, npr. težave s priklicem besed, predvsem tistih, ki se redkeje uporabljajo, npr. tujke (fotosinteza) (Reid 2002).

Vsa naštetna področja se najučinkovitejše izboljšajo v otroštvu. Zato je zelo pomembno ugodno **šolsko okolje**, v katerem se krepijo kognitivni procesi ter kompenzirajo obstoječe razlike. Gavin Reid (2002, 16) za ponazoritev uporabi primer trgovine: »Greste v trgovino – veste, kje se večina prodajnih artiklov nahaja: sir, mleko, jogurt, sveži sokovi ipd. so v hladilniku; konzerve so običajno na enem mestu, prav tako sadje in zelenjava. To je vaš notranji načrt za tri področja v trgovini, v katerih lahko zelo hitro najdete na stotine stvari, ki jih potrebujete. Zdaj pa pomislite, kaj bi se zgodilo, če bi se poslovodja odločil, da zadevo malo premeša in izdelke shrani drugje – sadje nekje zadaj, stvari iz hladilnika pa razmesti celo na različna druga mesta. Prav hitro se boste zmedli – porabili boste več časa, določene stvari boste pozabili kupiti, marsikaj boste narobe kupili, jezili se boste in v skrajnem primeru ne boste šli nikoli več v to trgovino. Takšne izkušnje frustracije in zmede so vsakdanje izkušnje otrok z disleksijo, še zlasti, če učno okolje ni tako naklonjeno otrokom z disleksijo, kot bi moralo biti! Zavedati se moramo, da je vsaka učna izkušnja za otroka z disleksijo nekaj novega; zlasti pa je to pomembno, kadar gre za učenje in poučevanje. Če podatke otroku predstavimo na ustrezen način, zmedo in frustracije preprečimo in prispevamo k učinkovitemu ter uspešnemu učenju.«

Poleg šolskega okolja pomembno vpliva tudi ugodno **domače okolje**. Tako dom ne sme postati »druga« šola,

temveč mora ostati podporno okolje (Reid 2002). Starši naj ne bodo tisti, ki otroka neprestano opozarjajo in mu ukazujejo, temveč osebe, ki so pripravljene žrtvovati tudi nekaj svojega prostega časa. Otroku največ pomeni, če starši sedijo ob njem, ko on vadi, piše domačo nalogo, saj mu lahko s prstom kažejo besedilo in od časa do časa pokažejo svoje zadovoljstvo. S pretiranim siljenjem in prevelikimi zahtevami vzbudijo v otroku tak odpor, da sploh ne bo več bral. Zato je največ, kar lahko naredijo v tem primeru starši, to, da v otroku ohranijo željo in veselje tako do branja kot do pisanja (Žerdin 2000). Pri raziskovanju področja disleksije sem pri nekaterih učiteljih dobila občutek, kot da je disleksija tabu: »Ne, staršem pa še nismo povedali, da sumimo, da ima njihov otrok disleksijo. Oni to zelo težko sprejmejo. Pogovarjamo se samo o učnih težavah.« Mogoče pa ni težava v starših, ampak v tistih, ki imajo dolžnost to povedati. Če učitelj z veliko mero občutljivosti in skrbjo za učenca to dobro razloži staršem, potem tudi starši poznavanje vzroka težav svojega otroka vzamejo za dobro. Potrebno je konstruktivno reševanje težav. Lahko pa se nam ti učenci le smilijo in se o njih potihoma pogovarjamo. Ne razumem, zakaj je tabu, če ima učenec disleksijo. Ima pač težave na nekaterih področjih, jaz jih imam pa na drugih, ampak ali ...

(Božo Kos, 2008)

LITERATURA

- Davis, R. D., Braun, E. M (2008). Dar disleksije. Ljubljana: V. B. Z.
- Raduly-Zorgo, E., Smythe L., Gyarmathy, E. (2010). Disleksija - vodnik za tutorje. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- Kesič Dimić, K. (2010). Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ljubljana: Rokus Klett.
- Reid, G. (2002). Nekaj v prijateljsko pomoč: vodnik za starše otrok z disleksijo. Ljubljana: Društvo Bravo.
- Reid, G., Kavkler, M., Košak Babuder, M., Stephen G, V., Magajna L. (2007). Učenci s specifičnimi učnimi težavami: skriti primanjkljaji – skriti zakladi. Ljubljana: Društvo Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- Žerdin, T. (2003). Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja: priročnik za pomoč specialnim pedagogom in učiteljem pri odpravljanju motenj v razvoju jezika, branja in pisanja. Ljubljana: Društvo Bravo.

POTOK, ZAVRATEC Z OKOLICO

Janko Rupnik

Prebivalcem Potoka in Zavrata sta ti dve vasi z okolico po zemljepisni legi in svojimi značilnostmi gotovo dobro poznani. Z željo, da bi zapisali tudi nekaj ustnih izročil v zvezi z njima, da se ohranijo v pisani besedi, sem se namenil napisati ta sestavek. Morda bomo našli tudi nekaj novih dejstev z marsikaterega področja. Ob praznovanju 350. obletnice zavraške cerkve je v soboto pred nedeljskim slavljem imel v zavraški cerkvi mašo, sedaj že pokojni, gospod župnik Franc Govekar – Lešetnski z Jeličnega vrha, ki je svojo pastirsko službo pred leti opravljal tudi v zavraški fari. Pridigo pri tej maši je začel z besedami: »Zavratec je vas, ki je ujeta med dvema grapama – med grapo Jakopnika in grapo Črne.« V nadaljevanju pridige je nekaj stavkov namenil tudi vasi sami. Ta njegova misel me je napeljala k razmišljanju o naravni legi Zavrata in Potoka in mi navrgla spoznanje, da sta Zavratec in Potok skoraj popolnoma obdana s tekočimi vodami, saj ju okrog in okrog obdajajo potoki, pri izviri zelo neznatni, pa vendar trdoživi in tekoči tudi ob najhujših sušah. Če bi malo pretiravali, bi lahko rekli, da ležita vasi skoraj na polotoku, zato ker ju s "kopnim" povezuje le nekaj sto metrov brezvodnega ozemlja pri domačiji na Malovicah pod Mravljiašami. Na severni strani Malovic izvira potoček, ki teče v grapo Črne, na južni strani pa potoček, ki teče po potoški dolini v grapo Jakopnika. Ob koncu leta 2011 se je to stanje nekoliko spremenilo, saj je na koncu potoške doline potoček nepričakovano poniknil v tla in med sabo s »kopnim« povezal zavraško in medvejsko področje, toda o tem pozneje. Poskusil bom narediti nekakšen potopis navzgor po grapi Črne in potem še po dolini Sore in naprej po Jakopniku do Malovic.

Začnimo v Podklancu, ki ima kar nekaj naravnih posebnosti. Vas leži v dolini reke Sore ob sotočju s potokom Črne. To je pravzaprav zaključek doline Brekovic iz smeri Žirov. Svet je ravninski in ima razmeroma kar razsežno ravnino, ki jo na severozahodu obdaja pobočje hriba pod vasjo Ravne, na severovzhodu pobočje hriba pod vasjo Izgorje, na jugu pa skalnate stene Strojjarjevega »Špiklja«. Nad Strojjarjevo domačijo in malo proti zahodu jo obdajajo skalne pečine, ki se dvigajo na začetku grape Črne, na svojem vrhu imenovane »Za Pucovim Kotlom«. Med dolino soteske reke Sore in potokom Črne se v smeri Zavrata ravnina Podklanca še malo podaljša, na tem delu je več močnih vodnih izvirov, ki se izlivajo v oba omenjena vodotoka. Ti izviri imajo nekaj posebnosti, ki jih bomo videli v nadaljevanju. V Podklancu prodnata tla prekriva plast rodovitne črne prsti, ki se je z leti naplavila z bližnjih pobočij in grap kot posledica razpadanja listja

listnatega gozda. Pri Strojjarjevi domačiji je v smeri Zavrata nekaj pobočja, ki ni povsem skalnato. Po tem pobočju poteka v smeri Zavrata stara pešpot ali že opisovana tovarna pot na Primorsko.

Morda najprej nekaj besed prav v zvezi s strugo reke Sore, ki ima v zadnjih dvesto letih zelo drugačno smer struge v Podklancu samem in tudi malo nižje od vasi. Prav v Podklancu sta se Črna in Sora zivali skupaj v obliki črke T, tako da sta si pritekli prav nasproti ena drugi in potem združeni odtekli v smeri Žirov. Na istem mestu se jima je pridružil že omenjeni potoček, ki izvira v Podklancu, tako da je sotočje imelo obliko križa. Da so preprečili poplavnost potokov, so strugo Sore že pred opisanim sotočjem v blagem ovinku speljali v smeri Žirov in tako zmanjšali velik naval vode na enem mestu. To spremenbo struge nam potrjuje vris le te na katastru iz leta 1820. Druga sprememba vodotoka je bila narejena naprej na strugi Sore, naprej od domačije Podklanec št. 1. Tam struga nenadoma zavije od žirovske ceste proti domačiji »Podgrič«. Stara struga je potekala še naprej ob cesti proti Žirem in po nekako 70-ih metrih zavila v levo in presekala travnik Jurečeve domačije. Sledi te stare struge so še sedaj vidne. Novo strugo je dal izkopati kmet Jureč v letih od 1910 do 1920. Tako je zmanjšal možnost poplav preko svojih travnikov.

Sedaj pa k izvirov, ki izvirajo v kotu podklanške Ravnine pod Zavrattcem. Tu je več manjših izvirov in dva močnejša, eden bolj na vzhodu, drugi na zahodu. Vzhodni izvir ima skoraj značilnost, vsled katere je nastal tudi rudnik živega srebra v Idriji. Ta izvir namreč ob večjih povodnjih naplavlja samorodno živo srebro, ki ga je moč videti v strugi, nekaj metrov od izvira. To naravno danost dobro pozna sedanji lastnik Strojjarjeve domačije Ivan Leskovec. Da se še sam pohvalim, približno leta 1963 sem ga iz te struge nabral približno 2 cm³. Druga značilnost tega izvira je, da ima vodno povezavo s spodnjim delom Zavrata. Ko so leta 1990 na področju spodnjega Zavrata izvajali melioracijska dela kmetijskih površin, je v času melioracije na tem izviru izvirala zelo kalna voda.

Zahodnejši izvir ima podtalno povezavo s potokom Črna, kje, bomo videli v poznejšem opisu. Po ljudskem izročilu je občutljiv tudi na vodne padavine na področju Dol. V tem Podklanškem kotu ob izviri je nekje do leta 1955 stala domačija, ki je bila v starih časih last Pucovega grunta iz Podklanca, in sicer je to bil Pucov mlin. Nekje v letu 1900 je na tem izviru gospodar s sedanje domačije »Pri Jenaču« iz vasi Ravne, pisali so se Tratnik, naredil jez in potrebno postrojenje za elektrarno. Z odkopom »ponora« v Črni je tako dobil dodatno količino vode na

tem izviru, ki je zadoščala za pogon vodne turbine. Očitno so že v starih časih poznali lastnosti kraškega podzemlja. Ta elektrarna je obratovala le nekaj let. Pregrada jezua na tem mestu še stoji, vidni so tudi sledovi stavbe turbinske strojnice. Druga značilnost tega izvira je, da ima tudi povezavo s kraškimi vrtačami na področju vasi Dole. Ivan Leskovec – Strojnar mi je povedal, da so v starih časih imeli Podklančani navado reči, kadar je ob plohah začela teči kalna voda na tem izviru: »Spet je bilo veliko dežja v Dolah.«

Iz Podklanca se ravninski del nekoliko podaljša v smeri Črne, potem pa zoži v ozko grapo, obdano s strmimi in poraščenimi pobočjem, na nekaterih krajih prav s skalnatimi golimi stenami. Med prej opisanimi vodnimi izviri in začetkom Črne se dviga skalnat svet, ki ima na vrhu tudi dolino, imenovano »Pucov kotel«. Na obrobju te doline se nahaja kraška jama z zelo ozkim vhomom, ki se potem v notranjosti razširi. Ta jama je imela tudi precej kapnikov, ki pa so jih nepridipravi polomili in odnesli.

ČRNA

Fotografija Bezjakovega mlina s slapom, približno iz leta 1930. Fotografijo hrani župnišče v Zavrtaču.

Ko nadaljujemo pot iz Podklanške ravnice, pridemo na mesto, kjer je vodila stara pot v Zavrtaču. Na zahodni strani se dvigata hriba Mali in Veliki Kovk, na levi strani

pa je sedaj že porasla senošet, imenovana z ledinskim imenom »Zatrep«. (Iz leksikona: dolina, ki je obkrožena s kamnitimi pobočji.) Kmalu po tem, ko zavraška pot v smeri Podklanca prečka potok Črne, je nazaj proti smeri vodnega toka mesto, kjer je potok Črne delno poniknil in priteknel na dan v zahodnem izviru v kotu Podklanca. Za to naravno znamenitost mi je povedal že moj oče, pred nekaj leti še Ivan Leskovec – Strojnar. Neverjetno, oba sta mi pokazala isto mesto, kjer naj bi voda poniknila, kadar so očistili požiralnik. V mojih otroških letih (1958) so bile Zatrep (v krajevnem pogovornem jeziku – srednji spol) še košenina, sedaj so porasle s smrekovim gozdom. Na zavraški strani izvira tudi majhen potoček.

Sedanja podoba Bezjakovega mlina in slapa – ruševine stavbe mlina na levi. Vsled novejših mlinarskih tehnologij so klasični mlini iz preteklega obdobja izgubili svoj pomen in bili opuščeni. Tako nas nanje spominjajo le še ruševine. Foto: Janko Rupnik

Ozka grapa Črne se nadaljuje proti izviru. Prostor je le za strugo in vozno pot. Približno tristo metrov od Zatrepa spet naletimo na eno od znamenitosti te grape – slap, visok približno od pet do šest metrov, voda pada v velik tolmun. Globina vode v njem je kar precejšnja, je pa tudi precej širši od vodne struge. Morda so za nastanek slapa in tolmana vzrok različne kamenine, ki se stikajo v pravokotni liniji glede na smer struge ravno pod slapom. Nad slapom so tla sestavljena iz trdega apnenčastega kamna, pod slapom pa je kamnina lapornata, pomešana s prstjo. Ko sem enkrat v pomladnem času šel navzgor po Črni, sem nekaj deset metrov pod slapom videl pojav erozije – nad strugo se je odlomila plast laporja in padla vanjo. V zimskem času z vodo prepojene plasti laporja zmrznejo in ob otoplitvah odpadejo. Na ta način je v daljši dobi pod apnenčastim masivom voda razjedala

lapor in možno je, da je zaradi tega tudi nastal slap. Tik nad slapom v smeri velikega Kovka med kamenjem izvira studenček z bistro vodo.

Imenovani slap je bil vzrok, da se je na tem kraju dogajalo še marsikaj drugega. Na tem mestu so bili zaradi različnega nivoja vode odlični pogoji za postavitev mlina, ki ga zasledimo v urbarskih podatkih že leta 1586 (podatek »Knjiga hiš na Žirovskem«). Isti vir nam pove, da je bil leta 1659 lastnik mlina Jurij Wesiak (beri Bezjak), čigar priimek je tudi dal ime mlinu – Bezjakov mlin; pa tudi kraju – še dandanes nosi kraj pri slapu ime »Pri Bezjaku«. Tu sem priložil malo zgodovine, ker vse skupaj spada k omenjenemu kraju. Na tem mestu naj napišem, da je grapa Črne imela tudi svojo vas z imenom Črna, ki je štela štiri hišne številke in ravno Bezjakov mlin je bila najnižja domačija v Črni s st. h. št. 3. Na žalost je stavba Bezjakovega mlina dandanes porušena, pa tudi vasi Črne ni več. Od Bezjaka vodi nekdanj pomembna steza, sedaj tudi pohodniška pot, proti vrhu Velikega Kovka, da ne omenjam še ostalih poti in stez, ki se pri bivšem mlinu križajo.

Izrazita laporna kamnina nižje od Bezjakovega slapa. Med sloji mehkega laporja so plasti prsti, ki se ob nizkih zimskih temperaturah širi in povzroča postopno krčenje laporja.
Foto: Janko Rupnik

Kmalu nad Bezjakom se ozka grapa malo razširi v ozko ravan in senožet pod Veliki Kovk, ravan pa se na drugi strani struge naprej še razširi. Včasih je bila tam košenina, sedaj že precej zaraščena s podrastjo. Ob koncu te ravnine izpod Zavrata priteče šibak potoček, ki izvira kmalu pod višjo ležečo košenino, imenovano »Klokoč«.

Od tu dalje je svet ob strugi poraščen z drevjem. Po kakih stopetdesetih metrih spet pridemo do novega pritoka z zavraške strani. Ta pritok izvira pod italijanskimi kavernami nad Zavraticem, teče ob zahodni strani vasi, v enem delu skozi ozko tesen, imenovano »Brnkov pekel« in se na že omenjenem mestu izliva v Črno. V »Brnkov pekel« priteče še en potoček. Lahko bi rekli, da izvira iz manjšega podzemnega rova, ki ima tudi viseče kapnike. Voda iz tega izvira se nižje skoraj izgubi med kamnitim gruščem, vendar doseže strugo vodotoka v »Brnkovem pecku«. Ko pešačimo od izliva potoka, ki priteče izpod kavern, po Črni navzgor, se moramo povzpeti višje nad strugo, kajti potok teče med dvema velikima skalama, ki zapirata prehod pešču, voda pa je ravno tu zelo globoka. Prav malo višje nad tem tolmunom naletim spet na pritok, tokrat z zahodne strani izpod Velikega Kovka. Ta voda priteče po majhni grapi, imenovani »Mrakova grapa«. Ime je dobila po lastniku zemljišč ob tej grapi – Mraku iz Dol. Če bi se sprehodili po tej grapi, bi prišli do opuščene in porušene domačije, imenovane Zakovška koča, včasih koča Zakovškega grunta, Črna st. h. št. 2. Na sotočju teh grap je vidno tudi stičišče dveh vrst kamenin, Mrakova grapa ima apnenčasto podlago, grapa iz smeri Malovic pa temnejšo laporno podlago. Gremo naprej po glavni grapi Črne. Ob normalnem vodostaju je pretok vode tu že zelo majhen. Grapa je ozka in poraščena z drevjem. Nekaj sto metrov naprej od pritoka iz Mrakove grape sta bili kar precej nad grapo, na strani Dol, dve domačiji, imenovani ena »Pri Markiču«, Črna st. h. št. 1, včasih koča v lasti Gantarjevega grunta iz Dol, sedaj porušena in druga Črna st. h. št. 4, včasih Mrakova koča Mrakovega grunta iz Dol, sedaj še edina stoječa in dobro ohranjena stavba v nekdanji vasi Črne. Počasi smo se približali izvira Črne, še prej se z vzhodne strani pridruži šibek vodotok, ki priteče izpod domačije na Malovicah. Tudi struga tega potočka ima strme bregove, poraščene z drevjem. Pripelje nas do izvira pod samo domačijo na Malovicah, ki je s svojim izvirov najbližji izvira, katerega voda na južni strani Malovic teče na Potoško stran, kakor sem že na začetku zapisal. Skoraj na mestu izliva tega potočka v Črni izpod Malovic se z zahodne strani med velikimi skalami prebija potoček Črne, ki kakih sto metrov višje izvira izpod nekaj deset metrov visoke skalne pečine, imenovane »Veliki Hrečevc«. Pot navzgor po strugi do izvira je neprehodna, saj je struga posuta z velikimi skalami, ki so se v preteklosti odlomile od kamnitega masiva nad izvirov, zato se je treba od struge oddaljiti, da pridemo do izvira samega.

Izvir Črne pod Velikim Hrečevcem. V odprtini pod skalnato steno je podzemno jezero, iz katerega izteka voda. Tok vode takoj pri izviru ni viden, ker voda teče med kamenjem in debli dreves, nato začne padati med skalami navzdol v strugo. Foto: Janko Rupnik

Izvir Črne ima tudi nekaj posebnosti. Voda ne priteka iz kakšne majhne odprtine, kakor je pri izviri običajno, ampak priteka iz jezera – bi lahko rekli. Nad jezersko odprtino je skalna pečina »Velikega Hrečevca«, ki je visoka kar nekaj deset metrov. Ob njenem vznožju pri izviru je v njej odprtina, ki je precej podaljšana v notranjost. Kolikor je mogoče videti v notranjost, je vidna vodna gladina, iz katere potem teče potoček. Če po tej gladini spretno zalučaš kamenček, se sliši pljuskanje vode ob obok. Pljuskanje daje akustični prizvok, kar potrjuje, da je gladina v notranjost kar dolga; kolikšna je globina tega jezera pa ni vidno. Izvor imena »Hrečevc« ni znan. V letošnjem poletju so notranjost podzemnega jezera raziskovali jamarji, ki so povedali, da so na dnu jezera prišli do sifona, pri katerem se je raziskava zaenkrat končala.

Da se je narava poigrala tudi z našim podzemljem, pove naslednje ljudsko izročilo o izviru pod steno »Velikega Hrečevca«. Kaže, da je podzemna gladina talnih voda nekje natančno uravnovešena med sabo. Oče mi je pripovedoval o dogajanju v zvezi s tem izvirom. Mlinar Bezjak in nek mlinar iz Zale pod Jeličnim vrhom sta si ob nizkem vodostaju stalno »nagajala« med sabo. Mlinar iz Zale naj bi hodil k izviru Velikega Hrečevca in nekoliko zajezil iztok vode iz podzemnega jezera in s tem dvignil njegovo gladino. To je povzročilo, da se je pretok vode v Črno zelo zmanjšal, izvir v Zali pa okrepil. Seveda je potem mlinar Bezjak šel to odstraniti, da je spet imel dovolj vode za mlin. Hotel sem priti stvari do dna in šel v Zalo. Po kratkem povpraševanju sem izvedel, da bi bil

to mlin na domačiji v Kolišah v Zali, ki ima najvišjo lego v tej grapi. Sedanji domači na tej domačiji so mi pripoved o medsebojni povezavi izvirov in dogajanja v zvezi z njima potrdili. Njihov mlin še stoji, vendar stavbo mlina uporabljajo v druge namene. Še sedaj se vidijo sledi rak (roj), ki so bile speljane zelo daleč od izvira do mlina.

Vodni izvir v Zali nad domačijo v Kolišah, ki naj bi bil po ljudskem izročilu podzemno povezan z izvirom Črne. Foto: Janko Rupnik

V Črni stoji na isti strani poleg Velikega tudi Mali Hrečevc, skalna vzpetina, ki je malo nižja od Velikega, s katere je čudovit pogled na Vrh Sv. Treh Kraljev, Lavrovec in Žirovski Vrh. Še nekaj značilnega je za področje v oklici sotočja Maloviškega potočka in potočka izpod Hrečevca. Najbrž je grapa Črne dobila ime po tem kraju. Kraj je poraščen z drevjem in je večina dneva zelo temačen, tu vlada prav nekakšna tišina, dobiš občutek, da se je ustavil tudi čas. Sliši se samo rahlo žuborenje vode. Dodatno lepoto kraju dajejo še tise, ki jih je na tem mestu veliko. Če obiščemo še pokrajino zahodno od Črne. Takoj nad vasjo Podklanec leži na planoti vas Ravne. Nad njo kraljujeta hriba Veliki in Mali Kovk s svojima vrhovoma in sedlom vmes. Imata zelo značilno obliko in ju je zelo lahko opaziti tudi z oddaljenih okoliških hribov. Na vrhu Malega Kovka je italijanski vojaški bunker, od tu je v zimskih mesecih, ko ni listja po drevju, lep razgled na vzhodno in zahodno stran. Od tu proti jugu in čez sedlo pridemo na Veliki Kovk z nadmorsko višino 824 m. Vrh tvori majhen plato, poraščen z drevjem, tako da razgled z njega ni najboljši. V eni izmed številnih dolinic za Kovkom stoji spet ena od iger narave – »Andrejeva skala«. Ime nosi po domačiji v Ravnah s hišnim imenom »Pri Andreju«. To čudo leži na njihovi zemljiški posesti. Govorimo o dveh skalah s prostornino več kubičnih metrov. Ena služi kot podstavek in se trdno drži podlage,

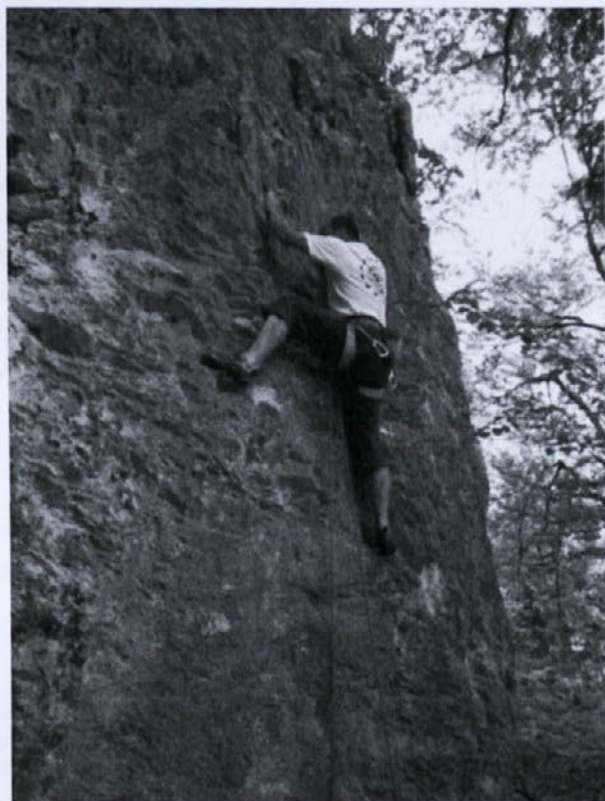
druga podolgovata leži na njej, kakor bi jo nekdo položil nanjo. Ta ležeča skala s svojim težiščem leži tako točno na ozki podlagi, da jo lahko človeška roka zamaje, seveda pa je to gibanje komaj opazno.

Pripoved Anice Vidmar, Kozovške iz Dol, po ljudskem izročilu: »Na Kovku je bila včasih lesena cerkvena. Skalni pečini, ki stoji pri Trevnu v Dolah, severno od domačije, okoličani rečejo »Tabor«, ker naj bi se na to pečino vaščani Dol umikali pred pohodi Turkov. V Dolah pri Mraku, kjer stoji sedanja kapelica, ta kapelica je bila včasih lesena«. Marjan Pišljarič iz Ravni pa po ljudskem izročilu pove: »Na sedlu med obema Kovkoma je stala cerkev, ki se je porušila. V kotanji v sedlu naj bi bil zasut tudi zvon«.

Od obeh Kovkov se nad Črno nadaljuje veriga gričev v smeri Mravljish. Ti hribovi imajo značilnost, da so po njihovih vrhovih raztresene velike skale samice, štrleče iz okolice, ki je sicer gladka in poraščena z drevjem.

Vrnimo se nazaj v Podklanec in usmerimo svoje potovanje po dolini reke Sore proti Rovtam. Po tej dolini je speljana cesta iz Žirov proti Logatcu, ki je bila zgrajena po letu 1910. Pred tem je bila tu grapa brez ceste, poti v rovtarski smeri so v starih časih vodile preko Izgor in Vrha Sv. Treh Kraljev. Iz Podklanca je na začetku še nekaj ravninskega sveta, ki se pri poteh, katere vodijo v Zavratac in na drugo stran v Izgorje, konča. Na tem mestu so še vidne ruševine Skoblovega mlina. Mlin nosi ime po enem izmed mlinarjev izpred dvesto do tristo let, ki je imel priimek »Skubu« (podatek iz »Knjige hiš na Žirovskem«). Takoj nad »Skoblovim« mlinom se grapa zoži in potem tudi takoj razširi. Cesta vodi po ravnini; tudi struga Sore, ki je poleg ceste, teče v mirnem toku. Ker tu včasih ni bilo ceste, je bil poleg struge travnik, ki so ga imenovali »Lazarjev log«. Imenovan je po njegovem lastniku Lazarju iz Izgorij. Na koncu tega bivšega loga imamo z Vrhovske strani suho kamnito strugo. Voda po njej teče le ob večjem deževju. Ta struga je malokrat vzeta v razne pogovore, jo bom pa pozneje še podrobno opisal, kar si to zasluži. Naprej od tega občasnega pritoka, približno sto metrov, se grapa spet zoži, zavije ostro na levo, voda v tem ovinku pa v nekaj metrov visokem slapu pada v tolmun. Približno v letu 1910 sta ta vodni slap hotela izkoristiti dva kmeta z Vrhovske strani za pogon žage, žal pa je projekt pozneje propadel. Pod cesto je še vidna betonska konstrukcija za postavitev vodne turbine. Gradnjo sta hotela izpeljati kmet Otrin – »Gošar« in »Hlevišar« izpod Vrha Sv. Treh Kraljev. Zato se kraj tudi imenuje »Pri Hleviški žagi«. Malo naprej in navzgor pa smo že pri znamenitih Matjaževih kamrah, visoki skalni pečini, ki je kakih deset metrov nad strugo razjedena od vode, tako da ima skozi pečino izvrtan obokan širok hodnik. Iz hodnika vodi rov v notranjost, ki je izziv mnogim jamarjem za raziskovanje.

Ta naravna zanimivost je omenjena že v večjih zgodovinskih in naravoslovnih študijah. Kot je že bilo zapisano v Oglarju, je ta pečina s svojim prostornim hodnikom nudila zatočišče okoliškemu prebivalstvu ob turških vpadih. Kamnita stena pa nudi ljubiteljem gorskega plezanja idealno priložnost za utrjevanje plezalnih veščin. Nad Matjaževimi kamrami je grapa spet malo širša, kmalu pa se že spet zoži v ozko kamnito sotesko z visokimi stenami, ki nas pripelje v Sopot. Voda se prebija preko slapov in tolmunov. Ta del vodotoka okolišani imenujemo »Sopovške kadi«.

Plezalec Igor Sedej iz Žirov v steni Matjaževih kamr. Foto: Janko Rupnik

Ta soteska je res ozka, kajti cesta poleg struge je dobesedno vklesana v steno na njeni severni strani. Nad sotesko stoji Sopoška domačija, novozgrajena hiša, nižje pa še zanimiva lesena hiša, sestavljena iz smrekovih brun, ki so gotovo precejšnje starosti. V Sopotu se združita dve grapi in tudi dva potoka: en pritok po dolini z vzhoda, ki izvira na severni strani Rovt in priteče v Sopot pod Hlevišami; drug potok z južne strani, ki izvira na jugozahodu Rovt in ga napaja več pritokov izpod Medvedjega brda in potok Jakopnik izpod vzhodne strani Zavrataca. Beseda Sopot je v leksikonu razložena kot

»šumenje vode«. Krajan Zavrata mi je povedal, da je to besedo večkrat srečal tudi v Makedoniji, ko je služil vojaški rok. V Sopotu je tudi mlin, ki sedaj ne deluje več, včasih »Matjažev mlin«. Zgodovinarji njegov obstoj opišejo že v letu 1630; v tem času naj bi v Sopotu bila tudi žaga. Še to, od Podklanca do Sopotu je južna stran grape na mnogih krajih obdana s skalnatimi pečinami, severna stran grape pa je bolj položna.

Sedaj se napotimo vzdolž južnega pritoka v Sopotu. Uradno naj bi ta potok imel ime Rovtarica. Kake dva kilometra je grapa še bolj ozka, potem pa se razširi v travniško ravnino trikotne oblike, imenovano Brnkov log. Tu se izlivata potoka izpod jugovzhodne strani Rovt in Jakopnik, ki priteče po istoimenski grapi, izvira pa, kot sem že na začetku zapisal, v gornjem delu potoške doline pod domačijo Malovic. Brnkov log je obdan s poraščenimi bregovi, spodaj travnatimi, višje gozdnatimi. V smeri Jakopnika se ravnina kaj hitro zoži v ozko globoko grapo.

JAKOPNIK

Grapa Jakopnika je sprva položna in vseskozi ozka do pod domačije v Zapotoku. Po nekaj sto metrih od mostu navzgor, kjer zavraška cesta v ovinku prečka strugo, se srečamo s prvim neznatnim pritokom z zavraške strani. Neznatnim ob normalnem vodostaju, kajti ob deževju je ta pritok močan. Izvira nekaj deset metrov nad strugo, pod skalno pečino. Takoj za tem pritokom se struga Jakopnika začne nenadoma strmo dvigovati, kjer voda teče po kamnitih policah kot po stopnicah. Ta del grape je po svoji naravi kar malo težje prehoden. Kamnite tolmine in strme ploščadi obdajajo na obeh straneh velike skale, ki štrlijo iz bregov in grozijo, da se bodo vsak čas odtrgale od pobočja. Na vrhu kamnitih ploščadi struga spet postane položna. Opazno je, da je nad pritokom izpod Zavrata vode v strugi kar vidno manj. Kmalu nad slapovi smo pri mostičku, ki povezuje področje Kamenikovega griča z Zavrattcem. Prav hitro nad omenjenim mostom pridemo do oglarskega kopišča, kjer Zavrattčani vsako leto postavijo manjšo kopo in skuhamo oglje. S tem oživljajo tradicijo in spomine na davnino, ko so prvi prebivalci naših krajev kuhali oglje za potrebe železarstva in kovaštva.

Oglarsko kopišče v Jakopniku z oglarsko kolibo iz smrekovega lubja. Na tem mestu fantje iz Zavrata vsako leto v poletnih mesecih postavijo majhno oglarsko kopo in skuhamo oglje, da obudijo spomin na prve naseljence v Zavrattu – oglarje. Foto: Janko Rupnik

Že od mostu navzgor naprej je struga potoka položna, količina vode se manjša, tako da je le na kamnitem dnu viden minimalen tok vode. Ko prispemo skoraj do brvi, preko katere vodi steza iz Zavrata na »Krštofov« grič, vode v strugi ni več videti. Na tem mestu je na zavraški strani graben, ki se višje konča z odprtino v skalah. Očitno se nižje v tem grabnu nataka neznatna količina vode v strugo Jakopnika. Ta odprtina je hudourniškega značaja. O tem spet pozneje. Od tu dalje je struga ob normalnem vodostaju suha do nove ponikve, kjer se v spodnjem delu konča potoška dolina.

Ko sva enkrat z očetom šla peš mimo Zapotoka v Potok, mi je pokazal mesto struge, nekaj metrov pod takrat še lesenim mostičkom, in mi rekel, da je tu je kamnita plošča, če jo odkoplješ, pod katero voda ponikne in potem priteče na plan v Lanevski grapi. Ta pripoved mi je kot otroku ostala v spominu, pozneje pa se s to mislijo nisem več ukvarjal. Bil pa je splošno opazno, da je bil od tega mesta navzdol vodni tok šibkejši, ob sušnih obdobjih pa je skoraj usahnil. Jeseni leta 2011 smo opazili, da na opisovanem mestu vsa voda ponikne med kamenje. Tako se je potrdilo dejstvo, da je bil ta pojav prisoten že v starejših časih. Zelo verjetno je, da so prejšnji prebivalci skrbeli, da je ponikalnica bila zamašena, saj sta dve domačiji v Zapotoku za vsakdanjo rabo rabili vodo iz tega potočka. Izživ k raziskavi te ponikalnice je bil dan že v prejšnji številki Oglarja.

Pogled na dolino Potoka iz smeri »Narte«. Na levi vidimo značilne griče, ki so zloženi eden poleg drugega od Požnela do Veharš. Skrajno v ozadju je Mravljiškova domačija. Foto: Janko Rupnik

Od tega opisovanega mesta navzgor proti toku se nam začne odpirati lepa dolina Potoka. Na južni strani je povečini travnata do vrha, na severni pa je zgoraj poraščena z drevjem. Potoček vse izpod Malovic vijuga po dolini, krepijo ga še neznatni vodni izviri z obeh strani. Na ravnini malo višje od Svetlikove domačije je sredi travnika močnejši izvir, za katerega je značilna mrzla voda s stalno količino le te, tudi ob deževju. Ob poplavih potoški vodotok ni nevaren, saj se voda prosto odteka navzdol po opisani strugi. Potok po sredini potoške doline deli vasi; na severni strani je vas Potok, na južni strani vas Medvedje Brdo, hkrati pa je tudi katastrska meja med k.o. Dole in k.o. Medvedje Brdo. Bregovi južne strani Potoka so prav značilno oblikovani, kot bi nekdo zložil griče enega poleg drugega. Geološka sestava Potoka tvori rumeni lapor na severni strani, po dolini naplavljen črnkasta prst. Južna stran je bolj raznolika, od rumene do temne prsti, celo ilovice. Na medvejski strani, nekako kjer se konča »Apaltarjeva« zemljiška posest, se ob potoku nahaja črna ilovica, ki so jo v bližnji preteklosti zelo uporabljali za zdravljenje revme.

Po pripovedovanju Jožeta Mlinarja – »Primca«, je bila nad Apaltarjevo domačijo navzgor, ob sedanji cesti, žila svinčene rude. Z odkopavanjem te rude se je ukvarjal gospodar takratne domačije »Na Smuku«. K sodelovanju je vabil tudi idrijski rudnik živega srebra, a jih zadeva ni

zanimala. Menda je v odkopavanje vložil toliko denarja, da je potem domačija, grunt, zaradi tega propadel. Tako smo naredili celoten potopis po grapah okoli Zavrataca in Potoka, deloma bo branje tudi dolgočasno. Sedaj bom pa po ustnem izročilu opisal še nekaj bližnje in dalnje okolice, potem pa pride na vrsto še sam Zavratac.

BOŽIČNIK

Ko smo potovali od Podklanca proti Sopovtu, sem na koncu Lazarjevega laza omenil suho strugo, katere vodotok oživi le ob večjem deževju. Ta grapa vodi od struge Sore pod domačijo »Goše« naprej skozi dolino Hleviš, kjer se vanjo steka več neznatnih vodotokov izpod Vrha Sv. Treh Kraljev. Obenem nekako deli področje Izgorij od Vrha Sv. Treh Kraljev, saj je tudi katastrska meja med k.o. Opale in k.o. Vrh. Po pripovedovanju Ivana Leskovca iz Podklanca se ta grapa imenuje Božičnik. Prav tako jo z istim imenom imenuje in tudi omeni zavrtaški župnik Jakob Ferjančič v pismu Logaškemu glavarstvu leta 1890, v katerem opiše Zavratac in življenje v njem. Pa se podajmo na pohod po Božičniku. Takoj po začetku grape se na desni strani prične dvigati kar kakih dvajset metrov visoka skalna pečina. Levi breg je ravno tako skalnat, vendar je nekoliko bolj položen.

Spodnji del struge pod požiralnikom ima kamnito dno, ki je poraščeno z mahom. Struga je ob normalnem vodostaju suha. Foto: Janko Rupnik

Dno struge je kamnito in ob normalnem vodostaju brez vode. Po kakih stopetdesetih metrih doživimo presenečenje, saj ugledamo vodo, kako teče navzdol po kamniti ploščadi. To nas napelje na misel, da mora voda nekje ponikniti. Naša predvidevanja se uresničijo, ker prav hitro pridemo do odprtine v skalnatem dnu struge. Zato nam ta vodotok daje misliti, da je hudournen, v resnici pa ob večjih količinah vode višek vode priteka po grapi prav do Sore.

Voda Božičnika izginja v kamniti odprtini velikosti kake pol kvadratnega metra. Foto: Janko Rupnik

Nad požiralnikom navzgor je vode kar precej, mestoma grapa daje zelo lep videz z majhnimi slapovi in tolmunji. Od ponikalnice naprej so bregovi grape poraščeni z drevjem in so kar strmi.

Grapa je takoj nad požiralnikom zelo lepa, krasijo jo številni majhni slapovi in tolmunji. Foto: Janko Rupnik

Naletimo tudi na manjši izvir iz izgorške strani. Na enem mestu daje dolina struge vtis pravega narodnega parka s podrtimi drevesi. Po kakem kilometru od struge Sore se grapa konča, saj pridemo do travnikov. Od tu naprej je struga potočka običajna, vijuga sem ter tja po travnikih, dokler se zgoraj ne razdeli v več majhnih pritokov.

»Narodni park« v Božičniku. V gornjem delu grape je narava neokrnjena, po tleh namreč leži vse polno podrtega drevja. Foto: Janko Rupnik

Ko smo že ravno pod Vrhom Sv. Treh Kraljev, bom napisal še nekaj zanimivosti o Smreškem jezeru. Bajka o nastanku tega jezera nam pripoveduje, da je na tem mestu bila nekoč domačija. Na tej domačiji naj bi imeli svatbo in v času svatbe je mimo prišel berač. Ker mu na svatbi niso hoteli dati piti niti vode, je domačijo preklel. Hiša se je pogreznila in nastalo je jezero. To jezero je imelo kar

PRAZNOVANJE TURKOVE NEDELJE

nekaj značilnosti. Ni bilo stalno, ampak se je praznilo in polnilo. Glede tega ni imelo nekih časovnih zakonitosti, okoličani pa so vedeli, da je bilo najpogosteje polno ob sušnih obdobjih in prazno ob deževju. Voda iz njega naj bi pritekla na dan v Brekovicah pri »Gantarju«, kjer je pod tamkajšnjim bivšim mlinom tudi izvir. Jezero je ob poletnih vročih mesecih privabljalo tudi številne kopalce. Ob njem je bil pravi živžav. Pavla Treven – Stumrška s Sv. Treh Kraljev – mi je povedala tudi opažanja o tem jezeru iz svojih otroških let. Pravi, da je jezero enkrat »eksploziralo«. Vsa okolica v bližini jezera je bila blatna, blato pa je bilo tudi po deblih dreves. Na zahodni strani jezera, kjer je teren najnižji, je bilo naplavljenno blato in kamenje.

Fotografija Smreškega jezera iz leta 1955. Pogled na polno Smreško jezero v smeri Žirov. Ta nivo vode prikazuje maksimalno napolnjeno jezero. Fotografija je z razglednice, hrani jo Janko Rupnik.

Po svoji naravi je jezero gotovo imelo sifonske pretoke večjih prostornin, od tod tudi pojav polnjenja in praznjenja. Pri primeru »eksplozije« pa je gotovo bil prisoten tudi zrak. Le hiter izbruh zraka, pomešanega z vodo je lahko povzročil tak videz v naravi. Sedaj je jezero ob sušnih obdobjih gotovo že dvajset let popolnoma prazno, na dnu jezerske jame je običajno le blatna luža, nekako do polovice pa se napolni le ob obilnih deževjih. Vzrok presiha ni pojasnjen. Okoličani povedo, da je verjeten vzrok izgradnja večih stanovanjskih hiš ob jezeru, na področju, kjer je izviril studenec, ki se je iztekal v jezero. Z izkopavanjem temeljev hiš naj bi bila prekinjena vodna žila tega studenca.

Spet smo v Sopovtu. In da napišem še nekaj o vzhodnem pritoku v Sopovt, o Sori – Sovri. Zgodovinarji povedo, dr. Franc Kos, da je to ime ilirskega izvora. Citat iz knjige Ledinska kronika pa: »Leta 1475 pravi zgodovinar Unrest:

»Turken zogen ueber Grenzenburg zum Sovrach«; zgodovinar imenuje torej takrat Žiri v prvotni obliki, vas na Sovri ali splošno Sovrah, Nemci pa so spačili ter naredili Sayrach. Sovrah se izpeljuje od vode Sovra, ki izvira, takorekoč vre iz tal za Matjaževimi kamrami pri Skodlu. Ta izvirek je tako močan, da žene takoj žago. Zadaj pa leži vas in župnijska cerkev, to je Zavrac, vas za vrelcem – Zavrelec – Zavrec – Zavrac.« Navedek je iz knjige »Ledinska Kronika«. (Zgovinar Unrest je bil župnik, ki je živel in opisoval zgodovino v petnajstem stoletju – podatek iz knjige »Zgodovina Slovenskega naroda«.) Sovrah. Dodam še svojo misel o imenu Zavrac – mogoče je, da je tudi izpeljanka iz Sovre – Sovrac. Res je tudi, da se več imen od Žirov navzgor nagiba k temu imenu. Imamo kraj pri Brekovicah – Sovro, reka je Sovra. Sovra je tudi ledinsko ime kraja, sestavnega dela Rovt – doline severovzhodno od Rovt – v Sovri. Glede imen verjetno ni naključje, da skozi to rovtarsko dolino teče potok, ki se potem veča in iz njega postane Sora, Žirovska in Poljanska. Tu naj zapišem, da omenjen potoček, ki teče skozi dolino Sovre pod Rovtami, izvira pod Gradišem na vzhodu Rovt. To je torej potok, ki priteče v Sopovt z vzhodne strani. To nas navaja na misel, da je bil kot glavni tok Sore - Sovre vedno mišljen potok izpod Gradiša pri Rovtah do Sopovta in naprej. V zvezi z imenom kraja Žiri še ena zanimivost, ki sem jo zasledil v popisih prebivalstva občine Dole v letu 1900. Ko so napisali kraj rojstva nekoga iz Žirov, niso napisali Žiri, ampak »Žire«, zato ni čudno, da dandanes vedno rečemo Žiri – tiste Žiri.

ZAVRATEC

Zavratec vsi dobro poznamo, vemo, da je razdeljen na gornji in spodnji del vasi. Morda se mi, ki tu živimo, niti ne zavedamo lepote vasi, ki leži kakor na dlani. V davnih časih poraščena dolina s potočkom na sredini je gotovo bila zelo vabljiv prostor za poselitev, ali spodnji del vasi postavitve domačij ob tovarni poti. Gornji del Zavratca je gotovo zelo zanimiv zaradi svojih kraških lastnosti in s tem v zvezi tudi obnašanja hudournih izvirov. Ko smo se po poplavih v letu 2010 ob neki priliki vaščani pogovarjali, je nekdo komentiral: »Nas voda ne more zaliti, ker smo na planoti.« Drugi pa je na to misel dodal: »Hiša se ti pa lahko pogrezne v tla.« No, to se v Zavratcu še ni zgodilo, ni pa ta misel brez podlage. Ob nalivih se v Zavratcu pojavi zelo veliko vode, hudourne in podtalnice. Požiralnik pod zavraško cerkvijo jo kar uspešno požira, če jo je pa le preveč, se odteka na dolino k Rupnkovi domačiji in počasi ponikne. Voda iz zavraške ponikve priteče na dan v Jakopniku izpod skalne pečine pod slapovi, zapisano že v opisu Jakopnika. Imata pa ob

velikih nalivih težave s podtalnico dve najnižje ležeči domačiji v Zavrattu. Kot je bilo že enkrat omenjeno, je leta 1889 v pismu Okrajnemu logaškemu glavarstvu zavraški župnik Jakob Ferjančič o vasi Zavratac med drugim zapisal tudi to:

»Stoječih voda ni tukaj, vsaj na površju ne, sicer so pa tla votla in tod so stoječe podzemeljske vode, kar spričujejo ribe, ki ob deževju pridejo na svetlo in so bolj temne barve.« Nekateri vaščani Zavrataca te vodne pojave ob močnejših deževjih že kar nekaj časa opazujejo in so

Poplave v gornjem Zavrattu leta 2010.
Foto: Janko Rupnik.

prišli do nekaterih ugotovitev. Ko se podtalnica pod vasjo dvigne do določene višine, začne voda nenadoma bruhati iz hudournika za gasilskim domom in iz kamnite odprtine nad Jakopnikom, pod stezo, ki vodi na »Krštofov« grič. To odprtino sem že omenil ob opisu Jakopnika. Tudi ko so pri Brnkovih »gričah« izvrtali izvrtino za zavraški vodovod, so naleteli na podtalnico.

Vsi ti opisi nam povedo, da so tla pod Zavrattom kraška, votla, kjer se po fizikalnih zakonih pretaka voda, ki ob deževju privre na površje. Sicer pa imamo v Zavrattu tudi površinske studence. Pri gasilskem domu je bil včasih zelo stalen studenec z veliko pretoka, ki pa je po človeškem posegu v naravo v letu 1960 začel presihati in sedaj dobil drugo podzemno pot. Vsi ti do sedaj opisani vodni pojavi so bili namenjeni planoti Gornjega Zavrataca. V Gornjem Zavrattu je nekaj vrst geoloških struktur, Dolnji Zavratac pa je glede tega prava sestavljanica. Po svojih laičnih poznavanjih kamenin ima Dolnji Zavratac sedem vrst kamnin. Pa še to, nekateri prehodi med temi kamninami so zelo izraziti, lahko bi rekli, da se po dve kamnini dobesedno stikata v ploskovni obliki. Tudi Dolnji Zavratac ima nekaj studencev, vendar so vsi bolj šibki. Voda se ob deževju zaradi naravnih danosti prosto odteka po površju, po dolinah pa izgine v tla.

To so značilnosti naših krajev in okolice. Rečemo lahko, da živimo na naravno zanimivem in razgibanem območju, v lepem naravnem okolju. Morda se tega premalo zavedamo.

*Kulturno društvo Zavratac
želi vsem bralkam in bralcem glasila Oglar
blagoslovljene božične praznike.*

*V prihajajočem letu pa veliko raziskovalnih potepov
po zavraških gajih in obiskov kulturnih prireditev.*

Naj Vam leto 13 prinese obilo zdravja in uspehov.

Srečno!

PRAZNOVANJE URHOVE NEDELJE

Tomaž Mivšek

Iz leta v leto postaja praznovanje Urhove nedelje osrednji kulturni in župnijski praznik Zavrataca. Po dobrih izkušnjah iz prejšnjega leta smo tudi letos zastavili praznovanje preko celega tedna pred Urhovo nedeljo. Ker so posamezni dogodki podrobneje predstavljeni v drugih člankih, so nekateri dogodki v tem članku samo omenjeni. »Urhov teden« smo pričeli že v soboto, 30. junija. Namesto likovne kolonije smo se v Kulturnem društvu Zavratac v letošnjem letu odločili za enodnevni dogodek, namenjen otrokom iz Zavrataca in nadarjenim učencem OŠ Idrija. Delavnico je vodila Maja Mivšek s pomočniki. Otroci so ustvarjali na temo ptice, obiskal jih je tudi ornitolog. Izdelki so bili ob koncu Urhovega tedna na ogled v galeriji Farovž.

Mladina je nadaljevala v četrtek z ogledom francoskega filma Prijatelj. Film govori o nenavadnem prijateljstvu, ki se splete med brezposelnim črncem in premožnejšim belopoltim invalidom. Sprva nemogoča kombinacija karakterja oseb s svojevrstnim načinom življenja postane v vsakodnevnem življenju zmagovita kombinacija prijateljstva, ki je sposobna premostiti vse predsodke in starostno razliko. Še več, tako kot invalidni aristokrat ne more brez fizične pomoči in spontanosti veselja mlajšega uslužbenca, tako tudi na novo pečeni uslužbenec ne more več živeti brez redoljubnosti, ki sije iz invalidne osebe.

Ob koncu se prijatelja razideta, a oba obogatena in pripravljena na boje vsakdanjika. Navdušenje mladih je dober dokaz, da si je omenjeni film vredno ogledati. V petek nas je pričakala nova podoba glasila Oglarja, z manjšim formatom. Po dvanajstih letih izhajanja smo se odločili za novo grafično podobo. Nova podoba Oglarja in praznovanje Urhove nedelje je bila predstavljena tudi na radiu Primorski val v pogovoru z Metko Rupnik. Na sobotni večer je svoje celoletno delo predstavil Župnijski mešani pevski zbor Zavratac, ki smo ga naslovili z besedami Slišim, vidim, čutim. V veliko veselje nam je, da smo k sodelovanju uspeli privabiti poleg odraslih cerkvenih zborov obeh župnij in otroškega zbora Zavrataca tudi dodatne sodelujoče. Hvala vsem nastopajočim za čudovit večer glasbe in pričevanja.

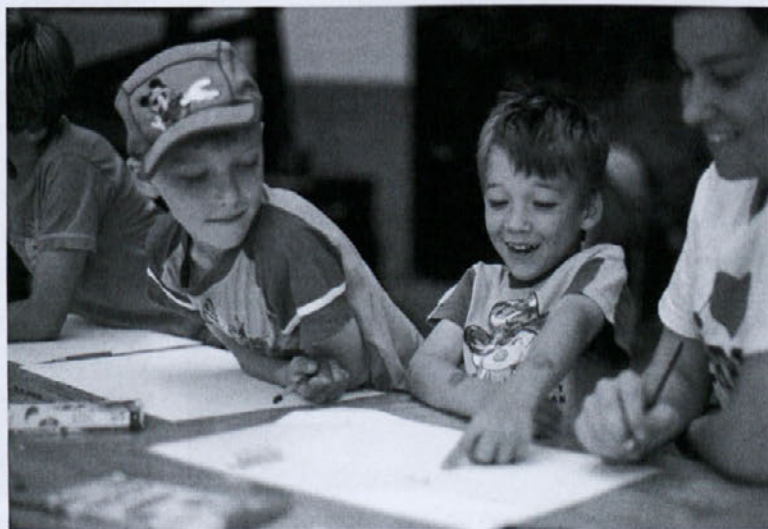
Praznovanje Urhove nedelje se je končalo s slovesno sv. mašo, po njej pa veselo druženje s pogostitvijo na parkirišču pred cerkvijo. Vroče julijsko sonce je udeležence slavja le počasi pregnalo v prijetno senco domov. Snovalci praznovanja smo z odzivom obiskovalcev zadovoljni. Obisk prireditvev je bil po pričakovanjih dober. Namen ozaveščanja našega osrednjega praznika med župljani tudi dosežen. A rezerve ostajajo. Za naslednje leto že snujemo nove ideje skupnega praznovanja Urhove nedelje.

DELAVNICA »PTICE«

Maja Mivšek

V začetku poletja 2012 je v okviru Kulturnega društva Zavratac potekala delavnica »Ptice«. Odziv otrok je bil zelo velik, prišli so tako vrtčevski otroci kot srednješolci. Na delavnico smo povabili tudi ornitologa, gospoda Dareta Fekonjo, ki je v uvodnem delu delavnice otrokom z zvočnimi posnetki in pwp predstavitev približal čudoviti svet ptic.

Po zasluženih malici so se otroci lotili dela. Izbirali so lahko med risanjem s suhimi barvicami na papir, slikanjem s tempera barvami na platno in oblikovanjem ptic iz gline. Vsaki skupini so pomagali starejši, Metka, Tjaša, Andrej in jaz, tako da je

Ha, ha! poglej, kakšen kljun ima! Foto: Daphne Levac

SLIŠIM, VIDIM, ČUTIM

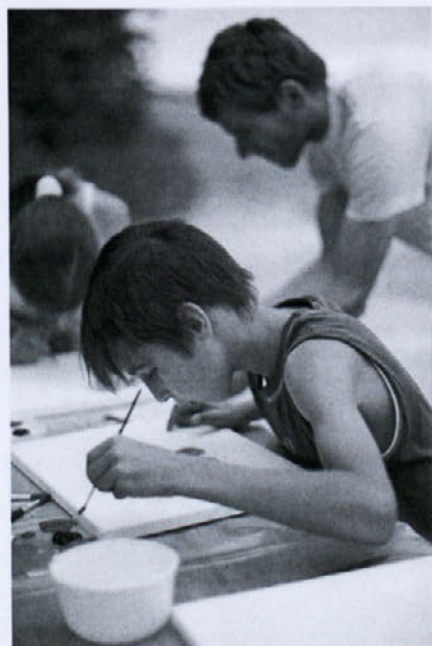
Lara Menegatti, Tomaž Mivšek

Najprej naredimo dve krogli. Foto: Daphne Levac

ustvarjanje teklo brez zapletov. Izdelki, ki so nastajali izpod malih prstkov, so bili presenetljivi. Risbe najmlajših, slike in ptički iz gline, so bili čudoviti. Vsak je po navdihu iz uvodnega predavanja ali pa po spominu izdelal ptico, kateri je dal osebno noto.

Vsi izdelki, ki so nastali na delavnici, so bili poleti razstavljeni v Farovžu, razstava je bila postavljena v okviru praznovanja Urhove nedelje, septembra pa smo jih preselili v OŠ Idrija, kjer so se predstavile podružnične šole. Otroci so že nestrpno čakali, kdaj bodo dobili izdelke nazaj, a ko smo v šoli v Zavrattu urejali fotografije, kipce, slike in risbe, je prišla zobna asistentka in slike so ji bile tako všeč, da jih je odnesla s sabo. Zdaj krasijo čakalnico zobne ordinacije v ZD Idrija.

Jaz se bom lotil slikanja. Foto: Daphne Levac

V drugem polletju je Cerkevni mešani pevski zbor Zavratac nastopal na prireditvi Pod Veharško lipo in imel letni koncert v cerkvi sv. Urha.

Pod Veharško lipo so pevce delali družbo tamburaši iz Vipave. Poleg izvrstnih medvejskih kulinarčnih dobrot si velja nastop na Veharšah zapomniti tudi po tem, da pevce po nastopu rado zebe. Izkušenejši pevci to dobro vedo in so zato s seboj prinesli dodatna topla oblačila.

Sledil je letni nastop pevskega zbora v Zavrattu. Koncert je tematsko pokrival kulturni del celotedenskega praznovanja Urhove nedelje. Glavno sporočilo koncerta lahko strnemo v treh besedah: SLIŠIM, VIDIM, ČUTIM. Na letošnjem koncertu smo nastopajoči in obiskovalci resnično imeli kaj videti in slišati. Glasbo smo čutili. K novemu pristopu letnega nastopa nas je vodila misel, da se nam v življenju dogaja, da gledamo in ne vidimo, poslušamo in ne slišimo. Dogajanje pod zavraškim zvonikom je bila idealna priložnost, da spet zbudimo naše čute.

Čutilo sluha sta nam prebujala Zavraški župnijski zbor in gostujoči župnijski zbor iz Godoviča, ki ga vodi Tonja Brenčič. Čutilo vida so krepili igrani odlomki iz Samuelove knjige (Mitja Kogovšek, Robert Rijavec, Tomaž Mivšek) in življenjepisa sv. Faustine Kowalske (Andreja Kunc) in Chiare Luce Badano (Anita Bezeljak). Z interpretacijo izbranih besedil so igralci zelo dobro približali zgodbo poslušalcem, odziv vidnega je bil navdušujoč. Zaradi naglavnih mikrofonov je bilo tokrat glasovno za nastopajoče manj naporno, glas nastopajočih pa je dosegel tudi zadnje kotičke cerkve. Povezovalca programa Peter Gladek in Tina Bogataj sta poleg teksta tekoče podajala tudi mikrofone ostalim nastopajočim in nasploh veliko skrbela za logistiko. Kržišnikov Matej, ti si naš najboljši prijatelj :).

Kako pomembna so naša čutila smo spoznali ob pesmi Ali slišiš me, pri kateri je pomagal tudi otroški pevski zbor. Skupaj z Darjo Kogovšek so z znakovnim jezikom spregovorili v jeziku gluhih.

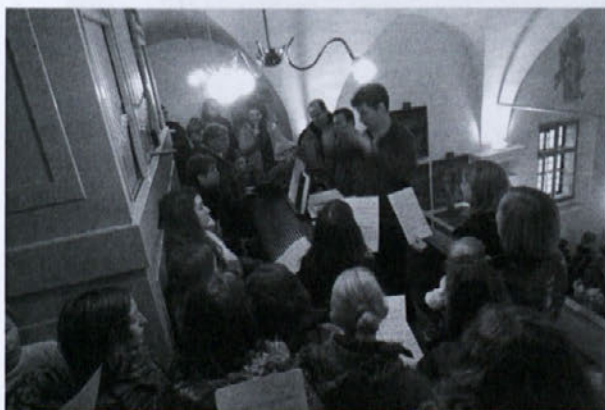
Da je bilo za vsakega nekaj, smo v spremljavi združili različna glasbila. Povedano v modernem jeziku, smo program sestavili v slogu medgeneracijskega sodelovanja. Na električni kitari je brenkal (Žan Menegatti), bas kitarist je strgal eno ali dve struni že na generalki (Blaž Menegatti), violinstka je seveda sedela v prvi vrsti (Karmen Bogataj), za klaviaturami je preko tipk gledala in igrala (Maša Menegatti), na pomoč pa nam je priskočila tudi naša nekdanja župljanka s flavto (Darja Burnik). Po nastopu smo se združeni ustvarjalci večera zbrali še

z ribi in 5 hlebov. Foto: Robert Rijavec

v Domu gasilcev Zavratac. Odpeli smo nekaj pesmi, predvsem pa veliko pojedli in popili. Bo že držalo, da sv. Urh praznuje samo enkrat v letu.

Kronološko je sledil že tradicionalni piknik v Njivicah. Tokrat z izvirno pripravljenim (športnim) programom, dobro jedačo, gosti presenečenja in kvizom. V športnih igrah je malemu nogometu delala družbo tudi odbojka na travi, česar so se razveselile zlasti naše pevke. Razgreta grla smo si pevci hladili tudi z ledeno kavo. Seveda pod pogojem +15! Veliko pričakovanja in presenečenja so povzročili fantastični štirje iz Godoviča. Z glasom in stasom so prepričali naše pevke, da so smeli ostati na pikniku tudi po nastopni točki. Novost letošnjega piknika je bil tudi kviz, kjer so se pevci v skupinah preizkusili v poznavanju našega zbora in pevcev v njem. Vsaka skupina pa je malo zares in veliko za šalo predstavila tudi svojo unikatno koreografijo. Izostala ni niti frizerska delavnica, ki so jo bili deležni otroci. Piškotov pa tudi ni zmanjkalo.

Ko je zborovodja dovolj velik in ni izgovorov, da ga pevci ne vidijo. Foto: Robert Rijavec

V jesenskem času je zbor z zborovodjem Markom Kržišnikom s pismom povabil medse nove pevce in pevke. Odziv je bil dober. Zbor trenutno šteje krepko čez trideset pevcev. S prilivom novih mladih članov smo mladinskemu petju dodali še en pečat. Na prvo adventno nedeljo smo gostili (in z njimi tudi peli) ansambel duhovno ritmične glasbe – DRG – Dve ribi in pet hlebov. Z mladinsko mašo smo adventni čas pričeli z doživeto in slavnino pesmijo, kar nam bo dalo novega zagona tudi čez božične praznike. Poleg dodatnih preverjanj glasov je v zboru še nova razporeditev pri pripravi molitev pred začetkom pevskih vaj. Tenorsko ekipo je zamenjala ekipa s predstavniki vseh štirih glasov. Pisanje kronike pevskega zbora pa tudi pospešeno napreduje.

Otroški zbor ima jasno začrtane cilje in redne vaje za katere skrbita Lara Menegatti in Andreja Kržišnik, ki jo pogosto nadomešča Marko :). Zbor šteje 23 članov, ki bo v novem pastoralnem letu popestril marsikatero sv. mašo.

Seveda brez praznovanja sv. Cecilije ne gre. Zbrali smo se vsi, ki pojemo pri bogoslužjih župnije Zavratac. Zahvala tega srečanja gre zborovodji Marku Kržišniku in župniku Bogdanu Bercetu. Zbrali smo se na Katarinično nedeljo na Medvedjem Brdu in po maši zavili še do kmetije Pr Šinkovc. Pridružili so se nam pevci iz Medvedjega Brda, Duo MIR in otroški zbor, zato ni čudno, da je bila »hiša« Pr Šinkovc polna. Svoje sta k temu dodali tudi mali kobacajki (Neja in Ema), ki sta veselo drobili po vseh štirih skozi celotno druženje. Da pa skupnega srečanja ne pozabimo prehitro, smo ob izteku praznovanja posamič žrebali kratko misel o glasbi.

»Iz glasbe prihaja čar, ob katerem se morajo upokojiti vse skrbi in vse bolečine srca.« (William Shakespeare)

Brez fuzbala ne gre tudi na pevskem pikniku. Foto: Robert Rijavec

DECEMBRSKE LIKOVNE DELAVNICE

Maja Mivšek

8. decembra so v prostorih šole potekale likovne delavnice, ki jih je KD Zavratac organiziralo v sodelovanju z animatorji Oratorija. Pričeli smo s kratko pravljico o zavrženi mucu, ki je s pomočjo Božička iskala nov dom. Nato smo izdelovali voščilnice, tokrat s 3D učinkom. Postopek izdelovanja je preprost, voščilnice pa so, ko stojijo odprte, v lep okras.

Neža riše snežaka, Larisa pa angelčka.

SLIŠIM, VIDIM, ČUTIM

Otroci so bili pri izdelovanju spretni in izvirni in kmalu so pod njihovimi prsti nastali zanimivi snežaki, smrekice, angelčki, jaslice, jelenčki in božički, ki se pri odpiranju voščilnice »postavijo na noge«. Na koncu so otroci svoje voščilnice z veseljem varno spravili v kuverte in jih odnesli domov. Le komu vse jih bodo poslali?

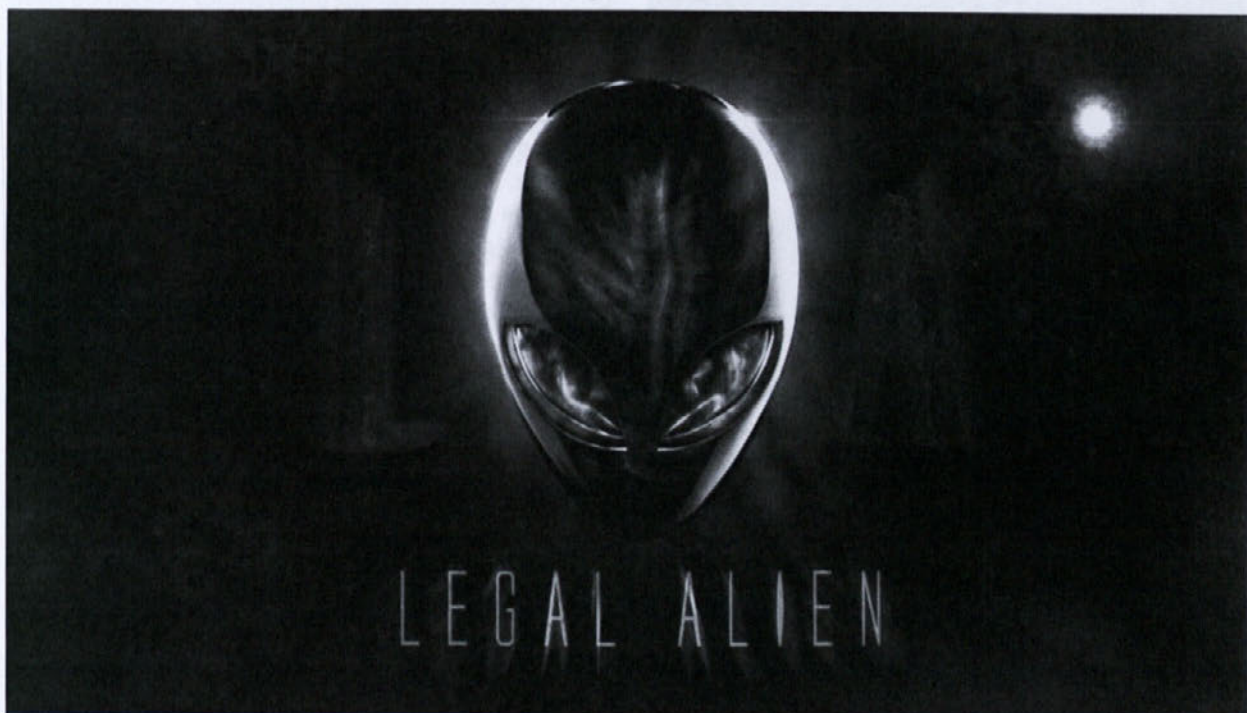
Na okenki polici smo razstavili voščilnice. Kako so lepe!

To smo mi! Foto: Maja Mivšek

LEGAL ALIEN

Metka Lazar

Promotorski znak Legal Alien

Kot ste že verjetno slišali, smo v Zavrtaču dobili nove glasbene zagnance. Petčlanski bend sestavljajo Blaž Menegatti na basu, Niko Gantar in Žan Menegatti s kitaro, Urban Kogovšek Cic na bobnih in Klemen Gantar Kizmo za mikrofonom. Njihov menedžer je David Riba Kogovšek, ki jim pomaga pri njihovem delu.

Všečkate jih lahko na njihovi Facebook strani LegalAlien.

Zakaj in od kje tako ime benda?

(Smeh). Najprej smo se imenovali TTF Project (Tanar Tabel Falen Projekt). Pozneje nam je menedžer svetoval, da je za našo glasbeno pot boljše, če se preimenujemo. Ko smo iskali nove ideje, je na dan prišlo trenutno ime Legal Alien in ker ni bilo boljše ideje, je to to. Sicer je za tem imenom še ena zgodba, a naj ta, ker je spomin nanjo že zbledel, ostane skrivnost. Bolj radovedni pa poslušajte pesem English man in New York. :P

Kaj vas je »prineslo« skupaj?**Koliko časa ste že skupaj?**

Kitaristi in bobnar smo svoje igralske sposobnosti opazili že na Brnkovih mlajčkih. Pozneje se nam je pridružil še

Klemen, ki so ga po pobudi Jureta, virtuoza na bas kitaro, v ansamblu Bukowa Drowa, zaradi neresnosti vrgli iz ansambla (smeh). Skupaj smo od januarja 2012.

Kakšno glasbo igrate? Vam je kdo za vzor?

Trenutno se še iščemo. Smo sicer v rock vodah, ampak vedno bolj nas vleče v klasiko (smeh). Za vzor so nam odrski band Kyru, Metallica, Maurice Ravel, Bepop in Mozart.

Ali tudi sami pišete besedila? Nosijo kakšno sporočilo?

Da, ravno je nastal naš prvi avtorski komad. Besedilo je naš pevec Kizmo privlekel globoko iz dna duše. Seveda pride v našem bendu vse iz dna duše; od besedil, petja in igranja, haha.

Kdo izbira komade?

Mi smo vsi eno. Izbiramo jih skupno, in sicer bolj poznane komade, saj taki bolj »zažgejo« na žurih.

Koliko nastopov ste že imeli? Kje vam lahko prisluhnemo naslednjič?

Igrali smo na Oktoberfestu v Kavernah, začetek decembra pa bomo imeli nastop v Swenaku v Idriji.

DECEMBRSKE LIKOVNE DELAVNICE

NEKAJ O KANOMLJI
IN DOGAJANJU V NJEJ

Nada Golja Vastič

Urban v šponu! Foto: Urška Moroz

Kakšni so vaši cilji za prihodnost?

Želimo si posneti naš prvi komad. Naš menedžer David Riba Kogovšek nam je obljubil, da bomo lahko v studiju boterskega benda Kyru posneli demo komad. Želimo si tudi, da bi bili še naprej tako kreativni in da bi imeli v našem »studiju« vedno poln hladilnik – klobase in podobno (smeh).

Še kakšno sporočilo za naše bralce?

Radi bi se zahvalili družini Menegatti, ki nam omogoča vaje v njihovem prostoru, uporabo elektrike ter da jih naše vaje ne motijo. Sicer pa, dragi bralci, ostanite v cvetju!

Nastop v idrijskem Swenaku. Foto: Urška Moroz

Dolina Kanomlje leži na skrajnem severozahodu Občine Idrija, kjer pod Oblakovim Vrhom meji na tolminsko in pod Šebreljskim Vrhom na cerkljansko občino. Prelaz Oblakov Vrh, ki zaključuje dolino Kanomlje na višini 721 m, je odlična razgledna točka idrijskega tektonskega preloma, na katerem leži Kanomlja. Idrijski tektonski prelom je približno 200 m široka razpoka v zemeljski skorji, ki je lepo vidna tudi na satelitskih posnetkih zemeljskega površja, poteka pa od Furlanije v Italiji preko Žage pri Kobaridu do Mosta na Soči, po dolini Hotenje na Oblakov Vrh, od tu po dolini Kanomlje proti Idriji in naprej preko Notranjske do Babnega polja, Kolpe in naprej na hrvaško stran.

V času Avstro-Ogrske monarhije je Kanomlja (Spodnja, Srednja in Gorenja) po zemljiškem katastru obsegala približno 43 km², kar je pomenilo, da je bila to takrat ena največjih vasi, kar v zemljiškem katastru velja še danes. Obsega dolino Kanomlje do roba Vojskarske in Krniške planote, Kobalovih planin do Idrije, na desnem bregu Idrijce do roba Ledinske planote in območje Sivke na Ledinski planoti ter na levem bregu Idrijce in Jelenk do Masor.

Po obsegu naselij in hišnih števil se danes KS Kanomlja razteza na okoli 20,5 km². Leta 1982 je bila z izločitvijo naselji Gorenja in Srednja Kanomlja iz Krajevne skupnosti Spodnja Idrija ustanovljena Krajevna skupnost Kanomlja, Spodnja Kanomlja pa je ostala del spodnjeidrijske krajevne skupnosti.

V zadnjih nekaj letih se je v kraju ponovno vzpostavilo živahno društveno in družabno življenje. Njuni glavni pobudniki in nosilci so predvsem Turistično kulturno društvo Kanomlja, Krajevna skupnost Kanomlja in Športno društvo Migavc. Skupni prostori, kjer se dejavnosti društev in družabno življenje v kraju večinoma odvija, so v nekdanji šoli v Srednji Kanomlji. Trenutno ta zaradi požara v februarju letošnjega leta še ne služi ponovno svojemu namenu. Večina aktivnosti se je zaradi tega preselila v gostoljubno zasebno hišo, izvajanje nekaterih pa se je zaradi pomanjkanja primernih prostorov moralo prekiniti.

Razne delavnice na temo kulturne dediščine in nekatere kulturne prireditve Turistično kulturno društvo Kanomlja organizira v avtohtonem okolju domačije Šturmajce, ki je odlično ohranjen in še vedno funkcionalen kulturno etnološki spomenik.

Turistično kulturno društvo Kanomlja je bilo na pobudo nekaj domačinov ustanovljeno spomladi, leta 2007. Vodilo članov je bilo v prvotni zamisli obuditi dogajanje v kraju, predvsem pa združiti krajanje v sodelovanje in medsebojno povezovanje kot osnovo za bogatejšo življenje v kraju. Sprva plaho in sramežljivo delovanje je kaj kmalu preraslo v opazno delo tako v kraju samem kot tudi navzven.

Z razvojem dejavnosti v društvu se je pokazala potreba po dodatnih potrebnih znanjih za delovanje. Tako so se člani izobraževali za turistične vodnike, širili znanje na področju delovanja NVO sektorja, poznavanja kulturne dediščine...

Razvoj aktivnosti društva je začel preseirati tudi njegove finančne zmožnosti. Ob tem je bilo potrebno narediti naslednji korak tudi na področju pridobivanja potrebnih sredstev za izvajanje zastavljenih projektov. Spoprijeli smo se s prijavi na javne pozive za evropska razvojna sredstva. S prvo uspešno prijavo smo pridobili sredstva za oživiljanje družabnega utripa Kanomlje v okviru projekta, ki smo ga poimenovali »Fenix – utrip Kanomlje« in je bil zaključen v letu 2011. V teku je projekt »Geopark – priložnost idrijskega podeželja«, kjer Turistično kulturno društvo Kanomlja sodeluje kot partner.

V letu 2013 pa TKD Kanomlja kot nosilec začne izvajati projekt v partnerstvu z Občino Idrija ter TD Reka, TD Idrijske krnice in TD Šebrelje.

Ta bo ohranjal, povečeval poznavanje nesnovne dediščine in s pomočjo strokovnjakov izobraževal in svetoval predstaviteljem te dediščine o primernih načinih prezentacije le-te na področju, kjer projektni partnerji delujejo.

Na kratko smo predstavili naš kraj in aktivnosti, katerih temelj pa so vsekakor ljudje v kraju, ki vsakodnevno za naše boljše življenje prispevajo ogromno svojega znanja, dela in volje. Prepričani smo, da poznate »Kanomljske punce«, Ženski pevski zbor Kanomlja, naš podmladek »Klavžeke«, da ste se nasmejali ob nastopu naše »gledališke skupine« na prireditvi ob krajevnem prazniku Kanomlje...

Domačija Šturmajce. Vir: internet

Vabljeni, da obiščete kanomeljsko dolino, si z Oblakovega Vrha ogledate že omenjeni mogočni idrijski tektonski prelom, obiščete starodavno domačijo Šturmajce, v času Ilirskih provinc postavljene, danes pa obnovljene Kanomeljske klavže na Ovčakarici

... in se udeležite prireditve ob praznovanju krajevnega praznika, ki tradicionalno poteka vsako leto v sredini julija ali drugih dogodkov v kraju, ki jih sproti objavljamo na Facebook profilu Turistično kulturno društvo Kanomlja ter v prihodnje tudi na spletni strani www.tkd-kanomlja.si, ki je trenutno še v pripravi.

Svet grap, strmin in hribovskih slemen s čudovitimi razgledi. Vir: internet (Aleš Čerin)

VAHČI

Olga Vehar

Koliko besed je o kruhu; veliko je dobrih, vendar pe je do kruha tudi veliko nespoštovanja. Eni so presiti, drugi pa stradajo. Pravice ni.

Ko sem bila še mlada, se še dobro spominjam, da so vsi pekli kruh doma in to iz moke, ki so jo sami doma pridelali. Sejali so pšenico, rž, ječmen, ajdo in koruzo. To žito so nato peljali v mlin, kjer so ga zmleli. Seveda je bila moka bolj groba in črna, saj takrat še ni bilo tako dobrih mlinov, kakršni so danes. Po trgovinah takrat ni bilo moke. Pekli so rženega, pšeničnega, ajdovega, pa tudi koruzni kruh se je večkrat znašel na mizi.

Takrat je bila navada, da so za vse svete, ali kot se po domače reče »vahči«, pekli kruh in zraven so spekli še nekaj manjših hlebčkov, katere so imenovali »vahči«. Vahče so šli nabirat revni bajtarski otroci, ki niso imeli svojega kruha, h kmetom, večer pred »vahči«. Nekateri kmetje so bili še kar radodarni in so napravili dosti velik hlebček, drugi pa so pri teži hlebčka skoparili. Koliko so nabrali, je bilo odvisno od njihove pridnosti. Marsikatera družina, ki ni imela svojega kruha, je bila ob tem običaju preskrbljena s kruhom za kar nekaj časa. Otroci so prav tekmovali, kdo bo več nabral. Če se je v torbi znašlo kaj suhega sadja ali kakšno jabolko, je bilo še toliko boljše. Takrat ni bilo izbire in izgovorov, da kruh ni svež, samo da je bil, pa čeprav je bil en teden star, je bil še vedno dober. Nič se ni metalo v smeti, saj revni še takega niso imeli, ker niso imeli njiv, da bi sejali žito.

Marsikatera revna gospodinja je doma pustila kopico otrok in odšla h kmetom na dnino, da je tam s trdim delom zaslužila kakšen hlebček kruha in ga zvečer nesla domov lačnim otrokom. Ker so bili otroci lačni, so ji pritekli že naproti, da bi dobili kruh.

Nekateri otroci so pobirali klasje, raztreseno po njivah, kadar so kmetje poželi in ga skrbno porabili za hlebček kruha. A vendar, dober je bil.

Bogastvo in revščina, ti dve besedi se nikoli nista in se tudi nikoli ne bosta izenačili, namreč, da bi bilo za vse enako. Vse mine, vse se zamenja za drugačne reči, vse se zamenja za drugačen čas in tako se bo mogoče lahko zgodilo, da kdor zdaj na tem svetu kruha strada, bo imel v drugem svetu dovolj kruha in bo lahko pekel »vahče«. Tisti, ki so pa na tem svetu bogati in se bahajo, pa bodo mogoče te »vahče« hodili nabirat in milo prosili za njih. Če jih bodo dobili bo dobro, če ne, naj pa še oni okusijo malo revščine.

Človek obrača – Bog pa obrne!

NOVA MUZEJSKA ZBIRKA V ŽIREH

Janko Rupnik

Žirovci so bogatejši še za eno muzejsko zbirko. Na slovenski kulturni dan Ta veseli dan kulture, 3. decembra v letošnjem letu so odprli nov razstaveni prostor v Žirovskem muzeju z razstavno temo Žiri in Žirovci skozi čas. Razstava prikazuje zgodovino Žirov in okolice od prazgodovine do sedanjega časa. Iz tega časovnega obdobja so tudi razstaveni predmeti, razstavljeni na tej razstavi. Sredstva za razstavo je žirovsko kulturno društvo črpalo tudi iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja; po veljavnih normativih za pridobitev teh sredstev so nastopili skupaj s kulturnima društvoma iz Gorenje vasi in Železnikov. V okviru tega nastopa so v Gorenji vasi pripravili razstavo o slikarju lvu Šubicu, v Železnikih pa na temo lesarstva v starejših časih.

Ob vstopu v muzej sta nas živo pozdravila jugoslovanski in italijanski vojak ob mejnem kamnu rapalske meje. Foto: Janko Rupnik

Razstava v Žireh nam ponuja pester sprehod iz prazgodovine v današnji čas. Opremljena je z razstavljenimi predmeti in fotografijami ter z opisnim tekstom, ki je tudi v angleškem jeziku. Ima tudi verzijo računalniškega ogleda razstave. Pri nastanku razstave so sodelovali Miha Naglič kot vodja, Lojze Demšar, Petra Leben Seljak in Rok Klemenčič kot zbiratelji predmetov in dokumentov, Beta Poljanšek kot arhitektka postavitve in Olga Vončina kot organizatorka za pridobitev evropskih sredstev za razstavo. Tu naj napišem, da sedanji žirovski raziskovalci zgodovine raziskave vedno razširijo na vso žirovsko okolico, na področje, ki je v času gospodstva spadalo pod Loško gospostvo. Tako na razstavi najdemo tudi stare fotografije iz Zavrata.

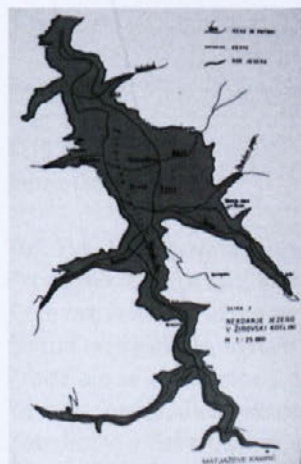
Najdeno orodje neandertalca v Matjaževih kamrah ob izkopavanjih v letu 1970. Podobna orodja so najdena

tudi v jami Divje babe v dolini Idrijce in strokovnjaki sodijo, da so iz istega obdobja. (To so ostri kamni, velikosti pet do šest centimetrov. Na razstavi so kopije, originale pa hrani muzej v Ljubljani). Foto: Janko Rupnik

Tekst - utrinek z razstave:

Matjaževe kamre – »Prahiša« ob žirovskem jezeru.

Številne legende govorijo o žirovskem jezeru, njegov obstoj pa je tudi znanstveno potrjen. Nastalo je pred okroglimi 20.000 leti zaradi tektonskih premikov, ki so zajezili tok reke Sore, prekrivalo je celotno Žirovsko kotlino in njene stranske doline ter segalo skoraj do Matjaževih kamr. Matjaževe kamre so jamski sistem, ki leži ob cesti Žiri–Rovte, v soteski reke Sovre. Prav tam so arheologi našli kamnita orodja ledenodobnega človeka, ki predstavljajo najstarejši dokaz o poselitvi Žirovskega. Starejša orodja pripadajo neandertalcu (mousterien, 52.000–45.000 let pr. n. št.), mlajša pa predniku današnjega človeka (epigravettien, 15.000–8000 let pr. n. št.). Oba sta bila lovca in nabiralca, Matjaževe kamre pa so jima služile za občasno lovsko postojanko in zatočišče.

Žirovsko jezero – shema njegove oblike. Kaže, da se vedno bolj potrjuje ljudsko izročilo o obstoju jezera, ki je prekrivalo žirovsko dolino in je segalo po završkem ljudskem izročilu vse do pečin nad Strojarsjevo domačijo v Podklancu.

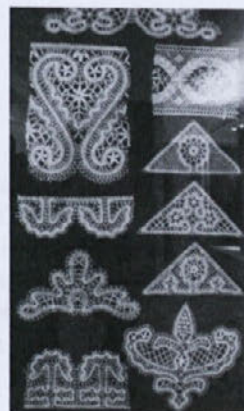
Foto: Janko Rupnik

Potek otvoritve. Na začetku je Špela Šemrov iz Ledin zapela slovensko himno in pozneje z več pesmimi še popestrila predstavitev razstave. Miha Naglič je v otvoritvenem govoru prikazal začetne ideje, potek in organizacijo dela priprave muzejske zbirke same. Lojze Demšar in Petra Leben Seljak sta pojasnila dogajanja v mlajši zgodovini Žirov in okolici, Beta Poljanšek pa delo s področja arhitekture.

Za temi govorniki je pohvalo o novi muzejski zbirki izrazil še mag. Janez Žakelj, župan občine Žiri. Razstavo nove muzejske zbirke sta odprla mag. Janez Žakelj, župan Občine Žiri in častna občanka Žirov, dr. Marija Stanonik.

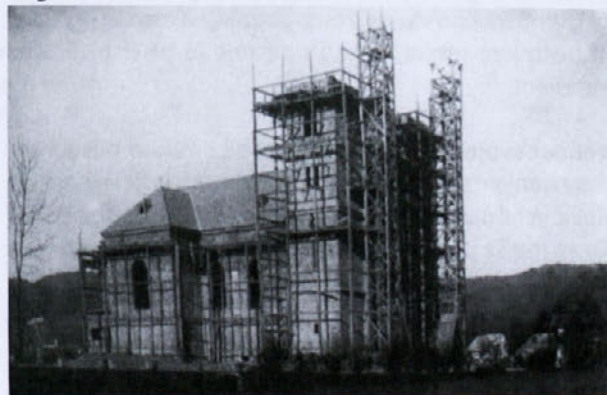
Še o muzeju samem. Žirovski muzej je dobil svoje mesto v zelo stari žirovski stavbi, imenovani »Stara šola«, ki je sedaj obnovljena. Zidava stavbe že v sedanji velikosti sega v leto 1700 in naj bi bila po domnevi žirovskih zgodovinarjev last takratnega žirovskega in hlevnovrškega župana Jurija Kalana, ki je bil pozneje lastnik dvorca na Visokem v Poljanski dolini. Stavbi imata enako arhitekturno podobo. Stavba Žirovskega muzeja ima tudi izredno lepo notranjo podobo s številnimi oboki in klesanimi kamnitimi stebri.

Izmed številnih obrti na Žirovskem je bila pomembna tudi čipkarska obrt. Foto: Janko Rupnik

Žirovski muzej ima sedaj štiri muzejske zbirke z naslednjimi temami:

- Pozdravljeni ljubitelji utrdb (2007), o dediščini rapalske meje;
- Žirovski slikarji (2009), izbrana dela najvidnejših likovnih umetnikov med Žirovci;
- Lepšega pač ni na svetu kot je naš čevljarski stan Žirovsko čevljarstvo skozi čas (2010–2012);
- Žiri in Žirovci skozi čas (2012), temeljna razstava ob poti skozi žirovsko zgodovino.

Gradnja žirovske cerkve v letu 1910. Foto: Janko Rupnik

KAJETAN KOVIČ

Lara Menegatti

»Sam boš moral
Skoz ozke, zahrbtno ulice.
Sam boš preizkušal
Svoje strupe in balzame.«
(Konec knjige)

Fotografija Kajetana Koviča iz tiskovne konference 24.11.2009, objavljena v Žurnalu

Kajetan Kovič velja za enega najboljših slovenskih pisateljev današnjega časa. Je avtor črnega mačka Mačka Murija in zvedavega plišastega medvedka Pikija Jakoba. Vendar se Kajetan Kovič s svojimi deli ni zapisal le v spomin številnih otrok, pač pa je s svojim pesniškim in pripovednim darom zaznamoval celotno slovensko književnost.

Rodil se je v Mariboru leta 1931. Kot pesnik se je uveljavil že leta 1953, ko je skupaj z Janezom Menartom, Tonetom Pavčkom in Cirilom Zlobcem izdal znamenito zbirko Pesmi štirih. V zbirki lahko zasledimo krhki intimizem. To je smer, ki se je razvila po drugi svetovni vojni. Za intimizem je značilno pesnikovo razkritje njegovega intimnega sveta. Na ta način razkrije svoja lastna občutenja sveta. V poznejših samostojnih zbirkah je Kovič oblikoval bolj objektivno poezijo in tako ustvaril povsem drugačen pesniški svet. V njegovih delih lahko najdemo mnogo stroge, resne poezije, kakor tudi pravljice in pesmi za otoke, katerih pisanje je pisal z velikim veseljem.

Vendar svojega slovesa ni pridobil s kakim posebnim dvigovanjem prahu okrog svoje osebnosti in dela. Kajetan Kovič je bil namreč zelo distanciran od družbenega sveta. To se mu še posebej vidi v pesmih. Njegova poezija se ni več izpovedovala neposredno, pač pa prek podob, simbolov in mitov. V slogu se je tako približal simbolizmu. Za njimi pa se skriva osamljena individualnost, ki je prikrajšana in razočarana. Kljub temu pa v njegovih pesmih zasledimo neskončno voljo do življenja.

JUŽNI OTOK

Je južni otok. Je.
Daleč v neznanem morju
je pika na obzorju.
Je lisa iz megle?

Med svitom in temo
iz bele vode vzhaja.
In neizmerno traja.
In v hipu gre na dno.

In morje od slasti
je težko in pijano.
In sol zatiska rano.
In slutnja, da ga ni.

Da so na temnem dnu
samo zasute školjke
in veje grenke oljke
in zibanje mahu.

A voda se odpre
in močna zvezda vzide
in nova ladja pride
in južni otok je.

Južni otok je izšel v zbirki Labrador in spada v eno njegovih najboljših del. Tudi v tej pesmi se skriva mnogo metafor in simbolov. Južni otok predstavlja tisto pravo življenje oziroma nek smisel življenja, ki pa je težko dosegljivo. Otok ni določen, zgine in se spet pojavi. Izgine, ko sami ne vidimo smisla in se spet pojavi, ko začnemo razmišljati bolj pozitivno. Temeljno je torej prepričanje,

JESEN

Kajetan Kovič

Nekje na soncu dolgo bi slonel
In bi prešteval bele pajčevine
Jesenskih dni; gozd bi žarel
In čakal, da poletje mine;

da listje porjavi in obledi,
da pride čas, ko pade slana
in potok se skali
in tema je zarana.

Nekje na soncu, daleč od ljudi,
prešteval in preišljeval bi spomine
ves dolgi dan, ko gozd žari
in čaka, da življenje mine.

TUŠ TRGOVINA

Janez Gantar

Tuš, Tuš, Tuš trgovina mene zelo zanima. Kaj imajo not?
Prodajajo razne stvari, ki meni račun razbremeni.
To je razna hrana, ki mene na koncu zelo zabava, ko jo namreč pojem.
So tud razne akcije, ki na mene naredijo reakcije, da se jih udeležim.
Prodajajo se Tuš telefoni, da smo s tušem še bolj na kontroli.
Tu so še igrače, da lahko otrok bolj mirno skače.
Zato ljudje v Tuš trgovino, da si kupite hrano, vino in pivo.

da južni otok, z vsem, kar lahko pomeni, enostavno je, čeprav se upanje in vera križata z dvomom, saj otok izginja in se včasih zdi, da ga sploh ni. Sporočilo pesmi izraža željo po dosegu cilja, ki se na prvi pogled zdi nedosegljiv. Čeprav nihamo med upanjem in strahom, pa človek brez nekih osebnih ciljev in upov ne more živeti. Postavi si cilje in jih dosezi.

Olga Vehar

KLARA JEREB

(pesem o vnukinji)

Sem deklica mlada igriva
včasih malo nagajiva,
pa saj to ni tako hudo,
saj drugič bolje bo.

Brata Andraža imam
z njim se rada igram
za noben denar ga ne dam,
ker zelo rada ga imam.

V šolo rada hodim,
ker tam veliko se naučim,
malo se tudi igramo
in lepo se imamo.

Ko zazvoni šolski zvonec,
je pouka konec,
nato rada domov pohitim,
vse doma lepo razveselim.

UPORABNO ZNANJE – NASVETI ZA PISANJE VEJIC

Andreja Kogovšek

Začnimo z najlažjim pravilom

Že od osnovne šole naprej so nas učili izrek: »Pred ker, ki, ko, da, če, vejica skačel!« Pravilo je zelo uporabno povsod, saj so ti vezniki med najpogostejšimi, zato napisano besedilo hitro preletite z očmi in preverite, ali ste vejice ustrezno uporabili.

Štetje glagolov

Uporabno in enostavno pravilo, ki nam lahko pogosto pomaga pri pisanju, je štetje glagolov (povedkov) v povedih. Med dvema glagoloma se nahaja vejica (oz. veznik, ki predvideva vejico ali pa jo nadomešča) in to je še posebej uporabna smernica pri kompleksno grajenih povedih.

Primer: *Odlika njegove poezije je med drugim tudi to, da je z vsako novo zbirko naredil korak v prenovljeno in svežo smer pisanja, se dotaknil drugačnih svetov, uspel vedno znova kameleonsko odsvetovati svoje trenutno razpoloženje ter prikazal spreminjanje pesnikovega sveta.*

Vejica med elementi naštevanja

Pri pisanju vejice se ne morete zmotiti tudi takrat, kadar naštevate, saj je potrebno vse naštete dele ustrezno ločiti.

Primer: *Ločimo tako imenovane prostorske medije, kamor spadajo slikarstvo, kiparstvo in arhitektura, ter časovne medije, kamor uvrščamo film, glasbo, radio in televizijo.*

Vezniki, pred katerimi PIŠEMO VEJICO

- a, pa, vendar, toda, ampak, temveč, le, samo
- zato, zatoorej, torej
- kajti, namreč, sicer, saj
- to je, in sicer, in to
- pred drugim delom stopnjevalnega veznika: ne samo – ampak tudi, ne le – temveč tudi, tako – kakor tudi

Vezniki, pred katerimi NE PIŠEMO VEJICE

- in, ter, pa
- ali – ali, bodisi – bodisi (**Primer:** Ali greš ali boš počakal?)
- ne – ne, niti – niti (**Primer:** Niti danes niti jutri ga ne bo.)

Kadar se skupaj nahaja VEČ VEZNIKOV, vejice med njimi NE PIŠEMO

Vejico v primeru več veznikov skupaj zapišemo samo pred prvim veznikom, če je to potrebno. Več veznikov skupaj: in ko, toliko da, s tem da, in ker, tako kot, tako da.

Vejica pred IN

- pred *in sicer* vejico **vedno** pišemo
- vejico pred *in* pišemo, ko je pred veznikom vrinjen stavek (**Primer:** *Čakali so zelo dolgo, kdo bi si mislil, in prišli na vrsto šele čez nekaj ur.*)
- vejico pišemo, kadar *in* stoji skupaj s podrednim veznikom – če, ko ... (**Primer:** *Stali so v tišini, in ko so zaslišali zvonec, so hitro stekli v razred.*)

Vejica pred KOT

1. Vejice pred kot **NE PIŠEMO**, kadar KOT primerjalno povezuje dva člena v stavku, npr. To ponuja več kot le besede.
2. Vejico **PIŠEMO**, kadar kot primerjalno povezuje odvisni in glavni stavek, npr. Podjetje je imelo več stroškov, kot so računali.

V zgoraj navedenih primerih je z vejico torej tako:

- Živela je lepo kot ptiček na veji.
- Živela je lepo, kot bi si vsak želel.

... In še

Vejico pišemo tudi v naslednjih primerih:

- za besedami: prosim, hvala, pozdravi (**Primer:** *Živjo, kako si? / Prosim, pomaknite se v zadnji del prostora.*)
- za medmeti:joj, ah, o, uh (**Primer:** *O, kam pa ti?*)
- za členki da, ne, seveda, le ... (**Primeri:** *Ne, to ni pravi list. / Da, pridem. / Seveda, jutri bo zagotovo tu.*)

TEHNIŠKI DAN

Maja Mivšek

V novembru smo izvedli tehnični dan, v okviru katerega smo izdelovali didaktične igre iz odpadnega materiala. Cilji tega dneva so bili raziskovanje lastnosti različnih papirnih gradiv (papir, karton, lepenka), lesa in plastike oz. gume; spoznavanje načinov obdelave teh surovin (striženje, rezanje, žaganje) in ozaveščanje o pomenu reciklaže in ponovne uporabe odpadnih materialov. Izdelali smo različne igre, ki jih bomo lahko uporabili tudi kot didaktično ponazorilo pri različnih predmetih, še posebej pri slovenščini pri vajah začetnega opi-

smenjevanja in pri matematiki pri usvajanju številskih predstav. Tako so nastale domine s pikami in števili, štampljke z abecednimi črkami, abecedni spomin, matematične tombole in podobne igre.

Učenci so dobili priložnost, da so s pomočjo materiala, ki je vsem dostopen, izdelali igre, ki jih bodo lahko uporabljali več let. Še posebej dragoceno pa je spoznanje, da je vsak sposoben narediti iz materiala, ki je odpadek pri izdelovanju nekih produktov, nekaj izvirnega, novega, uporabnega.

Raziskovanje papirnih gradiv. Koščke smo namočili v vodo, nato pa ločili po plasteh in ugotovili, kaj je papir, kaj karton in kaj lepenka.
Foto: Maja Mivšek

Zbrali smo različen material: les, papir, karton, lepenko, plastiko. Foto: Maja Mivšek

Različen material obdelujemo na različne načine.
Foto: Maja Mivšek

Ponosni smo na naše izdelke.
Foto: Maja Mivšek

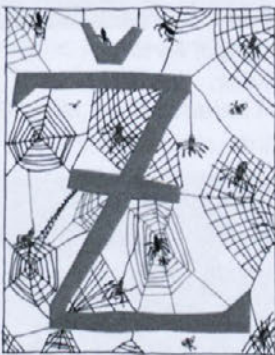
JAZ IN MOJA NAJLJUBŠA ŽIVAL

Nekoč sem si zelo želel ptička. Vsi drugi prijatelji so ga že imeli. Naslednji dan sem vprašal mamico in očeta, če ga lahko dobim, ampak že velikokrat so mi ga obljubili. Nekega dne smo šli na Špičko. Ko smo prišli na vrh, sem zagledal gnezdo in sem pogledal vanj. Videl sem veliko jajce. Na skrivaj sem ga vzel. Ko smo prišli domov, sem ga nesel v sobo in nisem nikomur povedal. Naslednje jutro, ko sem se prebudil, sem pogledal jajce. Izvalil se je majhen ptiček. Zanimalo me je, katere vrste je in sem pogledal v knjigo. Bil je orel, samec. Naslednji dan sem ga nesel pokazat prijateljem, z njim so se igrali in si izmislili ime. Dali so mu ime Puhko. Vsak dan sva hodila na sprehode, plezala, risala in letela. Kmalu pa se ptič ni več počutil kakor prej in se nisva več zabavala. Ugotovil je, da ni tak, kot sem jaz.

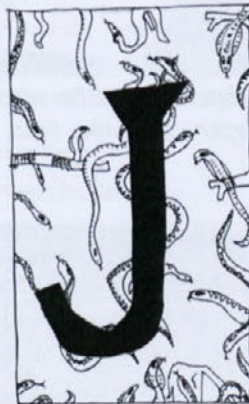
Nekega dne sem spet prepričal mamico in očeta, da gremo še enkrat na Špičko. Naslednje jutro smo šli in s seboj sem vzel Puhka. Ko smo prišli na vrh, sem poiskal gnezdo. Našel sem ga in Puhka položil vanj, preden me je očka poklical.

Ko smo prišli domov, sta mama in očka šla v trgovino. Kmalu sta prišla nazaj. Ko sta prinesla velik paket, me je zelo zanimalo, kaj je notri. Mama je povedala, da je tisto, kar sem si najbolj želel. Bil je ptič.

Žiga Menegatti, 3.r

Žiga Menegatti, 3. r, inicialka

Jakob Pintar, 4.r, inicialka

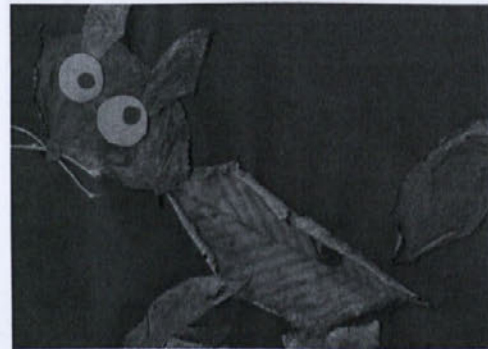

Zelo sem si želela letečega konja. Nekega pomladnega jutra je priletel mavrični konj. Bil je kralj vseh konjev. Imel je zlata krila in ponesel me je v nebo. Tam sem videla ptičke, oblake in sonce. Odpeljal me je na otok Taka Tuka.

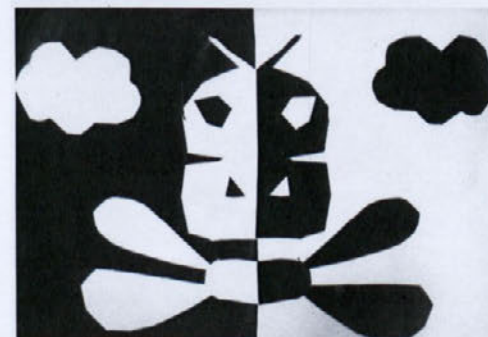
Manca Kavčič, 2.r

Ana Bogataj 3. r, jaz in moja družina

Matic Tušek, 2.r, lisica

Petra Kavčič, 1.r, simetrija

◀ *Manca Kavčič, 2.r, gozdne živali*

Recepturi je za vas pripravila Olga Kogovšek

PECIVO NA SUHO

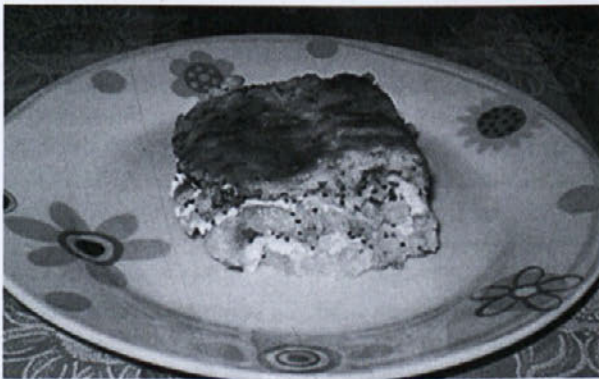
Sestavine:

2 jogurtova lončka moke
1 pecilni prašek
1 jogurtov lonček sladkorja
1 vanilijev sladkor
margarina za pekač

Nadev:

4 velika jabolka
50 dag skute
2,5 dl mleka
2,5 dl sladke smetane
3 jajca
po želji pest orehov ali mletega maka

V posodi zmešamo moko, pecilni prašek, sladkor in vanilijev sladkor. To razdelimo v tri jogurtove lončke. Pekač (30x25) dobro namažemo z margarino, posujemo prvi lonček mešanice, nanj posujemo 1/2 naribanih jabolk, na jabolka razdrobimo 1/2 skute, (po želji posujemo s polovico mletih orehov ali maka), nato zopet posujemo z drugim lončkom osnovne mase ter ponovimo z jabolki, skuto (orehi ali mak). Na koncu posujemo z zadnjim lončkom osnovne mešanice. V posodi dobro zmešamo mleko, sladkor, smetano in jajca ter polijemo po pecivu. Malo počakamo, da se jajčna mešanica dobro vpije (vsa moka mora biti prepojena), potem pa pečemo v že prej ogreti pečici pri 180°C približno 45 minut.

MEHKI MEDENJAKI

Sestavine:

50 dag moke
kavna žlička sode bikarbone
15 dag masla ali margarine
15 dag sladkorja v prahu
2 jajci
15 dag segretega in ohlajenega medu
ščepec cimeta

Iz naštetih sestavin zamesimo testo in ga damo v vrečko ali folijo. Počiva naj 1 uro ali več v hladilniku. Nato iz testa oblikujemo kroglice poljubne velikosti in jih dajemo v pekač, obložen s peki papirjem. Pečemo pri 180 stopinjah okoli 12–15 minut. Pečene in ohlajene hranimo v dobro zaprti posodi.

Na surove kroglice v pekaču lahko vtisnemo 1/4 jedra oreha ali pa mandelj. Lahko pa jih prelijemo s stopljeno čokolado in potresemo z mandlji v lističih.

Vir: www.kulinarika.net

Vaše kuharske uspehe in okusne recepte lahko delite z nami tudi na

FACEBOOKU

Kulturnega društva Zavratac.

RALLY SARDINIJA 2012

Robert Rijavec

Vonj po bencinu, prah in oglušujoč hrup avta, ki ravno drvi počez skozi ovinek mimo tebe z veliko hitrostjo. Da, to je Rally.

Že od nekdaj smo skupaj s prijatelji, če je bilo le možno, zelo radi šli na rally. Od takrat, kakšnih 20 let nazaj, se je veliko stvari spremenilo. Bilo je manj časa za take reči, vendar sem še kdaj pogledal kakšen »brzinc«, še posebej če je bil rally kje blizu. Moji idrijski kolegi pa so že iz navade in idrijske tradicije vsi veliki rally navdušenci. Večkrat so že šli na rally za svetovno prvenstvo. Kar nekajkrat so me prepričevali, naj grem zraven, a se nisem takoj odločil, čeprav bi zelo rad šel. Potem pa sem se končno odločil in štirje smo se odpravili v Nemčijo na dirko WRC. Pa sem se moral na dobri polovici poti obrniti in vrniti domov. To pot torej z dirko ni bilo nič.

Kar nekaj let zapored so potem kolegi iz Idrije hodili na rally na Sardinijo. Povedali so, da je zelo lepo okolje in malo gledalcev, domačini pa prijazni. Vsako leto je bilo po njihovih besedah boljše. Po treh letih prigovarjanja nisem več zdržal in ni bilo druge, kot da grem tudi jaz. Zbrali smo se štirje. Že nekaj mesecev prej smo rezervirali trajekt in čakali na 17. oktober. Pripravil sem minimalno prtljago, šotor, spalno vrečo, hrano za štiri dni in seveda fotografsko opremo.

Pot do Livorna je trajala skoraj 6 ur, a je minila kot bi

mignil. Potem smo se vkricali na trajekt, poiskali primeren prostor za spanje (za otroškimi igrali) in lepo v miru malo povečerali. Trajekt je odplul ob desetih zvečer. Nekaj časa so otroci po tistih igralih še skakali, potem jih je pa počasi »pobralo«. Tako tudi nas. Zbudili smo se okrog šestih. Ravno dovolj časa smo imeli še za kavo in sendvič, preden smo pripluli na Sardinijo v mesto Olbia. Pričakalo nas je krasno jesensko jutro. Hitro smo skočili v avto in že smo hiteli proti prvemu brzincu. Ko smo prišli na kraj, smo hitro pograbili vsak svojo malho in jo ubrali peš čez pašnike, kakšnih 15 minut daleč. Krasna pokrajina – kot na Krasu. Od daleč je že bilo slišati prve tekmovalce, ki so vozili poskusno vožnjo. Zavzeli smo položaje in kmalu se je začelo zares. Kvalifikacijska vožnja. Vsi že komaj čakamo, jaz še posebej, saj je bil to zame prvi rally za svetovno prvenstvo. Najboljši relijaši na svetu nekaj korakov proč. Pripravim fotoaparatus, naredim nekaj testnih posnetkov, da vidim, če bom dovolj hiter in že se sliši grmenje iz sosednjega gozda. Se je že začelo! »Loeb je!« vpijejo in jaz sem že pripravljen z aparatom. Kar naenkrat ga je prineslo okrog ovinka, jaz stisnem na sprožilec in tu so moje prve fotografije svetovnega prvaka v rallyju. Uspelo mi je. Bil sem dovolj hiter. Saj nisem dvomil, ampak vseeno sem bil malo na trnih, ker sem do sedaj slikal večinoma bolj statične motive. No, tako se je odvijalo kakšno uro, potem smo šli nazaj v pristanišče

REPUBLIŠKO ORIENTAČIJSKO TEKMOVANJE 2014

v Olbio, kjer so bili boksi (servisi). Malo smo se sprehodili po njih, si ogledali dirkalnike, rekli par besed z enim od fordovih mehanikov, ki je doma iz Spodnje Idrije in se premaknili na drugo hitrostno preizkušnjo, kakšnih 40 kilometrov stran. Ko pridemo tja, parkiramo in zagledamo kar nekaj znanih obrazov. Tam sta bila parkirana dva bivalnika, med njima je visela slovenska zastava, zraven pa še dva kombija s slovenskimi tablicami. Kot bi prišel v Idrijo. Hitro smo stopili skupaj, odprli vsak svojo pločevinko in pokomentirali jutranje dogajanje na kvalifikacijah. Potem smo šli in počasi poiskali čimboljši položaj za ogled dirke. Ni bilo treba daleč. Kmalu smo se ustavili na mestu, kjer je bilo pričakovati dobro akcijo. In res, ko je prišel prvi, se je videlo, da smo imeli prav. Iz gozda v krateg S, potem kakšnih dvesto metrov ravnine in nato dolg levi ovinek, ki se je čez preval nadaljeval v desnega in tako naprej. Ne morem reči, kako hitro je šlo mimo nas, ampak kaj takega si nisem niti približno predstavljal. Tukaj sem naredil tudi nekaj krasnih posnetkov, na nekaterih se lepo vidi, kako blizu nas so vozili. Neverjetno! Hitro je šla mimo tudi druga vožnja in že je bila tema. Pospravili smo svoje stolčke in kramo in se odpeljali na kraj, kjer se bo rally nadaljeval drugi dan. Malo smo na poti zašli in ko smo prišli na mesto, kjer smo načrtovali, je bila že ura devet zvečer in trda tema. Ob cesti smo postavili dva majhna šotora in skuhali makarone za večerjo. Dokaj utrujeni smo pojedli pašto in popili par kozarčkov za boljše spanje. Spanje pa je bilo slabo, ker so celo noč vozili mimo nas en meter stran po cesti avtomobili z navijači in trobili, kot da je popoldne. Tako ni bilo mogoče spati. Končno je prišlo jutro. Ko smo prišli iz šotora, nas je na našo žalost obkrožala megla. Bili smo približno 1000 m nad morjem in vse je kazalo, da bo vreme ta dan slabo. Nič, kaj moremo, vreme je vreme. Skuhamo kavo, pojedemo zajtrk in na dirko. Šli smo na znameniti skok na Monte Lerno. Zgoraj pa megla, veter, mraz, pravo nasprotje prejšnjega dne. Tik pred začetkom pa se je megla malo razkadila in pokazalo se je sonce. Odlično. Krasna kulisa in ogromno ljudi. Vsi v pričakovanju najboljših voznikov rallyja na svetu, ki se bodo zapodili čez ta vratolomni skok.

Lepo so skakali. Eni bolj daleč, eni malo manj, eni skoraj nič, eni na nos, eni na vse štiri hkrati, eni čisto na nos, Finci pa kot se za Fince spodobi. Tako je šlo počasi mimo, seveda sem večino »skakalcev« tudi poslikal. Do druge vožnje je bilo kar nekaj časa, tako da smo se malo odpočili, okrepcali, uživali v krasnem razgledu in toplim popoldanskem soncu. Po koncu tekmovanja za ta dan smo se odpravili na prizorišče tretjega dne. Spet isto kot

RAZVEDRILO IN PROSTI ČAS

RALLY SARDINIJA 2012

prejšnji dan (postavljanje šotorov, pašta in par kozarčkov za boljše spanje), vendar tokrat na popolnoma drugačni lokaciji. Sredi mladih plutovcev v miru in jasni noči. Boljše skoraj ne bi moglo biti. Zjutraj smo se zbudili v čudovito, toplo jutro, ki je že dajalo vedeti, da bo čez dan sonce močno peklo. Po jutranjih opravilih smo pograbili vsak svojo malho z zalogo hrane, pijače in drugimi potrebščinami in jo mahnili proti štartu tretjega dne rallyja. Zavzeli smo položaj in čakali na začetek. Sonce je začelo že dobro ogrevati gledalce, ki so se že hladili s sardinijskim pivom. Kmalu so nas začeli preletavati helikopterji in vedeli smo, da je štart blizu. Pripravim fotoaparata in ko pridrvi prvi med dirkači: škljoc, škljoc, škljoc, škljoc, škljoc ... oblak prahu za njim, pa ravno nad nas. In tako vse do zadnjega. K sreči je vsake toliko časa veter spremenil smer in je prah neslo na drugo stran. Ko so se vsi odpeljali mimo, smo šli na kosilo in pospraviti šotore. Po počitku smo spet zgrabili svoje nahrbtnike in šli, tokrat prav na štart. Tam smo od blizu videli vsakega dirkača, ker so se ustavljali na časovni kontroli in čakali na štart.

Sonce je žgalo, kot da je avgust in pri skoraj 30 stopinjah

nismo zdržali do konca. Ko so šli najboljši mimo, smo se postavili na drugo stran – v senco.

Tako smo dočakali tudi konec in ker nas je zvečer že čakala pot domov, smo se počasi odpravili proti pristanišču v Olbii, kjer je že čakal trajekt za Livorno. Imeli smo še nekaj ur časa, tako da smo šli lahko še v bokse in tam pogledali malo v garaže in po stojnicah. Potem so prišli vsi dirkači na servis in množica gledalcev je bila vse večja. Dirkači so se približali ograji in delili avtograme. Vsak navijač je hotel avtogram svojega idola. Uspelo mi je narediti kar nekaj dobrih portretov mojstrov volana. Lepo bi bilo ostati še malo, vendar je veliki trajekt že vabil v svoj trebuh. Tako smo zapustili vrvež bencinskih navdušencev in zapeljali na ogromno ladjo, ki nas je nato, kot pred štirimi dnevi, naslednje jutro varno pripeljala spet na kopno.

To je bila moja prva izkušnja na rallyju za svetovno prvenstvo. V krasni naravi Sardinije in zelo lepem in toplim jesenskem, skoraj poletnem vremenu sem zelo užival in upam, da se še kdaj vrnem tja. Ogled rallyja ni dopust, je aktivno in naporno lovljenje najbolj zanimivih točk, ki terja ponavadi dobro organizacijo že v naprej. Hvala Slavkotu, Andreju in Bogotu, da so me vzeli s sabo.

Avtor vseh fotografij v članku je Robert Rijavec.

REPUBLIŠKO ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE 2012

Vodstvo ROT-a

Letošnje že 53. republiško orientacijsko tekmovanje (ROT) je v soorganizaciji Zveze tabornikov Slovenije in Taborniškega rodu Zelenega Žirka iz Žirov potekalo od petka, 28. do nedelje, 30. septembra 2012, po hribih, grapah in planotah v okolici mesteca Žiri!

ROT je težak preizkus fizičnih sposobnosti, znanja, uigranosti ekip, hkrati pa izmenjava izkušenj, spoznavanje novih krajev in prijateljev.

Traja tri dni in vključuje dvodnevni orientacijski pohod petčlanskih ekip z vso opremo, ki jo potrebujejo na progi ter za postavitve zasilnega bivališča. Na kontrolnih točkah je potrebno pokazati še znanje iz 25 nalog – taborniške veščine, risanje zemljevidov in skic, postavitve improviziranih objektov, test in praktične naloge iz prve pomoči, priprava toplega obroka...

ROT proga je bila postavljena zahodno in južno od Žirov,

kjer se že kaže kraški svet. Tam so planotaste ravnice z lepo razgibanostjo terena, zanimivega za orientacijo in tudi nekaj zanimivih krajev – naravne kamnite mize večina tekmovalcev zagotovo še ni videla.

V soboto je tekmovalce proga pripeljala do vasi Zavratac, ki leži na kraški planoti, južno od Žirov. Od vasi nekoliko odmaknjena jasa je bila kot nalašč za postavljanje bivačkov in kuhanje golaža, ki so si ga tekmovalci na koncu napornega dne privoščili. Večerno vzdušje ob polni luni in skoraj 300 ognjiščih na prelepi jasi je bilo neprecenljivo. Naslednji dan pa je proga vodila naprej proti Izgorjem, čez Opale in Goropeke, proti Žirem.

Rod Zelenega Žirka se še enkrat iskreno zahvaljuje Prostovoljnemu gasilskemu društvu Zavratac za vso pomoč, ki so jim jo nudili. Seveda pa se zahvaljuje tudi lastnikom parcel, katere so bile uporabljene za namene tekmovanja.

Glavni štab ali le umik pred žgočim soncem. Foto: ROT

Takole se je kadilo iz kotlov. Foto: ROT

Tabor. Foto: ROT

ZBOR »TOMOTOV«

Jože Lazar (Z. 16)

Bilo je lepo sobotno popoldne. Na sinjem nebu ni bilo videti nobenega oblaka in prijetno toplo je sijalo sonce. V daljavi so se jasno črtale gore. Triglav je kazal svoj ponos. Iz Njivic je krasen pogled po sosednjih vaseh in hribih. Samo imeti moraš oči in znati opazovati: »Popotnik postoj in poglej, da se ti spočije srce«.

Že kar nekaj časa se je govorilo in sklepalo, da bi prišlo do srečanja traktoristov »tomo vinkovičev«. Pobudnik in organizator srečanja je bil Andrej (Z. 32), ki pozna svojega tomota kakor lasten žep. Na srečanje je povabil vsakogar, ki je le imel tomota. In še, bolj ko je bil tomo star, bolj je bil zanimiv.

Kmalu se je zaslíšalo ropotanje tomotov, še posebej prepoznaven je bil organizatorjev, saj mu je »dal duška«. Motor je pel, da je bila za njim kar dimna zavesa, poleg tega je še sam malo pripomogel s svojim cigaretnim dimom. Videlo se je, kako je bil vesel, ko je opazil, da pa le ne bo sam. Nekako je bilo dogovorjeno, da bi imel vsak razstavljaev na svojega tomota pripet kak priključek. To pa je lahko bodisi plug za oranje bodisi prikolica ali kar koli drugega, ki sodi k traktorju, saj je traktor brez priključkov kakor konj brez komata.

Na zbirnem mestu so se postrojili, si podali roke ter se malo oddahnili, da so se ušesa odpočila od vsega ropota. Po izmenjavi nekaj besed in spoznanj je sledila »smotra« (ogled), če lahko tako rečem. Vsak razstavljaev si je z radovednostjo ogledoval ostale tomote, zanimali so se za letnike in pa, koliko »konj« ima vsak od njih. Tako eden kot drugi se je »hvalil«, kako mu tomo dela in koliko potegne. Prav zanimivo jih je bilo poslušati, vendar je bilo treba njihove besede »jemati z rezervo«, saj ni vse tako kot pravijo. Imetniki so se med seboj spraševali: »Kateri letnik je pa tvoj? Ali je starejši kot moj?« Ugotovili so, da je bil najstarejši izmed vseh osmih razstavljenih letnik 1976. Zanimivo je bilo slišati, da je servis tomotom zagotovljen. Tako dobro kot ga pozna organizator srečanja, ga ne pozna nihče, saj pozna vsak del posebej.

Tudi opazovalcev se je nabralo kar nekaj. Vsak od razstavljenih tomotov je bil na svoj način zanimiv. Nekateri so za to srečanje naredili še posebno varnostno kabino, malo za atrakcijo, malo za smeh. Ob vseh pogovorih in pregovarjanjih so se zapeljali še po vasi. Videti so bili kot kakšna vojaška motorizirana enota. Prav tedaj pa je bila v vasi še ohcet in tako so tomoti popestrili ženinu in nevesti ter svatom dan. Četudi so bili samo traktorji.

Kdo je najlepši v deželi tej? Foto: Jože Lazar (Z. 16)

Naša četica tomatov koraka. Foto: Jože Lazar (Z. 16)

Zdaj ob tihem mesečnem večeru so se zopet prebudili. V glavah so čutili nekaj težkega, v ušesih jim je šumelo, oči so bile trudne. Vendar, naj bo že tako, bilo je lepo in zanimivo. Pri naslednjem srečanju pa se zberejo še v večjem številu.

ALI VESTE

ŠALE

Olga Vehar

Buček pride na obisk k babici in jo vpraša: »Babica, zakaj vedno ležiš skrčeno?«

Ona: »Ja sinko, ne morem drugače, sem že stara.«

Pa pride Buček tudi naslednji dan in znova vpraša:

»Babica, zakaj ležiš skrčeno?«

Stara mama: »Tako pač je, ne gre drugače.«

Zgodba se ponovi še dvakrat, naposled babica vpraša:

»In zakaj me vedno sprašuješ isto stvar?«

Buček: »Veš, ata mi je rekel, da mi bo kupil nov avto, ko se boš ti stegnila.«

Buček med počitnicami pripoveduje prijateljem: »Ne boste verjeli, v naši družini imamo same tečaje.« Vsi ga začudeno gledajo, zato nadaljuje: »Poglejte, brat hodi na plesni tečaj, sestra na tečaj šivanja, mama je vsak dan na kuharskem tečaju, foter pa bo prav kmalu šel v stečaj.«

Košir in Marta skleneta dogovor, kdor prvi umre, pride drugemu nazaj na Zemljo povedat, kako je na onem svetu.

Prvi umre Košir, po dolgih letih se le prikaže. Marta je seveda vesela, po prvem objemu moža nemudoma vpraša: »Kako je, si v nebesih?«

On: »Ne.«

Marta spet: »Si v vicah?«

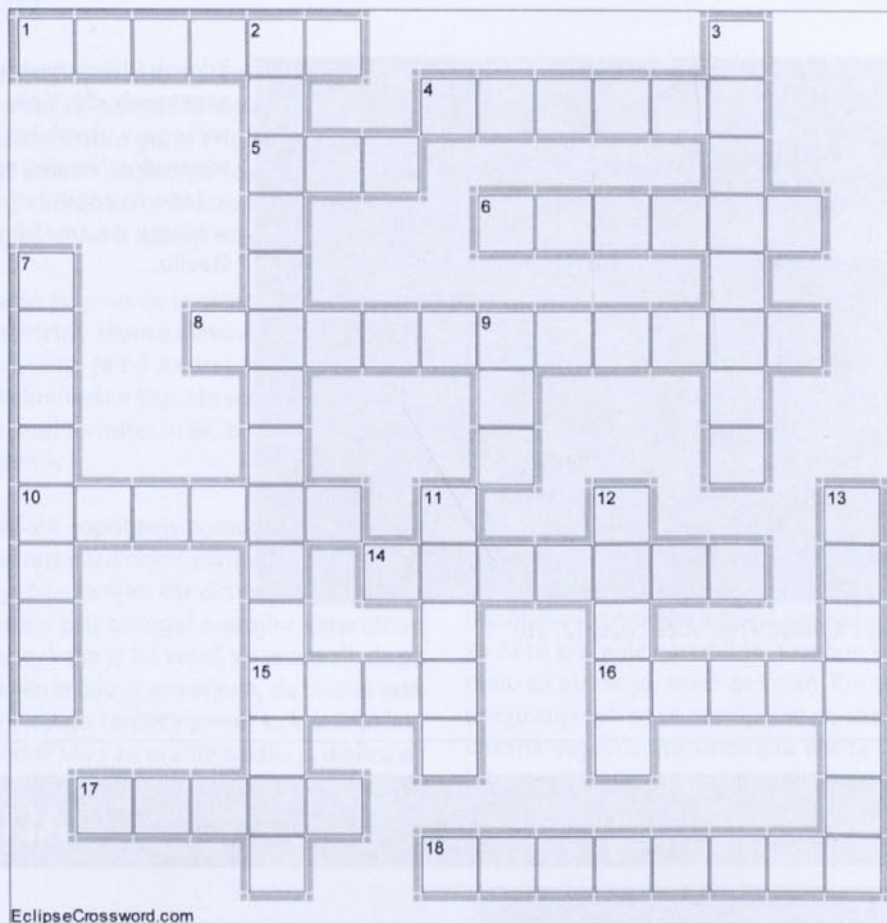
Košir odkrito: »Ne.«

»Ja potem si pa v peklu,« prileti iz Marte. »In, kako je tam?«

Košir potrdi in potihoma nadaljuje: »Kaj naj ti rečem, boljše je, kot je bilo doma.«

Decembrska križanka

EclipseCrossword.com

Vodoravno

1. Pripomoček za hojo po snegu ali ledu.
4. Izvirna slovenska sladica, s katero se radi sladkamo med prazniki.
5. Navadno krznen valjast predmet za gretje rok.
6. Orodje za kidanje snega.
8. Novoletni večer ima zaradi svetnika, ki goduje na ta dan, tudi pravo ime.
10. Prvi jelenček v Božičkovi vpregi.
14. Prvi dobri mož, ki nas, če smo bili pridni, obišče v decembru.
15. Pojav, ki ga v mrzlih zimah pogosto srečamo na drevju.
16. Toplo krzneno pokrivalo, ki ga nosi Dedek Mraz.
17. Dan, na katerega se je rodil Jezus Kristus.
18. Zimski šport, v katerem je Tina Maže najbolj domača.

Navpično

2. Ime najdaljše noči v letu, s katero se 22. decembra tudi uradno začne zima.
3. Ena od ptic selivk, ki gnezdi pri nas, zimo pa preživi v tropski in podsaharski Afriki.
7. Prostrano območje v Rusiji, ki ga radi vzamemo za primerjavo, kadar želimo povedati, da je zelo mrzlo.
9. Snov, ki jo lahko uporabimo kot začimbo, pa tudi za posipanje cest, saj pomaga taliti led.
11. Zime in praznikov si marsikdo ne predstavlja brez vonja začimbe, ki med drugim pomaga tudi krepiti telesno odpornost.
12. Pasma psov, za katere je značilna njihova prodirljiva modra barva oči ter zelo visoka odpornost na mraz.
13. Ena od aktivnosti, s katerimi se lahko ukvarjamo pozimi na zaledenelih površinah.

Križanko je za vas izdelala Kristina Bogataj.

OGLAR

KD Zavratac

Zavratac 2, 1373 Rovte

kdzavratac@gmail.com

= št. 26-27; kpl.

Per 1366/2013

10038970,26

COBISS •

GLASLO KULTURNEGA DRUŠTVA ZAVRATEC

GLASLO

letnik: 14

številka: 26

glasilo Kulturnega društva Zavratac

1	UVODNIK
2	AKTUALNO
2	MALE ČISTILNE NAPRAVE
4	GASILSKA MLADINA
6	GASILSKI KONGRES TOKRAT OB MORJU
7	GASILCI NA SVETI GORI
7	PRAZNOVANJE SV. FLORIJANA
8	ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET
9	ŠMARNICE 2013 ALI KAKO ŽIVA JE NAŠA CERKEV?
10	PRVO SVETO OBHAJILO
11	EKOLOGIJA IN OKOLJE
11	ZIME
19	KULTURA
19	ROMAR K LEPOTI (Stane Kregar 1905-1973)
20	INTENZIVNI PEVSKI VIKEND PEVSKEGA ZBORA
22	DEKANIJSKO SREČANJE PEVSKIH ZBOROV
22	OBMOČNA REVIIJA PEVSKIH ZBOROV
23	ZAVRAŠKI PEVCIV OPERI
24	KONCERT POLONE GANTAR
24	RAZSTAVA V GALERII TALASO V STRUNJANU
25	INTERVJU
25	DRUŽINA KRBAVČIČ WINKLER
27	ČEZ PLANKE
27	TURISTIČNO DRUŠTVO FARA
29	IZ ZGODOVINE
29	NAJDENČKI
31	ŠOLSKE STRANI
31	SODOBEN POGLED NA POUČEVANJE IN UČENJE
33	BRALI SMO ... MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB
35	POEZIJA IN PROZA
35	TEŽKI ČASI
35	OB ROBU GOZDA
36	PRIPOROČILA ZA POLETNO BRANJE
37	PISMO SVETEMU URHU
38	JEZIKOVNI KOTIČEK
38	SLOVENŠČINA JE ROMANTIČNA
39	PEČEMO
39	... SIRUP
39	RAZVEDRILLO IN PROSTI ČAS
39	VELESALOM ZA POKAL ZAVRATCA
40	ALI VESTE ?
40	SUDOKU

Uredniški odbor: Tomaž Mivšek (odgovorni in glavni urednik), Darja Kogovšek, Kristina Bogataj, Maja Mivšek, Andrej Mivšek Z. 10a, Jože Lazar Z. 16, Jože Lazar Z. 25, Robert Rijavec
 Ovitek: Andrej Mivšek
 Fotografije na notranji strani so prispevali: Robert Rijavec, Maja Mivšek, Mateja Lazar, Marko Vehar in Hana Rijavec
 Lektoriranje: Nataša Felc, Maja Mivšek, Andreja Kogovšek
 Letnik: 14, št. 26
 Naklada: 170 izvodov
 Priprava za tisk: Cirila Gajšek
 Tisk: A-media d.o.o.

RAZMIŠLJANJE STAREJŠEGA VAŠČANA

Zavratac z okolico dobro ohranja neokrnjeno naravo in ponuja zdravo življenje človeka v njej, vendar se ni povsem ognil vsem vplivom, ki jih nosi s sabo čas. Bil je organizirano poseljen, doživel je pohod Turkov, se s svojim prebivalstvom tudi v starejših časih boril za preživetje in tako z avtohtonimi prebivalci priromal v sedanost. V zadnjih desetletjih doživlja velike spremembe, ki jih povzročajo razvoj tehnike in način življenja ljudi. Doživel je prvo in drugo svetovno vojno, žalostni povojni čas. V letih 1950–1955 se je skoraj spraznil, večina mladih se je odselila v iskanju boljšega zaslužka, veliko jih je odšlo v šole. Po prebivalstvu je bila vas podobna sadnemu drevesu, katerega rodne veje polomi sneg, toda deblo je zdravo in trdno, željno življenja, požene nove mladike, ki zopet rodijo sadove. Danes vidimo to drevo, z mladimi vejami, ki imajo vse polno mladih poganjkov in sadov.

Toda tudi tisti odseljeni vaščani niso pozabili na svojo rodno vas, videvamo jih ob priliki raznih praznovanj, v času dopustov, obiščejo svoje pokojne svojce ob prazniku 1. novembra. V domači kraj se vračajo celo iz oddaljenih držav Evrope. Kako bi le mogli pozabiti svojo rodno vas, ki je samo ena in lepa. Verz iz pesmi: »Oj, preljuba vas domača, vse je tamkaj prelepo, misel se nazaj mi vrača, kadar srcu je težko.« Njene lepote se domačini niti ne zavedamo. Nikoli pa ne bom pozabil preproste ženice – Zavratačanke, ki sedaj že pokojna, ki v svojem preprostem življenju skoraj ni imela časa za kakšno poglobljeno razmišljanje, pa je izrekla besede: "Zavratac je lep, Zavratac je košček raja na zemlji." Čudovit pogled na gorenji Zavratac je z Rupnkovega griča. Na fotografskih posnetkih vasi iz te smeri skoraj ne srečamo, ker jo je celotno težko zajeti v objektiv. Tak posnetek sem videl le pri eni zavraški domačiji v povečani obliki. Pečat prepoznavnosti vasi dajejo številne dejavnosti v vasi: pevski zbor, gasilci, kulturno društvo, organiziranje pohodov v naravo in ohranjanje oglarske tradicije, druženje mladih, športne dejavnosti in še marsikaj.

Čas in razvoj pa nosita s sabo tudi negativni pojav – individualizem, posamičnost oz. nekako zaprtost ljudi v svoji ožji življenjski krog. Včasih so se ljudje veliko obiskovali med sabo, pomagali so si pri kmečkih opravilih, si izposojali orodje pri sosedih. Tehnika je posamezniku omogočila, da večino kmečkih del opravi sam.

Četudi smo podeželani in smo na ta račun kdaj slišali tudi kakšno žaljivko s strani "meščanov", smo ponosni na naše podeželsko okolje. Naše vztrajanje na "svoji zemlji" se bo v prihajajoči krizi najbrž nekoliko obrestovalo. Iz svojih otroških let se spomnim izreka ženske: "Le zemlja je tista, ki nam rodi sadove in nas živi". To seveda ne dobesedno, gotovo pa imamo materialno prednost pred mestnim prebivalstvom. Zatorej se veselimo, da smo sedaj in tu, in pojdimo veselo v prihodnje dni. Pri tem pisanju sem imel v mislih poleg Zavrataca tudi vse okoliške vasi naše fare.

Janko Rupnik

MALE ČISTILNE NAPRAVE

Samo Kuščer

Po zakonodaji, ki jo je morala Slovenija sprejeti zaradi evropske direktive, je treba do leta 2017 (na vodarstvenih območjih pa do leta 2015) povsod poskrbeti za ustrezno prečiščevanje odpadne ali 'sive' vode (iztokov iz stranišča, kopalnice, kuhinje). To pomeni, da je tam, kjer se odpadne vode ne iztekajo v komunalno kanalizacijo, treba postaviti male čistilne naprave. Za novogradnje pa zakonodaja predvideva postavitev čistilnih naprav že pred tem, saj brez ustreznega čiščenja ni mogoče pridobiti gradbenega dovoljenja. Ker v Krajevni skupnosti Zavratac ni komunalne kanalizacije, seveda ta zakonodaja zadeva tudi nas. Več možnosti je, kako se krajani lahko tega lotijo.

Različne možnosti

Poznamo več sistemov, ki ustrezajo zakonodajnim zahtevam. Najpreprostejši je nepretočna greznica, ki v bistvu ni nič drugega kot popolnoma zatesnjen zbiralnik odpadnih voda. Kljub preprostosti tak sistem ni niti najcenejši niti najboljši. Večina obstoječih greznic ni ustrezno zatesnjenih, kar pomeni temeljito predelavo, sistem pa zahteva pogosto praznjenje in torej redne ne ravno majhne stroške.

Sistemi, ki se najpogosteje pojavljajo v jasnosti in jih lahko vidimo naprodaj v večjih trgovskih centrih, so tako imenovane 'tipske' male čistilne naprave oz. čistilne naprave z razpršeno biomaso. V osnovi so to zbiralniki iz plastične mase z več prekati, znotraj katerih se večji delci usedajo, manjše pa predela biomasa, tako da izteka primerno čista voda. Nekatere so preproste, druge precej zapletene. Z izjemo naprave na biofilter vse potrebujejo električno napajanje. Pri vseh je potrebno redno praznjenje mulja.

Druga kategorija so rastlinske čistilne naprave. To pravzaprav niso naprave, temveč le 'grede' oz. bazeni, napolnjeni z mešanico peska in zasajeni s primernim rastlinjem (največ se uporablja navadni trst), ki prečiščuje 'sivo' vodo. Tudi pri teh sistemih potrebujemo usedalnik za usedanje večjih drobcev in tudi tu je potrebno občasno praznjenje mulja, čiščenje sistema pa na precej daljši rok (10–15 let) kakor pri 'tipskih' napravah.

Uporaba rastlinske čistilne naprave je še boljša v kombinaciji s kompostnim straniščem, saj v tem primeru s čistilno napravo prečiščujemo le 'sivo' vodo iz kopalnice, kuhinje in pralnega stroja.

Stroški

Začetna investicija, torej nabava in postavitve sistema, je pri vseh različnih sistemih okoli 3000 evrov. Stroški vzdrževanja in obratovanja se precej razlikujejo, tudi zato, ker le biofiltri rastlinske čistilne naprave ne potrebujejo električnega napajanja ter zato, ker je pogostnost čiščenja pri različnih sistemih zelo različna. Dolgoročno so stroški pri rastlinskih čistilnih napravah najnižji, najvišji pa pri sekvenčnem biološkem reaktorju. Glede na razmeroma velike stroške za nekaj, kar predpisuje zakonodaja, bi bilo pričakovati finančno pomoč s strani države. Ker komunalne prispevke zbira občina, je država breme morebitnega sofinanciranja preložila na občine.

Občina Idrija se še ni odločila za sofinanciranje v obliki subvencije čistilnih naprav. Strogo uradnega odgovora glede tega ni mogoče dobiti, neuradno pa občina 'čaka' na nadaljnji razvoj uveljavljanja zakonodaje. Precej razširjeno je namreč prepričanje, da se juha ne bo pojedla tako vroča, kot se je kuhala.

Samogradnja

Prodaja in vgradnja malih čistilnih naprav je v zadnjih nekaj letih postala nadvse donosen posel, saj je zagotovljen dovolj velik trg, razmeroma preprosti sistemi pa za posameznika pomenijo velik izdatek. Zato se samo po sebi postavlja vprašanje, ali ni mogoče z nekaj strokovnimi informacijami čistilnega sistema postaviti z lastnimi moči.

Pri tipskih čistilnih napravah (plastičnih zbiralnikih z aktivno biomaso in praviloma električnim napajanjem) ne gre drugače, kot da jih nabavimo pri zanesljivem dobavitelju. Vključimo in priključimo jih seveda lahko sami, vendar je to le majhen del celotnega stroška. Večina investicije je sama naprava, ki je pač industrijske izdelave. Rastlinsko čistilno napravo lahko načeloma zgradimo v celoti sami, potrebujemo le dober, strokovno neoporečen načrt. Potreben je le izkop, zatesnitev izkopane jame s folijo ali betonom (lahko pa vgradimo tudi industrijsko izdelan PVC bazen primerne velikosti), polnitev s prodrom in kamni, polaganje cevi in zasaditev rastlin. Vse to je v okvirih tega, kar na deželi večina tako ali tako počne pri drugih opravilih in nikakor ne presega znanja povprečnega kmeta.

Če dela pri rastlinski čistilni napravi opravimo sami, je edini strošek material (torej izolacija ali bazen, cevi, prodrom in kamenje ter rastline). Vse skupaj ne more presežati 1000 €. Edini dodatni strošek je meritev očiščenega iztoka vode, ki jo opravi Komunala Idrija. Občina Idrija še ni

določila cene meritve, ni pa pričakovati, da bo kaj dosti višja od 100 €.

V javnosti se sicer širi informacija, da je za gradnjo rastlinske čistilne naprave treba pridobiti projektno dokumentacijo, ki stane nad 1000 €, vendar po zatrdilu Ministrstva za infrastrukturo in prostor to ni potrebno.

Koliko in kdaj

Tipske čistilne naprave (plastične komore z aktivno biomaso), ki jih najpogosteje videmo, so namenjene za prečiščevanje odpadnih vod 5 ali 6 PE ('populacijskih enot' ali oseb), kar zadostuje večini sodobnih gospodinjstev. Naslednja stopnja naprav je namenjena do 50 PE. Rastlinske čistilne naprave pa lahko postavimo tako velike, kolikor je potrebno. Za 1 PE (torej za eno osebo) zadostuje površina 2,5, za 6 PE, torej za prečiščevanje odpadnih voda enega gospodinjstva, pa 15 m².

Tako pri tipskih kakor pri rastlinskih čistilnih napravah je mogoča gradnja večjega sistema, če se nekaj bližnjih gospodinjstev odloči za skupno čistilno napravo. Čistilna naprava za 50 PE je primerna za 8–10 hiš, rastlinska čistilna naprava s tolikšno zmogljivostjo pa bi obsegala 125 m² zasajenih površin. To se zdi morda velika površina, vendar je tak sistem zagotovo bistveno cenejši in enostavnejši od tipske čistilne naprave. Da bi si v strnjem naselju vsako gospodinjstvo postavljalo svojo čistilno napravo – ne glede na vrsto – pa je zagotovo potratno in nesmiselno.

Glede na to, da zakonodaja predvideva, da morajo biti čistilne naprave postavljene do leta 2017, ni ravno veliko časa. V trenutni nekoliko nejasni situaciji pa ni mogoče svetovati drugega, kakor da večina s kakršno koli odločitvijo še vsaj leto ali dve počaka, razen seveda pri novogradnji, tako zaradi morebitnega padca cen industrijskih naprav kakor zaradi odločitve občine o subvenciji. Svet krajevne skupnosti v sodelovanju s Komunalno Idrija pripravlja izčrpno informacijo, ki naj bi jo krajanom predstavili do konca leta. Razmišljamo tudi o tem, da bi pripravili brošuro z vsemi potrebnimi informacijami za samogradnjo rastlinske čistilne naprave. Avtor tega prispevka bom že letos ali pa najpozneje v prvi polovici prihodnjega leta postavil svojo rastlinsko čistilno napravo. O vsem bom ustrezno informiral krajanе, tako da bodo imeli zanesljivo informacijo iz prve roke.

Vir: Internet

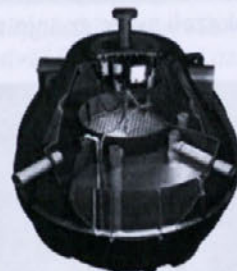
Rastlinska čistilna naprava

Rastlinska čistilna naprava

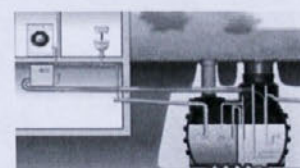
Rastlinska čistilna naprava

Čistilna naprava s fiksnim nosilcem

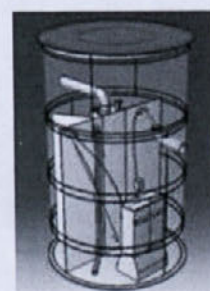
Pretočna čistilna naprava

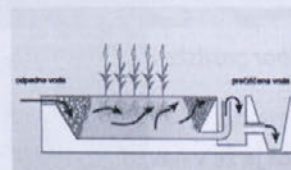
Napeljava pri čistilni napravi

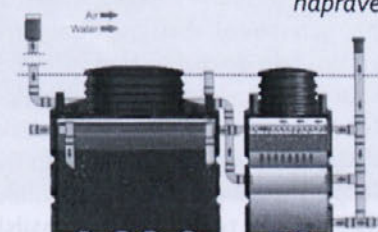
Prezrez rastlinske čistilne naprave

Membranska čistilna naprava

Prezrez rastlinske čistilne naprave

Biofilter

GASILSKA MLADINA

Mateja Lazar

Leto 2012 so mladi gasilci zaključili s preizkusom znanja o gasilstvu, ki so si ga pridobili skozi leta, ko so se udeleževali gasilskih vaj in raznih predavanj. Tako so zadnjo soboto pred božičem prisluhnili predavanju o gasilstvu, uporabi različnih pripomočkov v gasilstvu in kako si lahko vsak sam pomaga, če do nesreče pride, najsi bo to požar ali poplava ali kakšna druga naravna nesreča. Pisali so namreč teste za bronasto, srebrno in zlato preventivno značko gasilca. Preden so pokazali svoje znanje z reševanjem vprašanj, so jim

namreč domači gasilci mentorji pripravili predavanje, na katerem so skupaj predelali snov, ki so jo potem reševali. Vsi mladi gasilci so pokazali veliko znanja in uspešno opravili preizkus.

Že tretje leto zapored so se v februarju udeležili občnega zbora mladih PGD Zavratac, na katerem so prejeli značke in diplome za opravljeno preventivno značko. Občnega zbora so se udeležili tudi mentorji, ki so jim predavanje tudi pripravili. Sledilo je še druženje ob čaju in čipsu.

Zbor gasilske mladine. Foto: Mateja Lazar

Kot je že v navadi, so tudi letos sodelovali pri Florijanovi procesiji na Medvedjem Brdu. V veliko veselje je bilo slišati pohvalo in spodbudo gospoda župnika, da se tudi mladi odločajo za prostovoljstvu pri gasilcih. Ker je sneg letos vztrajal zelo dolgo, so se priprave na gasilska tekmovanja začela malce kasneje kot v preteklih letih. Pa vendar. Ker je letos zopet na vrsti gasilsko tekmovanje za pokal Matevža Haceta, so stekle priprave na to tekmovanje. Ker pa je to tekmovanje v septembru, so na vrsto prej prišle vaje za tekmovanje v gasilski

orientaciji. Le to je potekalo v Spodnji Idriji v soboto, 15. 6. 2013, je sodelovalo sedem ekip. Ekipa pionirk, ekipa pionirjev, dve ekipi mladink, dve ekipi mladincev in ekipa gasilcev pripravnikov. Ena ekipa mladink, ena ekipa mladincev in ekipa gasilcev pripravnikov so osvojile drugo mesto in si s tem pritekle vstopnico za regijsko tekmovanje.

Želimo jim, da bi se na tekmovanje čim bolje pripravili, pokazali svoje znanje in hitre noge.

Bravo modri! Foto: Mateja Lazar

Metki se gre zahvaliti, da mlada gasilca nista pobegnila objektivu. Foto: Mateja Lazar

Kdo se bolj veseli pokala? Gasilec »Samo« ali Bogatajevi dve? Foto: Mateja Lazar

Hm, katero cev moram že pograbiti? Foto: Mateja Lazar

Glejta, da bosta dobro držala! Foto: Mateja Lazar

In še gasilska ... Foto: Mateja Lazar

GASILSKI KONGRES TOKRAT OB MORJU

PGD Zavratac

Letošnje leto je bilo (in še bo) za gasilce pomembno tudi zaradi zamenjave vodstva v vrhu Gasilske zveze Slovenije, s katerim se obetajo mnoge spremembe tako na področju organizacije kot tudi operative.

Še pred kongresom GZS so potekali občni zbori z volitvami novega vodstva tudi v gasilskih društvih in zvezah po vsej Sloveniji. Našemu društvu »po novem« predseduje Jaka Gantar, poveljnik pa ostaja Primož Leskovec. Izvolili smo še člane upravnega odbora: Jaka Gantar, Miran Bogataj (namestnik predsednika), Mateja Lazar (tajnica, predstavnica žensk in mladine), Janko Rupnik (predstavnik veteranov), Primož Leskovec, Jani Kogovšek, Jože Lazar (Z 25), Luka Mivšek in David Kogovšek. Poveljstvo poleg poveljnika sestavljajo: Andrej Mivšek (namestnik poveljnika), Jaka Gantar, Jani Kogovšek, Jože Lazar (Z 25), Luka Mivšek, Jure Leskovec in Boštjan Kogovšek. Nadzorni odbor: Peter Mivšek (predsednik), Julijan Gantar in Urban Kogovšek. Disciplinsko komisijo pa sestavljajo: Dejan Tušek

(predsednik), Niko Gantar, Jure Leskovec, Borut Gantar in Evgen Rupnik.

Na čelu GZ Idrija je z letošnjim letom Marko Vehar z Vrsnika, ki je nadomestil Damjana Kosmača iz Kanomlje. Poveljnik bo tudi v tem 5-letnem mandatu Boris Peternel iz Spodnje Idrije.

25. maja pa je potekal 16. kongres GZS v Kopru. Na kongresu sta bila izvoljena novi predsednik zveze Jošt Jakša iz Ljubljane in poveljnik Franc Petek iz Starš pri Mariboru. Severnopriforsko regijo v GZS zastopata Marjan Stres iz Kobarida kot član upravnega odbora in regijski poveljnik Stanko Močnik iz Cerknega kot član poveljstva. Zaključne slovesnosti s parado se je udeležilo 5 članov našega društva.

Novemu vodstvu gasilskih organizacij želimo uspešnih nadaljnjih 5 let in podporo s strani vodstva države, občin ter širše javnosti.

V službi ljudstva: Na pomoč!

Občni zbor PGD Zavratac. Foto: Arhiv PGD Zavratac

GASILCI NA SVETI GORI

Jože Lazar, Z. 16

Končno je po dolgem času in težko pričakovana prišla pomlad. Dovolj je bilo kihanja in smrkanja, vsi smo veseli, saj je bila zima predolga. Pršel je mesec maj, najlepši mesec v letu. Narava je v bujnem razcvetu, prišel je čas pohodov in izletov, kar je prav.

V soboto na god sv. Florjana smo gasilci Severne Primorske poromali na Sv. Goro in s tem počastili našega svetnika. Zahvalili smo se Bogu in Mariji ter svojemu zavetniku za uspešno posredovanje v lanskem požaru, ki je zajel pobočje pod samostanom in baziliko. Gasilci že več kot 170 let častimo sv. Florjana, ki je zavetnik našega dela. Zavratčani smo šli skupaj z godoviškimi gasilci, saj so oni organizirali prevoz. Ko smo se peljali mimo Vodnjaka, je bil tam v senčnih legah še sneg, v Vipavski dolini pa prava pomlad. Vse je bilo v cvetju (popotnik poglej in postoj). Naš »voz« je zaradi velikega vzpona počasi sopihal proti Sv. Gori in še sonce je imelo svojo moč.

Pred svetogorsko baziliko smo se zbrali gasilci in praporščaki, saj so v lanskem požaru sodelovali tudi naši gasilci z novim vozilom. Mašo je daroval upokojeni škof Metod Pirih ob sodelovanju gasilcev in Bogdana Knavs, predstojnika frančiškanov na Sv. Gori. Letos je gasilski ešalon s številnimi prapori vodil regijski poveljnik Marjan Stres in predsednik severnoprimorske regije Bogdan Žorž. Sodelovali so gasilci z Idrijskega, Postojnskega, Vipavskega, Goriškega in Posočja.

Po maši smo imeli še družabno srečanje v gostišču na Sv. Gori, se malo okrepčali in se vedrih misli vračali proti domu. Med vračanjem smo imeli še en postanek, se malo pogovorili, da se ne bi bali žrtvovati časa, ne svojih moči in znanja, da bi lahko pomagali sočloveku. Gasilci in krvodajalci sta najbolj humanitarni organizaciji, ki pomagata ljudem v najtežjih trenutkih. Koliko življenj rešita. Ne vemo, kaj nas čaka v prihodnosti, vemo pa, da nam bodo v nesreči na pomoč najprej priskočili gasilci s svojim nesebičnim delom.

Špalir pred Baziliko. Foto: Arhiv PGD Col

PRAZNOVANJE SV. FLORIJANA

Jože Lazar, Z 25

Tudi letos smo se mladi in stari gasilci iz Zavratca in Medvedjega Brda zbrali ob praznovanju sv. Florijana na Medvedjem Brdu.

Kot po navadi smo praznovanje pričeli z zborom gasilcev in ostalih faranov pri gasilskem domu. Tu smo se zbrali gasilci vseh starosti, od pionirjev do veteranov. S seboj smo pripeljali gasilsko vozilo z vso opremo in gasilski prapor.

Po pravem gasilskem postroju je pevski zbor zapel pesem, župnik Bogdan pa je blagoslovil gasilska vozila. Nato smo se v molitveni zbranosti odpravili proti cerkvi svete Katarine. Prav lepo je bilo pogledati zbrano množico ljudi, ki se je v lepem spomladanskem vremenu podala v procesiji v čast tako velikemu zavetniku.

V mašnem nagovoru je gospod župnik poudaril, kako pomembna je gasilska služba za ohranjanje blagostanja našega ljudstva, posebej še v današnjih časih, ko se narava nad našimi glavami čedalje večkrat razbesni. Po končani sveti maši smo se ob kratkem druženju odločili, da se tudi drugo leto, če bo le mogoče, zopet zberemo ob tem lepem običaju.

Florijanova procesija ob začetku poti. Foto: Marko Vehar

Med darovanjem svete maše. Foto: Marko Vehar

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET

Samo Čuk

Župnijski pastoralni svet (ŽPS) je jeseni 2012 pričel z intenzivnim delom na poglobljanju smernic Slovenskega pastoralnega načrta. Pridite in pogledite je krovni dokument slovenskega pastoralnega načrta. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem (maj 2002) določa, da naj cerkveni organizmi v treh letih pripravijo pastoralni načrt. Z nekaj zamude je bil objavljen krovni dokument. Ta načrt je tu na kratko predstavljen. Kot že naslov pove, naj bi bilo v prihodnje težišče delovanja Cerkve ne v kakih organizacijskih prijemih, ampak v novi pastoralni, katere temelj je nova evangelizacija. Objava načrta sovпада z letom vere (2012–2013), ki bo skupno s sadovi Slovenskega evharističnega kongresa v Celju (2010) gotovo v pomoč za še bolj poglobljeno pripravo končnega pastoralnega načrta.

Pisci krovnega dokumenta opravičujejo svojo zamudo predvsem s pospešeno slovensko sekularizacijo (napredovanje posvetnosti), naloženo na neporavnane račune iz državljanske vojne. Poleg tega so za počasen proces iskanja rešitev kriva prevelika pričakovanja ob osamosvojitvi. Sekularizacija se pri kristjanih kaže predvsem v »plitvem« verovanju. Duhovna iskanja so se znotraj porabniške miselnosti mnogim zreducirala predvsem na iskanje zdravilnih učinkov. Vendar pa sekularizacija prodira v Sloveniji bolj počasi kot v drugih primerljivih državah. Slovenski kristjani so nanjo dokaj odporni.

Krovni dokument našteva naslednje temelje evangelizacije in pastoralnega načrta: zmernost v teologiji in praksi ter spoštovanje katoliške tradicije (v slovenskem prostoru se je ustalila zmerna teološka pastoralna smer, ki sprejema novo, ne da bi radikalno zaničala staro), marljivi in zavzeti pastoralni delavci (gorečnost za Božje kraljestvo pri mladih in starejših, osebna skromnost duhovnikov in redovnikov, prostovoljstvo), solidarnost (v slovenski Karitas deluje v 436 enotah več kot 11.000 prostovoljcev), verska vzgoja (osnovnošolski verouk obiskuje večina slovenskih otrok, festival Stična mladih nima primere v srednjeevropskem prostoru), iskrena vera (živo jedro Cerkve na Slovenskem so Kristusu predana srca preprostih ljudi, njihova vsakdanja molitev in njihova zvesta medsebojna ljubezen).

Dokument našteva tudi rane Cerkve na Slovenskem, ki bi se brez nove evangelizacije lahko razširile po večjem delu občestva: ranjena občestvenost (pomanjkanje dialoga in sodelovanja med cerkvenimi strukturami, pomanjkanje solidarnosti med premožnejšimi

in revnejšimi župnijami), nezvestoba obljubam (duhovniškim, redovniškim, zakonskim), pomanjkanje poguma in lastne identitete (prestrašenost in vase zaprtost zaradi nesprejetosti v družbi), duh izključevanja (drugi in drugačni je pogosto spremenjen v sovražnika, kar onemogoča evangelizacijo), pretirana skrb za materialne dobrine (potrebna je skrbno preišljena delitev sredstev za materialne in duhovne dobrine).

Pet pastoralnih izzivov

Iz namena slovenskega pastoralnega načrta pisci dokumenta izvajajo pet prednostnih pastoralnih izzivov za prihodnost in pet glavnih strategij, s pomočjo katerih bomo slovenski katoličani uresničevali načrt in stopili na pot nove evangelizacije.

Prvi izziv. K izvirom. Namesto pozunanjene pripadnosti ter pastore servisiranja obredov in aktivizma se bomo vrnili k izvirom: k Božji besedi, osebni molitvi in občestveni evharistiji kot temeljnemu izkustvu srečanja z Jezusom Kristusom.

Drugi izziv. Poklicanost in poslanstvo. Namesto pasivnega vztrajanja pri iskanju klasičnih duhovnih poklicev bomo prenovili vzgojo za temeljno in osebno poklicanost vsakega, ki je krščen in birman, ter spodbujali odgovornost za uresničevanje Božjega kraljestva.

Tretji izziv. Živa občestva. Namesto poudarjanja množičnosti bomo odkrivali in ustvarjali občestva, v katerih bo posameznik ustvarjalno sodeloval in celostno osebno rasel.

Četrti izziv. Sočutje in pravičnost. Namesto zaprtosti vase in prelaganja solidarnosti na institucije bomo krepili duha služenja in sočutja ter med ljudmi poživili delitev dobrin, tako materialnih kot družbenih in duhovnih.

Peti izziv. Odpuščanje in sprava. Namesto ideoloških nesoglasij bomo sprejeli resnico o storjenih krivicah, vzpostavljali pravico, predvsem pa odločno stopili na pot odpuščanja in sprave.

Na osnovi navedenih strategij se odločamo za konkretne ukrepe na vseh ravneh krščanskega življenja: pri sebi, v družini, župniji, škofiji, škofijskih in medškofijskih ustanovah, redovnih skupnostih, laiških gibanjih, skupnostih in združenjih ter drugih strukturah Cerkve na Slovenskem.

ŠMARNICE 2013 ALI KAKO ŽIVA JE NAŠA CERKEV?

Maja Mivšek

V letošnjem šmarničnem branju »Živa Cerkev« smo se srečali z ministrantom Petrom, ki je sprva rad ministriral zato, da je lahko opazoval različne stvari, ki se dogajajo med mašo (rad je zvonil in opazoval okolico). Svete podobe v cerkvi so ga druga za drugo nagovorile in mu vlile nova spoznanja o duhovnikih, mučencih, svetnikih, apostolih, evangelistih, Materi Mariji, Sv. Duhu, Jezusu, Bogu Očetu ... Počasi se je njegova vera poglobljala in zasijala v novi luči, od znotraj navzven. Spoznal je, kar je bistvo, da so svete podobe svete, ker predstavljajo sveto in da se z njimi lahko vsak pogovarja kjer koli in kadar koli. In še, da smo v Cerkvi vsi združeni v Jezusu in da je ta Cerkev živa. Njegova spoznanja so vplivala tudi na njegovo celotno družino, ki je cerkev v malem. Svete podobe so Petru razkrile skrivnosti, da je sam začutil, kako pomembno vlogo igra vera v njegovem življenju, zato bo vnaprej z veseljem hodil za Jezusom. Kako pa nas nagovarjajo svete podobe v naši cerkvi in doma? Kaj nam sporočajo, na kaj nas opozarjajo? Otroci so razmišljali takole ...

Bog Oče:

- * če se priporočamo Njemu, se istočasno priporočamo tudi Jezusu in Svetemu Duhu. Da se moramo priporočati tudi drugim svetnikom, moramo radi hoditi k maši, k sveti spovedi. Sveti Duh nam pomaga razumeti vse, kar moramo vedeti za življenje. Jezus pa nam govori vse!
- * z vero in dobrimi deli pridobiš meč, s katerim se bojuješ s hudim duhom in premagaš vse ovire na svoji poti ... DO NEBES!
- * ni profesor matematike, trikotnik so narisali namesto svetniškega sija, kar pomeni, da je Bog troedini;
- * da moram pridno hoditi k maši, če hočem v nebeško kraljestvo.

VID

Jezus:

- * pravi mi: »Hodi za menoj in boš odrešen.«
- * da se je treba včasih čemu odreči, da dosežemo tisto bistveno, kar nas resnično veseli in ni minljivo kot materialne dobrine;
- * da moramo biti dobri, moramo moliti, odpustiti, delati dobro, ubogati starše, hoditi k sveti maši;
- * moramo biti dobri, moramo moliti, ne smemo govoriti grdih besed, moramo hoditi k sveti maši in k šmarnicam;
- * da se moram pokrižati, ko pridem v cerkev.

Mati Marija:

- * tudi ona skrbi za nas. Gledala je svojega sina, kako je umiral, čeprav je vedela, da bo tako. Jaz tega ne bi zmogla. Doletela pa jo je velika čast, da je rodila Božjega Sina;
- * je naša mama in nas ima rada;
- * je tudi naša mamica in se lahko nanjo obrnemo ob vsaki priložnosti.

Najmlajši so se izrazili z risbicami ...

Šmarnični risbici. Neža Bogataj in Vid Menegatti

PRVO SVETO OBHAJILO

Tomaž Mivšek

V letošnjem letu je prvič k svetemu obhajilu pristopilo šest prvoobhajancev. Kot vsako leto jih je duhovnik Bogdan na slavje temeljito pripravil. Pred apsido v glavni cerkveni ladji je vsak od slavljencev predstavil svoj poklic

na skupni ladji – Cerkvi. Pripovedovali so, da potrebujemo na ladji krmarja, kuharico, ribiča ... Prijetno liturgijo je poleg sodelovanja prvoobhajancev pripravil še otroški pevski zbor župnije Zavratac.

Šest nas je! Foto: Robert Rijavec

Slavnostni sprevod prvoobhajancev. Foto: Robert Rijavec

ZIME

Janko Rupnik

Ciklus večjih temperaturnih nihanj na zemlji deluje po režimu, ki povzroča zelo visoke in tudi zelo nizke podnebne temperature. Vzrok teh nihanj je krožna pot, ki jo zemlja v enem letu naredi okrog sonca, in za 23,5 stopinj nagnjena zemeljska os, okoli katere se vrtili naš planet Zemlja. **(Zemeljska os je namišljena črta, ki poteka skozi severni in južni pol zemlje in je nagnjena od navpičnice za 23, 5 stopinj.)** Naš opis bomo namenili zimi, letnemu času, ko so temperature najnižje in v zmernem zemeljskem pasu, v katerem živimo, naravo prisilijo k počitku, živalim v naravi otežujejo preživetje, človeku pa tudi ponudijo obdobje, v katerem se lahko malo ustavi in spočije od poletnih dejavnosti. Kaj povzroči te nizke temperature? Ko pride Zemlja v letni krožni poti okrog sonca v položaj, ko je os njenega vrtenja nagnjena proč od sonca, jo sonce osvetljuje bolj poševno. S tem se učinek sončnih žarkov zelo zmanjša, čas osvetljevanja našega zemeljskega pasu skrajša, kar povzroči krajši dan. Rezultat vseh teh dejavnikov pa so zelo nizke temperature v letnem ciklusu – času, ki mu rečemo zima. Tak podnebni

režim ima naš zmerni zemeljski pas, v katerem leži naše območje, sicer pa imajo na ekvatorju, na južnem in severnem tečaju, še bolj skrajnostne temperaturne razmere. Krogotok vode v naravi povzroča padanje izhlapele vode nazaj na zemljo v obliki kapljic – dežja, pozimi pa, ko so temperature nižje, te vodne kapljice zmrznejo in v obliki kosmičev – snega padajo na zemljo, kjer se nalagajo v plast, katere debelina je odvisna od količine padavin. Tako smo prišli do snega, ki človeku v vsakdanjem življenju povzroča kar nekaj težav, otežuje gibanje predvsem sedanjemu motoriziranemu svetu, ko so ljudje v sedanjem načinu življenja primorani vsak dan na pot v službe. Ima pa zima tudi nekaj dobrih strani. Kako lep občutek umiritve narave in človeka podajo prve snežinke, ki pričnejo tiho padati na zmrzlo zemljo, ko smo že pripravljeni na zimski čas. Koliko lepih motivov nudijo zasnežene gore v jasnem zimskem dnevu. V sodobnem času pridejo na račun smučarji na smučiščih, ne smemo pa pozabiti tudi otrok in njihovega veselja na snegu.

Letošnja zima v februarju, ko je bilo snega do 120 cm. Marsikje je sneg segal skoraj do krošenj odraslih sadnih dreves.
Foto: Robert Rijavec

PRVO SVETO OBHAJLO

Tomaž Mravljič

Pri intenzivnosti zime igra vlogo nadmorska višina, lega kraja in gorskih verig – pogorij, ki preprečujejo dotok toplega zraka od morja. Naši kraji ležijo v predalpskem svetu, kjer imamo kar nekakšno ravnovesje med zimami in poletji. Seveda je čas rasti rastlin čez poletje dokaj kratek, vendar se je narava prilagodila tako, da vse v kratkem času ozeleni, zraste in dozori. Tako imamo južno od nas gorsko verigo Javornikov, področje Predmeje in Banjške planote, ki morskemu zraku nekako otežujejo dostop do naših krajev. Na zračni razdalji 15 km imamo zelo različno podnebje in tudi temperaturne razlike, če primerjamo toplo Vipavsko dolino z Javorniki ali Vojskim. Vipavci imajo navado reči, da je v naših krajih trinajst mesecev na leto zima. Znana je tudi anekdota, ko se je prebivalec z Vojskega dogovarjal z dimnikarjem, kdaj lahko pride očistit dimnik, Vojskar je rekel, da na god sv. Jakoba ali sv. Ane, ker tista dva dneva v letu ne kurijo. Zime so v našem kraju po količini snega zelo različne, odvisno, pri kakšnih temperaturah nastajajo padavine, ali dežuje ali sneži. Tudi čas prvega snega jeseni ali zadnjega pomladi je lahko zelo različen. Zaradi pomladanskih otoplitev v aprilu tudi ves star zrnat sneg po travnikih skopni. Glede na to, da naš kraj leži na področju predalpskega sveta, je tu vedno dovolj padavin, kar v zimskem času pomeni velike količine snega. Debelina snežne odeje od 50 do 70 cm ni pri nas nič neobičajnega. Kadar je snežna odeja debela 1 m, imamo navado reči, da ga je veliko.

Poskusil bom opisati naše zime glede na količino padavin, zgodnjega in poznega snega, nizkih temperatur. Nekaj podatkov o tem imam zapisanih, nekaj bo napisanega po spominu, nekaj po pripovedi starejših krajanov, kaj bo morda tudi izpuščenega. Sestavek ne bo prav strokovno oblikovan, bo kar naštevanje vsega, kar je v zvezi z zimo v naših krajih.

Leto 1952. Po pripovedovanju starejših ljudi je meseca februarja zapadlo 2 m snega. Gibanje po poteh je bilo oteženo, mehanizacije za čiščenje poti takrat še ni bilo, zato so občinske oblasti takrat organizirale akcije ročnega "kidanja" snega po pomembnejših cestah. Tako so iz Zavrata "kidali" preko Mravljiš. Ni povedano, kako daleč, verjetno do Dolov, da je bila odprta povezava z Idrijo. Po pripovedovanju krajana s Petkovca so s "kidanjem" odprli tudi cesto iz Rovt do Logatca. Ročno so čistili tudi druge pomembne ceste. Seveda to ni šlo za ne vem kakšno širino poti, menda za širino konjske vprege. Po pripovedi

starejših naj bi ta sneg potem skopnel samo v sončnih dneh, brez odjuge.

Leto 1955. Po mojem spominu je v mesecu maju, ko je bilo sadno drevje že v cvetju, zapadlo od 40 do 50 cm snega. Po sneženju je naslednjo noč temperatura padla pod ničlo in je bilo zjutraj vse sadno cvetje poledenelo.

Leto 1969. Konec januarja ali v februarju je bilo približno 120 cm snega. Takrat je bil v Zavratacu nujen primer bolnika, ki ga je bilo treba odpeljati v bolnišnico. Cesto iz Zavrata do logaške ceste na Brnkov Log so splužili v kombinaciji s konjsko vprego in traktorjem. To leto je spomladi sredi maja zapadlo še 20 cm snega.

V letu 1970 je padlo nekaj cm snega že 21. oktobra, ki pa je potem takoj skopnel.

Zima v letu 1970–1971 je bila tudi zelo radodarna s snegom – okrog enega metra, morda tudi več.

Zima 1973–1974 je bila skoraj brez snega. Za novo leto je zapadlo 10 cm snega, potem pa je po 17. marcu štiri dni zapored vsako noč zapadlo 15 cm snega, ki je še isti dan sproti skopnel.

Leta 1976 je okrog 17. februarja zapadlo 130 cm snega. Snežilo je od petka zvečer do nedelje opoldan, torej skoraj tri dni. Cesta je bila za silo odprta iz gornjega Zavrata s križišča pod cerkvijo na Brnkov Log. Preko Mravljiš do idrijske ceste so jo odprli šele po enem tednu z bagrom". Nekaj dni je bila zaprta tudi cesta Logatec–Žiri med Podklancem in Rovtami. Po sredini ceste je bila po snegu samo prehojena steza. Odprli so jo šele po nekaj dneh z dvema buldožerjema.

2. novembra 1980 je zapadel prvi sneg – je pobelilo, v naslednjih dneh ga je zapadlo še 35 cm, 21. decembra 1980 pa 90 cm. 17. marca 1981. leta sem zapisal: Danes je prvič po treh mesecih in pol prišel s kamionom po mleko v Zavratac. Do sedaj je bila cesta iz Zavrata preko Mravljiš neprevozna za kamione.

7. novembra 1981 je v snežni nevihti zapadel prvi sneg, ki se je obdržal do 11. novembra 1981. Okrog božiča 1981 je zapadlo 70 cm snega, ki je ob dežju za novo leto precej skopnel. Potem je prišla odjuga z dežjem. Na ta moker sneg je prišla zmrzal, ki je držala skoraj dva meseca, od

7. januarja do začetka marca, temperature so se gibale od -2 do -10 °C.

Leta 1982 je do novega leta zapadlo le dvakrat po 10 cm snega, ki je do novega leta skopnel in do začetka februarja 1983 je bilo kopno.

Potem je v tednu od 6. do 13. februarja 1983 zapadlo 1 m snega.

Od 15. novembra 1983 do 24. novembra 1983 je bilo mrzlo obdobje, ko so bile jutranje temperature od -7 do -9 °C. Bilo pa je brez snega ob burji, na splošno je primanjkovalo vode. 16. decembra 1983 je zapadlo 15 cm snega, ki pa je do 21. decembra že skopnel.

Tri dni pred 24. januarjem 1984 je snežilo, tako da je bilo 24. januarja 1984 vsega snega 1 m.

Od 22. februarja 1984 do 26. februarja 1984 je vsako noč snežilo, tako da je bilo 26. februarja 1984 približno 130 cm snega. V zapiskih imam zapisano, da je postalo kritično stanje za odpiranje cest in statične obremenitve ostrešij od teže snega. Za razširjenje ceste smo ob tej priliki uporabili poseben patent pluženja. Jeklen snežni plug smo pritrdili na zadnji del vprežnega voza, plug razširili do maksimalne širine in tako z vleko pluga na kolesih razrivali samo gornjo plast snega, potem smo plužili še enkrat, sicer malo ožjo pot, ko je bil plug vlečen po tleh. Potem je 3. marca 1984 zapadlo še 40 cm snega. 16. in 17. novembra 1984 je bila huda poledica, lomilo je drevje, polomilo je električne drogove, tako da je bil Zavratac dva dni brez elektrike.

Od 2. do 18. januarja 1985 je bil zelo hud mraz. 8. januarja se je živo srebro v spodnjem Zavrtaču spustilo celo na -24 °C, v Sopovtu in na zavraški planoti, Rupnkova ravan in na Mlakah, na -30 °C. Ravno toliko je verjetno bilo tudi v Potoški dolini.

Od 12. do 14. novembra 1985 je bila huda poledica. Na poledenelo naravo je zapadlo še 10 cm snega, tako da je bil negativni učinek poledice še hujši. Polomilo je drevje, v Zavrtaču je potrgalo telefonsko in električno napeljavo, ruvalo električne konzole z ostrešij, vas je bila kar od 3 do 4 dni brez elektrike, odvisno od primera. Led je popadal z drevja šele 1. decembra.

Potem do leta 1996 nisem vodil zapiskov o vremenu, zato bo zapisanega nekaj malega po spominu. 1996. leta je bila ob koncu maja huda slana, ko so kmetje že silirali krmo.

Okrog 10. januarja 1987 je tudi zapadlo veliko snega, kar okrog metra.

Hudo poledico smo imeli od 7. do 9. januarja 1996. Še hujša poledica pa je bila 4. in 5. januarja 1997. Kombinirana je bila tudi s sneženjem, oblačno megleno vreme z nekaj stopinjami mraza je trajalo kar en teden, tako da so delavci elektro podjetja delali v zelo težkih vremenskih razmerah. Vaščani so jim pomagali po svojih močeh in jim tudi postregli s hrano in čajem. Brez elektrike smo bili tri dni, brez telefona pa štiri. 30. oktobra 1997 je padal sneg.

1998 – januar, februar in marec so bili brez snega. V sredini januarja 2003 je en teden trajal hud mraz, najnižja jutranja temperatura je bila -19 °C. 24. januarja 2004 je bila jutranja temperatura -20 °C. Po nekaj dneh sneženja je bilo 29. februarja 2004 90 cm snega.

1. 3. 2005 je bila jutranja temperatura -22 °C.

Sredi januarja 2007 so bile ob sončnem vremenu skoraj pomladanske temperature.

Zelo mrzlih je bilo nekaj dni v prvi polovici januarja 2009, temperature so se spuščale kar do -15 °C.

3. novembra 2009 je zapadlo 10 cm snega.

6. marca 2010 je bilo zjutraj -13 °C.

4. decembra 2010 je bilo po nekaj dneh padavin 90 cm snega.

20. oktobra 2011 je čez dan zapadlo 25 cm snega, drevje je bilo še vse v listju, zato je sneg polomil veliko vej v gozdovih in sadovnjakih.

Ob novem letu 2011–2012 je bilo zelo toplo, temperature so bile nad ničlo.

Od 31. januarja do 14. februarja 2012 je bilo zelo mrzlo.

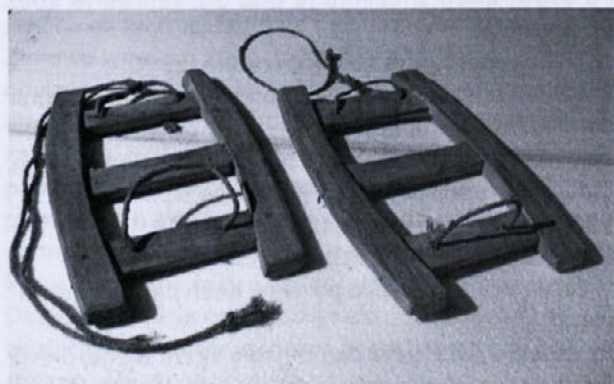

Zimski motiv, posnet na Tratah pri Birtu v letih 1920–1930. Po logaško-idrijski cesti je bila v snegu samo ozka steza - "gaz" za pešce. Fotografijo hrani Bogdan Jereb.

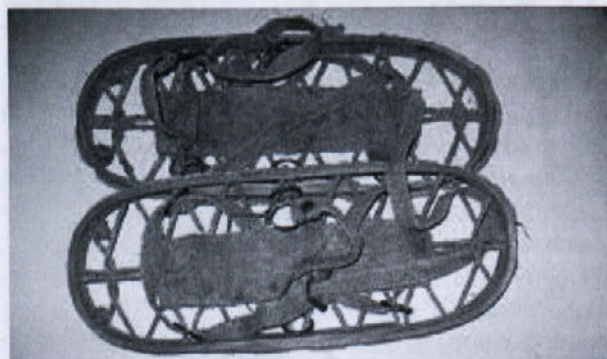
Pihala je burja, dnevi so bili oblačni, dnevna in nočna temperatura pa se je gibala med -10 in -15 °C. Drugo polovico marca 2012 je bilo nadpovprečno toplo vreme, temperature so dosegle tudi do 20 °C.

Kako so ljudje obvladovali zimo nekdanj

Sneg tudi pešču ali vprežni živali predstavlja oteženo hojo. V manjšem snegu so ljudje preprosto gazili po njem, za hojo po izredno visokem snegu pa so uporabljali preprost pripomoček, ki so ga navezali na stopala obutve. To je bil pripomoček, izdelan iz lesa, ali pa v kombinaciji lesa in tanjših vrvi, nekakšen plato, ki je povečal površino stopala in s tem pri hoji preprečil pogrezanje - vdiranje pešca v globok sneg. Ta pripomoček so v naših krajih imenovali »krplje«.

Pripomoček za hojo po globokem snegu. S pomočjo vrvice se je pripomoček pričvrstil na obuvalo. Zaradi večje površine »krpelj« se je pešec pri hoji manj pogrezal v sneg in si tako zelo olajšal hojo. Približna površina »krpelj« znaša 20 x 30 cm, izdelane so iz tankih jesenovih letev. Pripomoček hrani Janko Rupnik. Foto: Janko Rupnik.

Malo drugačna izdelava »krpelj«, ki so izdelane iz lesenega oboda in prepletene z vrvicami. Namen uporabe je isti. Foto: vir medmrežje.

Za pešačenje so bile v uporabi tudi smučke, seveda izdelek domačih mizarjev, s preprostimi navezami. Ljudje so si tudi v preteklosti znali pomagati, kako po obilnem sneženju nekako olajšati pešču hojo po snegu. Najbrž je to najstarejša oblika zimske cestne službe. Vprežnim živalim so v vprego privezali debelo tnalo – kratek hlod, ki so ga potem vlekli po poti. Le-to je odpravilo sneg na stran. Nastala je ozka steza, ki je pešču omogočala veliko lažjo hojo.

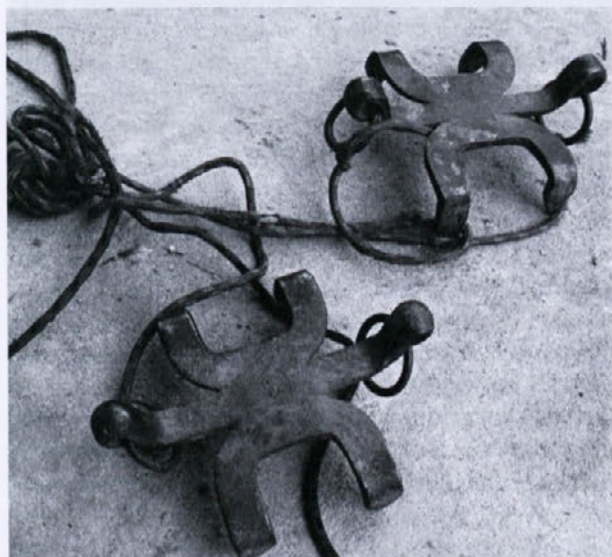
Seveda so za odpiranje poti spet uporabili tudi vprežne živali, ki so samo pretlačile snežno odejo, in je bila za pešca hoja po premešanem snegu takoj lažja. V visokem snegu so si pomagali tudi z ježo konj.

Vprežne sani s konjsko vprego za prevoz ljudi. Seveda to prevozno sredstvo ni imelo ogrevanja, kot ha imajo danes osebni avtomobili. Potrebno se je bilo toplo obleči, obuti in uporabiti tudi toplo pregrinjalo. Foto: vir medmrežje.

Za prevoz tovorov v snegu so uporabljali vprežne sani, ki so bile tovarnega značaja. Bile pa so sani tudi luksuzne izvedbe s sedeži za prevoz ljudi. Krivine smuč, narečno »smučnice«, so bile spodaj na drsni ploskvi okovane z jeklenim ploščatim železom, ki je omogočalo zelo lahko drsenje po snegu. Seveda pa to ni bilo dobrodošlo pri vpregi pri vožnji po klancu navzdol, zato so smuč imele vgrajeno tudi zavoro, imenovali so jo »maček«. To sta bila običajno dva jeklena kavljca, ki ju je voznik – »furman« ob zaviranju s posebnim mehanizmom potisnil navzdol v sneg in sta z drgnjenjem ob snežno podlago omejevala drsenje sani. Pri konjski vpregi za vožnjo sani je konj vedno imel na konjski vprežni opremi, navadno ob boku, pritrjena dva majhna zvončka, ki sta ob hoji konja zvonila in opozarjala pešce, da se bliža konjska vprega. Sneg že tako pobere ves zvok, na zasneženi površini ni bilo slišati

niti udarjanja konjskih kopit, niti drsenja sani, zato je bila ta varnostna oprema upravičena. Kadar se je vreme po sneženju ustalilo, so poti postale prav prijetno prevozne za vprege s sanmi in tudi pešačenje ljudi. Seveda si je človek znal pomagati tudi ob poledicah na poledenelih poteh. Za konje so pazili, da so bili dobro podkovani za hojo po ledu – na podkvah so imeli ostre konice, ki so dale dober oprijem ob hoji konja po zaledenelih poteh, ljudje pa so si na obuvala navezovali kovane dereze, včasih smo jih imenovali »krapše«.

Pripomoček za hojo po zaledenelih površinah in tudi trdem snegu – »krapše«, ki je omogočal pešču varno hojo tudi po zaledeneli podlagi. Ta pripomoček je bil skovan iz jekla, spodaj je imel štiri ali več ostrih konic, zgoraj pa dva obročka za pritrnitev na obuvalo s pomočjo vrvice ali usnjenega jermena. Oblikovan je bil tako, da se je dobro prilagodil na obuvalo v sredini stopala. Fotografirano pri Lojzetu Kogovšku, Joklnovemu v Zavraticu. Foto: Janko Rupnik.

V sedanjem času si težko zamislimo opravljanje nujnih poti v snežnih razmerah, kot so bile nošenje novorojenčkov h krstu (krst je bilo treba opraviti že prvi dan po rojstvu ali še na isti dan), obisk zdravnika na domu in druge nujne poti. Po pripovedi vaščanov je žirovskega splošnega zdravnika ob nujnem primeru pozimi v Zavratac pripeljal njegov stalni voznik z vzdevkom »Petelin« na vprežnih saneh. Pripoved pravi, da je bila takrat zmrznjena snežna skorja - »sren« tako trda, da je držala konja na površju in da sta se peljala kar prosto po njivah, kjer je bilo najbližje. Spomnim se drugega primera, ko je taisti zdravnik prigazil po meter visokem snegu po

stezi iz Podklanca v doljni Zavratac, kjer je otrok zbolel za pljučnico. To se je dogajalo nekje v letu 1954. Bilo pa je kar nekaj primerov tudi v poznejšem času, ko je zdravnik lahko prišel z avtom samo na Brnkov Log, potem pa peš naprej v Zavratac.

Kakšne težave lahko povzroči zima in kako nas lahko vrne v stare življenjske razmere, se je pokazalo ravno v naslednjem primeru. Ravno v času močnega sneženja in potem visokega snega v februarju 1976. leta je v Doleh umrla ženska. V Zavratac v župnišče je za smrt prišel v snežnem metežu s pomočjo para konj povedat vaščan iz Dolov. Zavraški fantje so s smučkami steptali zasilon pot do Mravljij in naprej do doma pokojnice. Ob priliki pogreba so krsto s pokojnico pritrdili na par smuči in jo tako po snegu iz Dolov pripeljali do zavraške cerkve. Ljudje v sprevodu so seveda šli po visokem snegu. Glede na naporno pot je udeležence pogreba iz Dolov v zavraški trgovini že pred pogrebom pričakala postrežba s toplim čajem in »ta kratkim« ...

Zima je v starejših časih omogočala tudi nekaj kmečkih del. Bilo je v navadi, da so kmetje pozimi s sanmi vozili gnoj na njive in ga tam zložili v kup, da je tako dočakal pomladi. S tem so skrajšali čas pomladanskega dela z vožnjo gnoja. Drugo kmečko opravilo pa je bilo spravilo lesa iz gozdov. Les po snegu lažje drsi kot v kopnem. Za vlako so uporabljali tudi posebne kratke sani imenovane "vlačug", na katere so naložili en konec drevesnega debla in je bila vleka le-tega zelo olajšana. Ko je kdaj snežno odejo namočil dež, zatem pa je nastopil hud mraz, je namočen sneg zmrznil, da je snežna skorja držala na površju tudi teže vprežne živine (v pogovornem jeziku smo rekli, da drži »sren«). Tudi take snežne pogoje so kmetje s pridom izkoristili za vlako in vožnjo po snegu. Taki pogoji so nudili tudi ugodno ročno spravilo debel po zaledenelih pobočjih do voznih poti ali vlak. Seveda so se ta vozna dela pozimi opravljala s ciljem izkoristiti tudi zimski čas.

Od kdaj so se za čiščenje – pluženje poti uporabljali snežni plugi? Starejši Zavratačani vedo povedati, da so poti plužili že v letih po 1950, verjetno pa so se tega posluževali že prej. Z vprežno živino so vlečali majhne snežne pluge, ki so razirali sneg za širino vozne poti, plužili so poti po vasi med domačijami do cerkve. Tudi sam se še spominjam pluženja s konjsko vprego na območju Zavratac. S konjsko vprego so plužili tudi cesto z Mravljij v Zavratac do cerkve in iz Potoka v Zavratac. Z očetom

Krajše vprežne sani, ki so jih uporabljali za zimsko spravilo lesa - vlako hlodov, zato so te vprežne sani v naših krajih imenovali »vlačug«. Pri tem na fotografiji manjka še oje in prečni vrtljivi nosilec - »ridof«, katerega os je bila vtaknjena v odprtino, ki jo kaže puščica. Na ta »ridof« je voznik naložil hlod, kratke smuči in vrtljivi nosilec pa je omogočal vlako tudi po zelo ovinkasti vlaki. Foto: vir medmrežje.

sva tudi vpregla volu majhen snežni plug in ga vlekla do prvega soseda. Seveda je na teh spluženih poteh ostalo še veliko steptanega snega, ki je po odjugah zelo oteževal tudi pešačenje.

Zimska cestna služba v letu 1965 – z atom Nacetom pluživa z volovsko vprego. Fotografijo hrani Janko Rupnik.

Potem so prišla leta 1965–1970, ko je bil na eni od domačij v Zavrčcu kupljen prvi traktor. Lastnik je izdelal manjši lesen snežni plug, s katerim je s traktorsko vleko že plužil po Zavrčcu. V teh letih je bilo v našem kraju že nekaj avtomobilov, zato se je potreba za redno odpiranje cest pozimi kar večala, tudi širina splužene ceste naj bi bila večja. Sicer pa je v vasi v teh letih že bil izdelan večji lesen snežni plug, ki smo ga dokončno opremili šele ob koncu leta 1972. Potem so ga prvo zimo vlačili še konji (ob priliki pluženja visokega snega so bili vpreženi tudi trije pari

konj), naslednjo zimo pa že traktorji. To dogajanje je bilo značilno po razmahu napredka v kmetijski mehanizaciji, ko so na več kmetijah v Zavrčcu kupili traktorje za potrebe kmetijstva, kar je bilo dobrodošlo tudi za potrebe pluženja. V letih okrog 1980 je bil kupljen kovinski vlečni snežni plug, ki je bil že boljši od prejšnjega lesenega. Po letu 1970 so bile te zimske službe tudi že delno financirane s strani krajevne skupnosti. Zavrčec in Potok sta takrat spadala še v sestav krajevne skupnosti Dole-Zavrčec. Po letu 1981 sta Zavrčec in Potok postala samostojna krajevna skupnost Zavrčec-Potok, in s tem se je spremenilo financiranje krajevne skupnosti, seveda tudi na področju zimskih služb. Leta 1986 je KS Zavrčec-Potok kupila težji traktor »Deutz«, ki je bil potem dodatno opremljen s hidravliko in snežno desko na prednji strani traktorja. To je bila velika pridobitev za kraj, saj se je pluženje izvajalo na sodoben način. Rezultat tega so bile dobro splužene ceste in olajšana vožnja z avtomobili v zimskih razmerah. Za to zimsko pluženje s krajevnim traktorjem je bilo zadolženih nekaj krajanov Zavrčca – moških, večjih vožnje s traktorjem. 1998. leta se je režim občinske organizacije zimskih služb nekoliko spremenil, zato so po tem letu zimsko službo pluženja cest na podeželju pogodbeno prevzeli posamezniki po vaseh, prav tako v Zavrčcu in Potoku. Taka organizacija zimskega čiščenja cest je v našem kraju organizirana še sedaj.

Zimske razmere so oteževale tudi obisk otrok v šolah in odhode delavcev v službe. Dandanes preko javnih občil neredko slišimo tarnanje mestnega prebivalstva, ko pade malo več snega, da niso ulice očiščene in podobne stvari. Spomnim se TV dnevnika iz zadnje zime 2013. Ko je novinar obiskal Vojsko nad Idrijo, so bili tamkajšnji vaščani ob debeli snežni odeji vedrih obrazov in komentirali: »Če ni en meter snega, potem to sploh ni zima.« Ko je bila v Zavrčcu podružnična šola v letih 1975–1977 zaprta tudi za nižje razrede, so prvošolčki marsikdaj gazili po visokem snegu na Brnkov Log na šolski avtobus. Kakšni so prišli v Logatec v šolo, si lahko predstavljamo. Tudi delavci, ki so bili zaposleni v Logatcu, so pešačili po snegu iz Zavrčca na Medvedje Brdo k Primcu ali v Zajele pod Rovtami, ker avtobus ni mogel vedno pripeljati do Brnkovega Loga.

Seveda pa ne smemo pozabiti, da je sneg predvsem otrokom prinašal tudi obilo zimskega veselja. Zavrččani smo se v svojih otroških letih veliko smučali. Takrat nismo hodili na smučišča in ni bilo vlečnic. Po vsakem spustu

ROMAR KLEPOTI

Stane Kregar 1905–1973

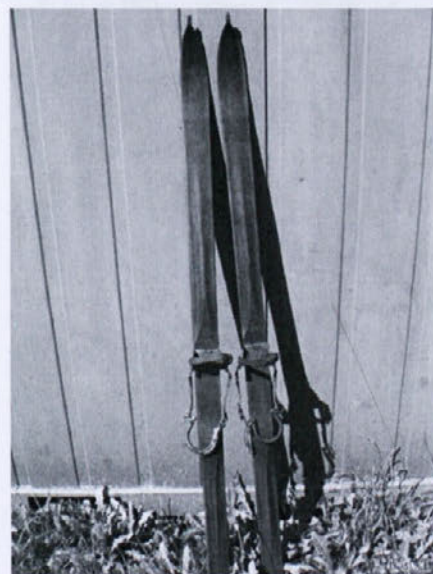
Andrej Muzič

po strmini je bilo treba s smučkami peš nazaj na vrh pobočja.

Zavraški smučarji v letih 1960 (Janko in Rado).
Fotografijo hrani Janko Rupnik.

Veliko veselja smo imeli tudi s skakanjem na manjših skakalnicah. Vedno je bil izziv, kdo bo najdlje skočil. Imeli smo tudi večjo skakalnico v gornjem Zavrattu, nad sedanjim gasilskim domom, kjer je bilo moč skočiti tudi okrog dvajset metrov. Po letu 1970 smo si omislili tudi preprosto vlečnico, ki je potem kar nekaj let služila svojemu namenu. Sedaj v zadnjih letih se je zavraško smučanje kar posodobilo, mladi so nabavili tudi teptalec za sneg, uredili teren za smučanje pri domačiji Nova njiva in postavili vlečnico. V vseh teh letih po letu 1970 je bilo v Zavrattu skoraj vsako zimo organizirano tekmovanje v slalomu ali smuku za domače in tuje udeležence.

Lesene smučke, delo domačih mizarjev. Izdelek sodi v leta 1950–1955, v starejših časih so bile še preprostejše.

Še podatki snežnih padavin za zadnja leta. Padavine so merjene v dolnjem Zavrattu, nadmorska višina je približno 650 m. To so podatki za količino zapadlega snega, seveda se je ta sneg po končanem sneženju sesedal in ga je bilo potem veliko manj, kot ga je zapadlo.

Zima 2009 – 2010

3. 11. 2009 – 12 cm
4. 12. 2009 – 8 cm
14. 12. 2009 – 15 cm
19. 12. 2009 – 30 cm
22. 12. 2009 – 10 cm
5. 1. 2010 – 15 cm
6. 1. 2010 – 10 cm
8. 1. 2010 – 15 cm
9. 1. 2010 – 10 cm
12. 1. 2010 – 5 cm
30. 1. 2010 – 28 cm
31. 1. 2010 – 17 cm
6. 2. 2010 – 10 cm
10. 2. 2010 – 20 cm
11. 2. 2010 – 25 cm
20. 2. 2010 – 20 cm
22. 2. 2010 – 5 cm
4. 3. 2010 – 10 cm
10. 3. 2010 – 25 cm

Zima 2010–2011

26. 11. 2010 – 30 cm
28. 11. 2010 – 40 cm
1. 12. 2010 – 20 cm
3. 12. 2010 – 20 cm
4. 12. 2010 – 15 cm
17. 12. 2010 – 37 cm
26. 12. 2010 – 5 cm
20. 1. 2011 – 10 cm
17. 2. 2011 – 23 cm
21. 2. 2011 – 3 cm
2. 3. 2011 – 5 cm

Zima 2011–2012

20. 10. 2011 – 25 cm
19. 12. 2011 – 7 cm
30. 12. 2011 – 8 cm
4. 2. 2012 – 30 cm
7. 2. 2012 – 15 cm

11. 2. 2012 – 15 cm
12. 2. 2012 – 15 cm
20. 2. 2012 – 25 cm

Zima 2012–2013

28. 10. 2012 – 25 cm
2. 12. 2012 – 15 cm
4. 12. 2012 – 15 cm
8. 12. 2012 – 40 cm
14. 1. 2013 – 40 cm
15. 1. 2013 – 10 cm
16. 1. 2013 – 10 cm
17. 1. 2013 – 20 cm
18. 1. 2013 – 8 cm
22. 1. 2013 – 10 cm
25. 1. 2013 – 10 cm
28. 1. 2013 – 5 cm
2. 2. 2013 – 8 cm
6. 2. 2013 – 20 cm
12. 2. 2013 – 45 cm
13. 2. 2013 – 7 cm
22. 2. 2013 – 25 cm
23. 2. 2013 – 20 cm
24. 2. 2013 – 50 cm
14. 3. 2013 – 2 cm
18. 3. 2013 – 25 cm
24. 3. 2013 – 5 cm
25. 3. 2013 – 25 cm
3. 4. 2013 – 12 cm

Zimska služba v KS Zavratac-Potok je v zimi 2012–2013 dobro opravljala svojo delo. Foto Janko Rupnik.

Kot vidimo iz podatkov o količini padlega snega v pretekli zimi 2012–2013, je bila ta zelo radodarna s snegom. Najdebelejša izmerjena snežna odeja je bila debela med 110 in 120 cm. Merjenje ni moglo biti točno, ker je dan pred merjenjem snežilo ob pihanju močne burje in je sneg prenašalo in delalo zamete. Meril sem v zatišni legi, zato podatki ne morejo biti daleč od resnice. Zavraška cestna služba se je dobro odrezala, ceste so bile odprte celo za avtobus preko Zavrataca, tudi zaposleni so lahko nemoteno hodili v službe, otroci v šolo. Tisti, ki nam ni bilo nujno treba od doma, pa nam je snežna lopata pri kidanju snega koristno pripomogla k fizičnemu razgibavanju sredi zimskega mrtvila. Tudi če se je zima zavlekla precej v april, je potem sneg, ki ga je bilo pomladi še veliko, kar naenkrat skopnel. Rastline v naravi so dobro prilagojene na potek letnih časov, tudi če zima traja pet do šest mesecev, vse rastejo in poljščine v poletnih mesecih hitro ozelenijo, zrastejo in dozoriijo. Narava je v svojih zakonitostih čudovita.

Viri:

Po pripovedi krajanov Zavrataca in Potoka.

Po lastnih zapisih.

Nekaj fotografij z medmrežja in lasten arhiv.

ROMAR K LEPOTI

Stane Kregar 1905–1973

Andrej Mivšek

Ob štiridesetletnici smrti umetnika in duhovnika Staneta Kregarja so pozimi v Narodni galeriji v Ljubljani pripravili spominsko razstavo njegovih del. Kregar nedvomno sodi med najkvalitetnejše slovenske slikarje 20. stoletja. Bil je velik humanist, široko razgledan ter izobražen in je bil že za časa življenja izjemno cenjen in spoštovan. Dokazal se je kot odličen ustvarjalec tako v odkrivanju novih poti v aktualnem posvetnem likovnem dogajanju kot na področju sakralne umetnosti pri nas. Zanimivo je, da so njegova dela krasila tako partijske dvorane kot cerkvene prostore. Za bogato življenjsko delo je leta 1971 prejel Prešernovo nagrado.

Slikarsko izobrazbo je Kregar pridobil na Akademiji za likovno umetnost v Pragi, ki jo je zaključil leta 1935. Pred tem je opravil študij teologije v Ljubljani in prejel duhovniško posvečenje. Po drugi vojni je deloval kot samostojni umetnik. Ustvarjal je v številnih likovnih tehnikah: na papirju in platnu (svinčnik, oglje, tempera, gvaš, olje), v freski, mozaiku, vitraju, zgrafitu, tapiseriji, intarziji itn. Tako široko tehnično znanje in obvladovanje najrazličnejših likovnih zvrsti premore le malokateri umetnik. Na področju cerkvenega slikarstva je bil nedvomno največji – likovno je opremil okrog sto naših cerkva, med drugimi tudi cerkev sv. Jožefa v Idriji z vitraži in slikami, zgrajeno po drugi vojni.

Romarji (olje na platnu, 1939). Vir: www.delo.si

Protest (olje na platnu, 1967).

Vir: www.visitljubljana.com

Topoline v februarju (olje na platnu, 1958).

Vir: www.24ur.com

Kot posvetni slikar je Kregar prehodil številna slogovna obdobja in vseskozi budno spremljal aktualno likovno dogajanje v svetu. Kot prvi je sredi tridesetih let pričel ustvarjati v nadrealističnem slogu. V štiridesetih je slikal v slogu poetičnega realizma. V letu 1953 je kot prvi v našem prostoru prešel v nepredmetno slikarstvo (abstrakcijo) in s tem postavil temelje visokega modernizma v slovenskem slikarstvu, čeprav so te njegove slike sprva sprožile močan odpor zlasti s strani politike. V abstraktnih slikah je slikal vtise iz narave na liričen način, v katerem nameni glavno sporočilno vlogo barvi. V šestdesetih letih pa slika v slogu nove figurative – v abstraktnih slikah vnaša dele človeškega telesa, predmete iz vsakdanjega življenja ali pa v sliko vključi del pomembnega družbenega dogodka (vietnamska

vojna, potres v Skopju, hipiji). Kot rdeča nit pa njegova različna ustvarjalna obdobja povezujejo poetičnost in hrepenenje ter humanističen pogled na svet, kot ugotavlja avtor razstave umetnostni zgodovinar Andrej Doblehar. Tu je treba seveda spomniti tudi in predvsem na dejstvo, da je bil Kregar duhovnik in (najbrž) globoko veren človek ter vseskozi mladostnega duha. Enakovredno pa se je Kregar posvečal tudi sakralni umetnosti oz. likovni opremi slovenskih cerkva, tako starejših kot novih. Njegovo ustvarjanje sovпада z Drugim vaticanskim koncilom sredi šestdesetih let, s katerim Cerkev odpre vrata moderni umetnosti. Posebej

slikarstvu združeval vzhodno in zahodno krščansko izročilo, svoja lastna modernistična dognanja s srednjeveško tradicijo. Njegova sakralna dela so idealizirana, motivi niso pripovedno zgovorni, temveč so polni duhovnih simbolov in barv. Bil je izjemen kolorist, z barvami je odlično ustvarjal razpoloženja in občutja. Njegovo izjemno, morda najboljšo delo, je triптиh iz kapele Bogoslovnega semenišča Ljubljana Stvarjenje – Odrešenje – Poveličanje iz leta 1965.

Na razstavi v Narodni galeriji so bila predstavljena Kregarjeva ključna, tako sakralna kot posvetna, dela iz

Stvarjenje – Odrešenje – Poveličanje (olje na platnu, 1965). Vir: www.delo.si

pomembno je bilo njegovo sodelovanje z arhitektom Tonetom Bitencem, zadnjim Plečnikovim asistentom, ki je načrtoval nove cerkve v Dražgošah, Idriji, Poljanah nad Škofjo Loko in v Kosezah v Ljubljani ter kapelo Bogoslovnega semenišča v Ljubljani, Kregar pa jih je dopolnil s freskami, mozaiki, vitraži ali oljnimi slikami. Tako so nastale številne umetnine, ki po obsegu in kakovosti do danes nimajo primerjave, z izjemo odličnih mozaikov p. Marka Ivana Rupnika. Kregar je v sakralnem

posameznih slogovnih obdobjih. Predstavljene so bile njegove risbe, ilustracije in slike, zaradi monumentalnosti cerkvenih del (vitraži, freske) pa so bile nekatere sakralne stvaritve prikazane zgolj z osnutki ali na fotografijah. Na razstavi so si obiskovalci lahko ogledali tudi nekaj mašnih plaščev, narejenih po njegovih načrtih, in filmsko dokumentacijo o njegovem ustvarjanju.

Viri in literatura: www.ng-slo.si

INTENZIVNI PEVSKI VIKEND PEVSKEGA ZBORA

Tomaž Mivšek

Pevski konec tedna z napornim pevskim programom je postal stalnica našega pevskega zbora. Že drugo leto je bila za destinacijo odličnosti izbrana lokacija na Zaplani, prav tako tudi navdse skromna kuharica Nada s pomočnico Mojco. Pa še kakšen krščen maček se je smukal okrog brbotajočih loncev, da prostovoljcev, ki so vestno pomagali v kuhinji, niti ne omenjam.

Bili smo priča tudi nekaj novostim. Ne samo da je bil program bolj pestro zastavljen, tudi malo več pavze nam je zborovodja naklonil po obedih in še malo čez dan. A za to, dragi bralci, ne nič skrbeti. Pevsko smo izbrusili nekaj že poznanih pesmi in se naučili dve, tri nove pesmi. Za korepeticije so skrbeli Marko in Andreja ter Zdravko in Branka Novak. S tovrstnim načinom dela vsak glas

trenira pesem najprej posebej, nato pa se vsi glasovi zberejo skupaj in zapojejo na polno. Tako nam je ostalo več časa za druge stvari. Izostala ni niti mala šola nauka o glasbi. Tudi teorija je pomembna. Posebno Besedo je za nas pripravil župnik Bogdan.

Velik odmerek prostega časa so izkoristili basi. Verjetno jim je Marko že vnaprej sporočil, naj se pripravijo. Skratka, basisti so vzeli svojo nalogo zares. V sklopu veselega večera so na Zaplano privabili starleto slovenskih karaok, ki je profesionalno vodila bitko glasov v karaokah. Tonski mojster je bi seveda Matej, ocenjevalna komisija pa Gabriel in Jože (v boben žrebanja sta spravila čisto vse pevce). Ob koncu večera je komisija razglasila zmagovalce. Ups, zmagovalke. Zmagale so altistke! Krasni večer je popolnoma zasenčil dejstvo, da smo obiskovalci veselega večera eno debelo uro na mrazu čakali pred dvorano. Od nervoznega čakanja je Eva s skupino čakajočih pevk pripravila še nekaj dodatnih kitic naše *Kambrce*.

Za pevski konec tedna se je potrudil sleherni pevec. Že tedne vnaprej smo skrbno pripravili domače video filmčke (nekatero je posnela Mateja) o svojih skritih pevskih prijateljih, ki smo jih ob skupnem ogledu zabavnih prizorov tudi razkrivali. To je bilo smeja!

Pozabili nismo niti na rekreacijo. Poleg razteznihih vaj smo se pevci in pevke lahko udeležili jutranjega pohoda na bližnji razgledni stolp. Za tja in nazaj smo porabili slabi dve uri. Vrh stolpa je bil osvojen ravno, ko so barjanski zvoniki zvonili jutranje češčenje. Visoka talna voda barja

pa se je lesketala v jutranjem soncu. K sreči je pohodnike v Domu bratstva čakal topel zajtrk in jih tako primoral k povratku.

Sobotno popoldne je minilo hitro. Mrzlično pospravljanje »hotelskih soban« in hodnikov ter pripravljanje večerje smo nekateri izkoristili za pobeg proti domu ali novim obveznostim. Kakor koli že, pevski konec tedna sredi marca smo si zapomnili po prijetnem petju in druženju s pevske kolegi. Prestavitev pevskega konca tedna v postni čas pa se je izkazala za pravo odločitev.

Predstavitev go let MeCePZ Zavratac je pripravila Marjeta Rijavec. Foto: Robert Rijavec

Tako se prime visoke tone. Foto: Robert Rijavec

Petkove večerne vaje. Foto: Robert Rijavec

DEKANIJSKO SREČANJE PEVSKIH ZBOROV

Tomaž Mivšek

Letošnjo pomlad smo vsi nestrpno čakali, da pokaže svojo moč. In glej ga zlomka. Ravno na nedeljo našega dekanijskega nastopa v aprilu se je sonce lotilo greti premraženega hribovja. Pevci smo morali še enkrat stisniti zobe, skočiti v naše pevske drese in se z avtomobili odpeljati proti cerkvi sv. Jošta v Črnem Vrhu. V hladni cerkvi smo najprej preizkusili akustiko ter imeli kratko vajo, nato pa zavili proti edinemu prostoru, ki je ponujal tople napitke, proti plačilu se ve. Časa za druženje v tem delu dneva ni bilo na pretek, če smo hoteli ujeti še skupno vajo.

Cerkve je imela še dovolj prostih klopi, tako smo lahko pevci poslušali tudi preostale nastope cerkvenih zborov naše dekanijske. Nastop zborov je pospremila še nekaj nagovorov in spremne besede voditeljice. Zavraški zbor je zapel Večerni ave in Laudate. Poleg petja smo imeli pevci priložnost srečati stare obraze in srečati še kakšnega novega, kar je tudi eden izmed namenov srečevanj dekanijskih cerkvenih zborov.

Nastop zavraškega zbora. Foto: Janez Hvala

OBMOČNA REVIIJA PEVSKIH ZBOROV

Tomaž Mivšek

Po nekaj letih smo v zboru zopet zbrali pogum in se udeležili območne revije pevskih zborov v Idriji. Bolje rečeno, udeležili smo se območne revije namesto Primorske poje iz razloga, da se bolje pripravimo na velikonočno slavje. Tudi tu nismo imeli sreče s silami neba. Z neba so padale težke in velike snežene »plahte«. Po maši, na svečnico, smo mrzlično iskali zmogljivejša prevozna sredstva, najbolje »na vse štiri«, ki so zmogla premagovati snežno plundro po strmih ovinkih naših cest.

V idrijskem kotlu se je k sreči že vse cedilo in topilo, tako da so bile ceste prevozne. So pa to moč občutili naši mokasini, v katere je plundra vdiral ne samo po živih usnja, ampak tudi od zgoraj čez jezik. Po kratkem čofotanju se je vsak pevec znašel v prijetno ogreti Osnovni šoli Idrija. V pripravljeni učilnici nas je pričakal še svež napitek. Prvi zbori so že imeli pevske vaje.

Takoj smo začeli s pevske pripravami tudi mi. Do našega nastopa je bil glas in stas pevk našega zbora pripravljen za nove podvige. Še malo smo postali na stopnišču in že smo korakali pred občinstvom in se postavili v vrsto. Sledila je predstavitev zbora, po njej pa smo končno zapeli. Predstavili smo del našega sakralnega programa.

Sledil je še tradicionalni postanek pri Kosu. Izbrane jedi so lačnim pevcem tekstile. Upokojenski zbor pa nam je prepeval pesmico: »Nimam cajta, me vsak porajta ...«. To je bilo nepozabno doživetje.

Tako opogumljeni smo se še mi lotili V hribih se dela dan, sredi katere se nam je notni sistem malce podrl. Skratka, februarska megljena moča je naredila svoje. Ker smo imeli tudi naslednji dan delovni dan, smo pozdravili sodelujoče zборе in se odpravili nazaj proti domači zimi.

ZAVRAŠKI PEVCI V OPERI

Andreja Kunc

Zavraški pevci vedno poskrbimo, da ne samo pojemo skupaj, ampak se družimo tudi ob drugih priložnostih. Ideja, da bi se udeležili koncerta kakšnega priznanega zbora ali morda obiskali opero, je bila živa že nekaj časa. Dogovorili smo se, da obiščemo opero v Ljubljani, saj nas večina še nikoli ni bila tam. Pred prenovljeno ljubljansko opero se nas je tako zbralo 25 pevcev in prijateljev zbora.

Ogledali smo si eno od »klasik«, in sicer opero Giuseppea Verdija Nabucco. To je Verdijevo mladostniško delo, ki je že kmalu po prvi uprozoritvi leta 1842 začelo svoj zmagoviti pohod po svetu. Zgodba, ki jo je napisal libretist Temistocle Solera, izhaja iz starozavezne svetopisemske zgodbe (Danielova knjiga). Govori o asirskem voditelju Nabuccu in njegovem boju proti Izraelcem. Rivalstvo med Nabuccovima hčerama Feneno in spletkarsko Abigaillo, ki se borita za ljubezen izraelskega voditelja Izmaela, pa zgodbo še dodatno zaplete. Pomembno

vlogo v zgodbi odigra tudi prerok Zaharija. Osrednja tema opere so sanje ljudstva o samostojni deželi in iz te teme izhaja tudi zelo čustven zborovski del – zbor sužnjev. Čeprav tega nismo načrtovali, smo si ogledali ravno predstavo, ki je bila poslovilna predstava sopranistke Milene Morača. Po koncu predstave smo bili tako priča njenemu slovesu od sodelavcev in vodstva opere. O izjemnosti te sopranistke smo se lahko prepričali tudi sami, saj je poleg Nabucca, ki ga je upodobil Marko Kobal, najbolj izstopala.

Veliko nas je bilo, ki smo si operno predstavo ogledali prvič. Številni smo pred začetkom imeli pomisleke, ali nam bo sploh všeč. Lahko rečem, da sem bila jaz navdušena tako nad petjem solistov in zbora kot tudi na orkestrom, scenografijo in kostumografijo. Če še niste bili v operi, vam priporočam, da čim prej zberete pogum. Lahko, da bo navdušila tudi vas. Zavraški pevci smo si namreč edini, da Nabucco ni bila naša zadnja operna predstava!

Zavraški pevci pred operno hišo. Foto: Andreja Kunc

KONCERT POLONE GANTAR

Tomaž Mivšek

K sreči sem preko elektronskega vabila JSKD prejel vabilo na Polonin koncert v frančiškanski cerkvi Marijinega oznanjenja. V vabilu je organizator koncerta predstavil glasbenico z besedami: »Vrhunska slovenska organistka Polona Gantar, znana po izvajanju najbolj zahtevnih orgelskih skladb, se bo predstavila s koncertom simfonične orgelske glasbe.« V program koncerta je uvrstila romantični koncertni skladbi Cesarja Francka (Grand piece symphonique) in Franza Liszta (Fantazija in fuga na koral »Ad nos, ad salutarem undam«). Takoj je padla odločitev, da tega koncerta res ne gre zamuditi.

V polni cerkvi je nekaj čez osmo uro zvečer začelo občinstvo uživati v glasbi. Občutek poslušalca, da se organistka »igra« s tipkami in pedali inštrumenta, se je potrdil v lahkotnosti in pretanjeni interpretaciji obeh skladb. Raznoliko menjavanje dinamik in razpoloženj je občinstvo ob koncu nagradilo s skandiranim aplavzom.

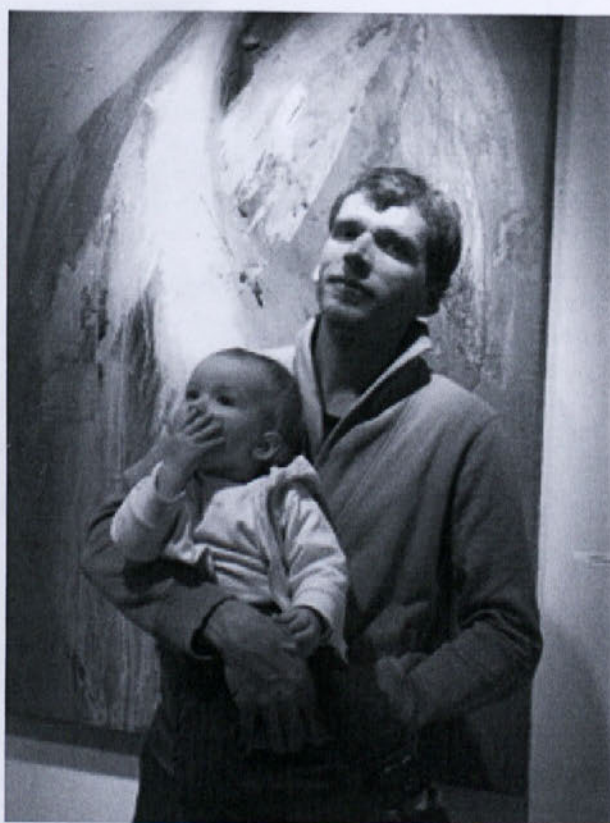

Virtuozinja Polona Gantar.
Foto: Medmreže Teološke fakultete

RAZSTAVA V GALERIJ TALASO V STRUNJANU

Maja Mivšek

Od 6. februarja do 3. aprila 2013 je bila v hotelu Term Krka Talaso v Strunjanu na ogled razstava slik Andreja Mivška. Tudi tokrat je razstavljal slike večjih in manjših formatov, naslikane na platno v tehniki tempere in akrila. V slikah manjših formatov lahko zasledimo več risbe in figuralike, medtem ko v večjih formatih prevladujejo barvne ploskve in strukture v nepredmetnih motivih. O sporočilni vsebini slik bi pa raje citirala Dejana Mehmedoviča, kustosa in likovnega kritika: »Mivškove podobe so nekaj prevotlenega, zapolnjenega s pretočno maso predmetnega, in v prelivih snovnega vedno potekajoče. V pretakanju in končni izpeljavi vidnega se kot gledalci znajdemo v nekakšni razslojeni krajini ... Slike pred nami so pogled v notranjost. Notranjost, ki ni samo umetnikova, ampak tudi naša. To so podobe, ki odkrivajo razpetost duše, ki se prebija skozi meglice vsakodnevnosti in ponekod rahlja resničnost, a se pri tem želji nikoli ne odreka ...«

Andrej z najmlajšo obiskovalko razstave.
Foto: Maja Mivšek

DRUŽINA KRBAVČIČ WINKLER

Tomaz Mivsek

V tokratni številki Oglarja predstavljamo družino Krbavčič Winkler iz »Vrha«. Eriki in Bojanu se je uresničila želja živeti na podeželju, v miru in neokrnjeni naravi. Zavratac poznata že od prej. Ker ni bilo doma Bojana, se je za prijetno sogovornico izkazala Erika. Nastal je tale intervju.

»Res, da smo na novo priseljeni, vendar naša družinska veja sega tudi sem v Zavratac, kajti Bojanova mama je rojena Zavratačanka Štirngričarska Ivica. Bojan je kot otrok na Štirngriču preživel velik del svojih počitnic. Ko sva z Bojanom ustvarila družino, sva vsako leto z otroki prihajala sem na počitnice. Njega so vezali lepi spomini, meni pa sta bila vseč mir in tišina, ki sem ju tako zelo potrebovala. Po poklicu sem medicinska sestra in sem z vsem srcem predano delala celih 27 let v Obalnem domu upokoencev, kasneje pa še na kardiološko-pulmološkem

oddelku v bolnici Izola. Ko sem prihajala sem, sem si »napolnila baterije, da sem lahko spet delala. Ko mi je bilo najtežje, sem vedno štela dneve do povratka v Zavratac.«

Kdaj je dozorela odločitev, da postane Zavratac vajin novi dom? Kako sta izvedela za ta miren kotiček?

»Pred približno 13 leti je stric Janko svetoval, kam naj greva na sprehod, saj v ta del vasi nisva nikoli zahajala. In znašla sva se tu v Vrhu. Čudovito kot sanje. Vse je bilo v cvetju, ptičje petje, nikjer nobenega. Usedla sva se na hlod in brez besed uživala v lepoti. Naenkrat sem se obrnila k Bojanu in mu rekla, da je to edini kraj, ki se lahko primerja z mojim Posočjem. Tu bi lahko živela. Ker sva malo pred tem prodala stanovanje v Kopru – moj dom, je šel Bojan takoj v akcijo. Neverjetno. Vse se je

Erika skrbi za lepo urejeno okolico doma. Foto: Tomaz Mivsek

KONCERT POLONE GANTAR

Tomaž Mivšek

odvijalo hitro in pozitivno. Spoznala sva Hermana in kupčija je bila sklenjena. Hišo sva želela ohraniti, vendar se je izkazalo, da so bile poškodbe prevelike, zato smo jo porušili in zgradili po istem načrtu. Hermana smo dvakrat pripeljali sem, da je videl, kako dela napredujejo, vendar je povedal, da ne čuti nobene povezanosti več s tem krajem, ker ima zelo lepo življenje v domu upokoencev.«

Kako bi opisali Zavratac svojim prijateljem? Kaj porečejo, ko pridejo sem gor?

Prijatelji na obali me sprašujejo, zakaj sem se odselila nekam »bogu za hrbtom«. Nobeden še ni slišal za to vas. »Jaz povedat jim ne znam.« Cela Slovenija je lepa in zelena, imamo vse. Kar Bojana vprašajte, bil je že povsod po svetu. Nekje je prevroče, drugje mrzlo, pa ni zelenja ... Mi imamo vse! Samo so kraji, kjer te bolj pritegne. Kaj bi rekla ... Dobra energija. Tu vibriram usklajeno z vsem, predvsem naravo.

Ko pridejo najini prijatelji z Obale na obisk, jim je potem vse jasno, zakaj se ne vračava nazaj na Obalo. Vsi so presenečeni nad lepoto travnikov in mirom. Začuden so tudi, ko vidijo, da delava na zemlji (smeh). Kdo bi si mislil, sva pač čista začetnika. Človek ne potrebuje veliko, samo veliko časa rabi, da pride to tega.

Vas moti, da ni gostilne, najbližja trgovina je oddaljena več kilometrov? Kdaj pogrešate, da ni veliko vsakdanjih potrebščin na dosegu roke?

Edina pomanjkljivost je, da v vasi ni trgovine ali gostilne. Verjetno se bo z menoj strinjal tudi župnik (smeh). Ne, res! Trgovina je daleč. Dobro, da sem bila pozimi dobro založena s hrano. Če ne bi bila, bi bilo hudo. Ne znam oz. strah me je voziti po zasneženih cestah in če bi bila trgovina v vasi, ne bi bilo tega problema.

Prihajate iz mediteranske in urbane Izole. Tukaj pa vas obkrožajo lepi naravni travniki. Letošnjo zimo tudi kupi snega in bele planjave.

RAZSTAVIŠČNIKOV DOKUMENTARIZIRANO

STRANJANU

12. AM Tomaž

Velik del zime sem bila čisto sama. Dobra izkušnja. Včasih prav adrenalinska. Zdaj vsaj vemo, kaj vse še rabimo in kako se bomo pripravili na naslednjo zimo. Meni je bilo lepo. Rada imam mraz in sneg. Še posebej mi je lepo v hiši, ko se kuri ogenj, listam knjige, mm mm ... Ne vem pa, kako bi bilo, če bi morala zjutraj vstajati in se z avtom odpeljati na delo. »Huda bi bila.« Vsi letni časi so tukaj zelo lepi. Vsak ima nekaj in mislim, da se Zavrtačani vseh teh lepot zavedate. Zdaj, upam, bo čas kakšne vaške prireditve, veselice. Super, da se malo bolje spoznamo.

Obnovljena domačija Zavratac 24. Foto: Tomaž Mivšek

Psička Agi. Foto: Tomaž Mivšek

TURISTIČNO DRUŠTVO FARA

Lenka Grošelj

V tokratni poletni izdaji Oglarja se vam predstavljamo Spodnjeidrijčani oz. Pr' farci, kakršno ime se nas »drži« že kar nekaj stoletij. V preteklosti je bila namreč Spodnja Idrija cerkveno in kulturno središče, saj so okoliške vasi, vključno z rudarsko Idrijo spadale pod župnijo – faro v Spodnji Idriji.

Spodnja Idrija leži v razširjeni dolini reke Idrijce štiri kilometre severno od Idrije. Predalpski svet Idrijskega in Cerkljanskega hribovja, ki tu prehaja v skrajni severovzhodni del Dinarskega gorstva, je svet nadpovprečnih strmin in globokih, ozkih dolin, grap ter manjših kotlin, na višinah pa hrbtov in planot. Krajevna skupnost Spodnja Idrija, kamor spada še Spodnja Kanomlja, je del občine Idrija in šteje okrog 2100 prebivalcev.

Nad vasjo se dvigajo vrhovi Gradišča (998 m n.v.), ki se nadaljuje na Ledinsko planoto, Cerkovnega vrha (804 m n.v.) in najvišjega Jelenka (1107 m n.v.), ki se razteza na planoto Idrijskih Krnic. Ob reki Idrijci vodi magistralna cesta Keltika, ki povezuje osrednjo Slovenijo s Posočjem. Ob sotočju Idrijce in Kanomljice se cesta odcepi v Kanomljo.

Naselbina, danes imenovana Spodnja Idrija je nastala ob prvi kolonizaciji idrijskega ozemlja v prvi polovici 14. stoletja. Prvi pisni podatki o »dušnem pastirstvu« v Spodnji Idriji segajo v leto 1418, ko se omenja duhovnik gospod Lovrenc. Leta 1499 pa sta pri Fari omenjena duhovnik gospod Jurij in pomočnik Erazem. Omenja ju tudi tabularij dovoljenja za maševanje pri sv. Trojici v Idriji iz leta 1500, iz katerega je razvidno, da je Idrija v zgodnjem 16. stoletju spadala pod oglejski patriarh in pod upravo župnije Spodnja Idrija. V začetku 17. stoletja je bila oblikovana velika samostojna župnija »Pri Fari«, ki je zajemala cerkve v Idriji, cerkev sv. Magdalene na Gorah in cerkev sv. Jožefa na Vojskem.

Nekateri viri kot začetek razvoja Spodnje Idrije navajajo 12. stoletje, ko naj bi cerkev pri Fari kot podružnica spadala pod prafaro na Šentviški Gori, pozneje, najbrž v 14. stoletju, pa prešla pod pristojnost župnije pri cerkvi sv. Jerneja v Cerknem. Izročilo pripoveduje o čudežnem prikazovanju Marijine slike na Skalci nad Idrijco, kjer so kasneje postavili prvo kapelico, v 12. stoletju pa cerkvico. Baročna cerkev Marije Vnebovzete ali Marija na Skalci, kot jo imenujejo domačini, bdi v okljuki reke Idrijce nad starim vaškim jedrom, katerega večstoletne stavbe izpričujejo obrtniško, okoliške domačije pa mogočno kmečko preteklost.

Sedanja cerkev je iz 2. polovice 17. stoletja (letnica 1674

na zvoniku). Cerkev krasijo freske znamenitega Jožefa Mraka (1709–1786), jamomerca, zemljemerca, kartografa, graditelja in slikarja, ki je poleg Idrije s svojim delom zaznamoval tudi Spodnjo Idrijo. V lanskem letu smo obeležili 250-letnico nastanka prvih poslikav. Leta 1762 je namreč Jožef Mrak poslikal ladijski obok od kora do slavoloka pred prezbitarijem, štiri leta kasneje pa še obok prezbitarija.

V višini cerkve se z nasprotnega brega razgleduje reprezentativni Kendov dvorec, naslednik nekdanje mogočne kmetije, ki je preurejen v sodoben in visoko kategoriziran hotel. Dvorec je član elitne verige Relais et Chateaux.

Današnja podoba je Spodnja Idrija začela dobivati v šestdesetih letih 20. stoletja. Takrat se je na obrobju kraja začela oblikovati nova industrijska cona. Število prebivalcev se je začelo povečevati, zato je zraslo novo blokovsko naselje Koreja, ki danes predstavlja največje strnjeno naselje v občini. Prav povezovanje in sozvočje med starim vaškim jedrom in novimi predeli je kraju prineslo novo dimenzijo bivanja.

Kraj se ponaša z bogato snovno in nesnovno kulturno dediščino, ki jo lokalna skupnost ohranja in z njo bogati vsakdanjik in praznik. Da bi pri tem poslanstvu združili moči, je bilo pred 15 leti ustanovljeno Turistično društvo Fara. Skupaj si prizadevamo ustvarjati čim kakovostnejše okolje, prijetno za domačine in obiskovalce. Del tega je prav gotovo organizacija raznolikih prireditev, med katerimi gre izpostaviti osrednje vseljudsko slavlje ob velikem šmarnu (15. avgust), ko domačini in romarji obeležujejo god Marije Vnebovzete, kateri je posvečena farna cerkev.

Ena od spretnosti, ki jih ohranjamo, je pletenje bršljanovih venčkov, s katerimi ob praznovanju velikega šmarna okrasimo župnijsko cerkev Marije na Skalci. Izdelovanje bršljanovih venčkov je sicer razširjeno po skoraj celotni Sloveniji, a izginja tehnika izdelave – ko vsak posamezen bršljanov list zvijemo v svitek in ga s šivanko nanesimo na nit.

Druga posebnost, ki jo želimo obuditi, je izdelovanje t.i. šajblčkov. Šajblčki so majhne glinene posodice, v katere so včasih vlivali loj ali vosek in jih prižigali na grobovih rajnih. Glineni izdelki so dediščina bogate lončarske tradicije, ki je bila dolga leta prisotna v Spodnji Idriji.

V nadaljnjih desetletjih so jih začeli prižigati ob posebnih, prazničnih dnevih. Prvotno so domačini šajblčke prižigali ob velikonočni vstajenski procesiji. Takrat so ob prvem svitu plameni šajblčkov osvetlili pot procesiji in zažareli na okenskih policah pr' farskih domov. Po drugi svetovni vojni se je tradicija prižiganja šajblčkov preselila tudi na prvomajska praznovanja, ko so poleg kresov Spodnja Idrija osvetlili tudi številni šajblčki.

Pri obujanju lončarske obrti sodelujemo z OŠ Spodnja Idrija.

Naš osrednji praznik, veliki šmaren, je pred vrati in pričujoči prispevek je odlična priložnost, da na letošnje praznovanje povabim tudi vas, Zavrtačane. KS Spodnja Idrija, TD Fara, Župnija Spodnja Idrija in posamezniki smo pripravili pester kulturni, zabavni in športni program. V četrtek, 15. avgusta, bo ob 10.00 sveta maša, ki jo bo daroval msgr. dr. Ivan Jurkovič. Po maši sledi druženje s pogostitvijo na trgu v starem vaškem jedru. V staro osnovni šoli si boste lahko ogledali razstavo Društva klekljaric idrijske čipke – Sekcija Spodnja Idrija Pr'farke in razstavo TD Fara ob 15-letnici delovanja. Poleg tega na praznovanju velikega šmarna članice TD Fara pripravimo praznično jed – štruklje, ki so v tem času na voljo v pokušino domačinom in obiskovalcem. Osrednji zabavni del se bo odvijal na glavnem trgu v Spodnji Idriji od 17. ure dalje. Nastopil bo čarovnik, skupina To smo mi prijatelji, za večerno zabavo pa bo poskrbela skupina Victory z gostjo Manco Špik. Preko celega dneva bodo potekala športna tekmovanja za Pokal šmaren v balinanju, odbojki na mivki in košarki. Podrobnejši program bo objavljen tudi na spletni strani www.spodnja-idrija.si.

Za več informacij pa nam lahko pišete tudi na naslov td.fara@gmail.com.

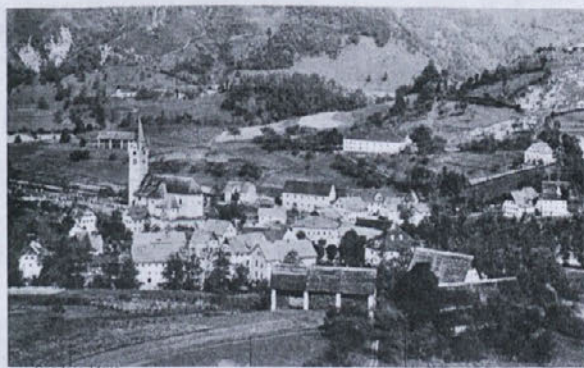
Torej, prisrčno vabljeni, da nas obiščete! Če ne prej, se vidimo v četrtek, 15. avgusta.

Šajblčk. Foto: Lenka Grošelj

Pogled na današnjo Spodnjo Idrijo. Foto: Robert Zabukovec

Spodnja Idrija leta 1914. Razglednico hrani Vojko Rejc

Praznik Marije Vnebovzete. Foto: Robert Zabukovec

Literatura:

Kavčič, Janez (1996) *Spodnja Idrija*.

Rupnik, Franc (1988) *Koliko časa je Idrija Spadala pod Faro. Idrijski razgledi 33 (1)*.

Verbič, Marija (1993) *Naselbina do konca 16. Stoletja. Idrijska obzorja: Pet stoletij rudnika in mesta*.

NAJDENČKI

Janko Rupnik

Ko listamo knjige iz župnijskih arhivov, v krstnih knjigah naletimo na zanimive vpise krstov. Pri teh vpisih so pripisane opombe župnikov, ki nakazujejo poseben stan in podatke o novorojenčku. Ko se zadevi malo bolj posvetimo in poskušamo poiskati vzrok takih vpisov, spet odkrijemo nek pojav – dogajanje v naši dvestoletni ali malo daljnější preteklosti, odkar so bile vodene evidence prebivalstva po župnijah. To so posvojitve otrok iz večjih mest ali jemanje le-teh v rejništvo. To so bili tisti otroci, ki so jih matere dajale v posvojitve, ker jih niso mogle ali niso hotele preživljati in imeti ob sebi. Raziskovalec zgodovine Boris Golec je o takih otrocih – najdenčkih zapisal naslednje:

"Jožefinska doba je s povečano skrbjo za socialno varstvo prinesla poleg novih deželnih bolnišnic, porodnišnic in ubožnic tudi moderno organizacijo najdenišnic. Njihov namen je bil sprejemati zapuščene otroke ter jih oddajati v plačano rejo na podeželje. Ljubljana je dobila najdenišnico z majhno porodnišnico leta 1788, v isti čas pa sodi tudi ustanovitev najdenišnice v Trstu. Izraz najdenček za oddane sirote sicer ni najustreznejši, saj je bilo število najdenih otrok med njimi zanemarljivo majhno, vendar gre za uradni naziv, ki je bil edini v rabi ves čas obstoja obeh najdenišnic (Triester = oziroma Laibacher Findling, redkeje Findelkind) in se je kot tak uveljavil tudi med ljudstvom.

Pravih najdenčkov je bilo samo 36 ali 2,07 %, od teh natanko polovica iz Ljubljane in polovica s podeželja. Domala vsi v porodnišnici rojeni otroci so bili nezakonski, njihove matere pa služkinje, ki so se med otrokom in službo odločile za slednjo. Med materami, ki so rodile v Ljubljani zunaj porodnišnice, so bila neporočena mestna dekleta, zapornice z Ljubljanskega gradu, igralke, vdove pa tudi revnejše poročene predmestne ženske in oficirske žene. Podobno so bile matere otrok s podeželja neporočene kmečke hčere in vdove, ki so hotele prikriti sramoto. Postopek za oddajo otroka je bil preprost. Uprava najdenišnice je materi izročila potrdilo, s katerim je lahko dobila otroka iz reje v lastno brezplačno oskrbo, najdenišnici pa je morala plačati vsaj najnižjo predpisano takso. Ker večina mater tega ni zmogla, je najdenišnica izterjala oskrbnino za otroka od mestne občine oziroma kraja, kamor je bila otrokova mati pristojna. Okrajna gosposka, na katere področju so našli najdenčka, je bila dolžna plačati takso tudi za tega. Desetletja je znašala najnižja predpisana vsota za vzdrževanje otroka 24 goldinarjev, dogajalo pa se je, da so matere ali druge osebe izročile upravi najdenišnice tudi 50, 100 ali več goldinarjev.

Najdenišnica je potem kot sprejemališče prehodnega značaja v najkrajšem času, nemalokrat še isti ali naslednji dan, izročila otroka skupaj z rejniško pogodbo stranki, ki se je oglasila v ustanovi. Oskrba zapuščenega otroka se je podeželskemu človeku splačala še zlasti zato, ker je imel s tem zagotovljen dodatni redni vir dohodka. Oskrbnino so rejnikom – praviloma zakoncema, posredovali župnijski uradi, ki so sicer hranili tudi rejniške pogodbe in urejali vse zadeve ob vrnitvi otroka svojem ali predaji drugim rejnikom. Ko je rejenec dopolnil osmo leto starosti, so obveznosti najdenišnice do rejnikov prenehale, otrok pa je bil dotedanjim rejnikom prepuščen v nadaljnjo oskrbo. Primeri, ko so rejniki še pred iztekom rejniške dobe izročili otroka spet najdenišnici, so bili redki. Še največkrat se je zgodilo, da je morala najdenišnica preskrbeti druge rejnike zaradi smrti enega ali obeh rejnikov."

Ker je bil pri teh posvojitvah v igri tudi denar, ki so ga prejeli rejniki, so se ti otroci nemalokrat znašli pri rejnikih, ki so zanje tudi slabo skrbeli.

Pisatelj Ivan Tavčar opisuje v knjigi »Med gorami« v črtici »Tržačan« primer take posvojitve in tudi žalostnega življenja najdenčka pri posvojiteljih. Ker so v času življenja pisatelja te posvojitve bile gotovo še prisotne, njegova pripoved zanesljivo izpričuje dogajanje v pristni podobi. Navedel bom nekaj teksta iz te Tavčarjeve črtice:

Vrbarjev Matevž v zakonu s svojo ženo ni imel otrok. »To ni nič!« je dejal Matevž nekega dne, »to ni nič! Človek ne ve, čemu je oženjen. Jaz si bom sam napravil otroka!« Oprtal si je tisti košek, s katerim si je spomladi hodil prašičke kupovat po pogorju, in je odšel v Trst, kjer so tedaj še otroke prodajali. Čez teden dni je prinesel v resnici v košu otroče, šibko, slabotno, katero je potem raslo kakor trava na zemlji razsušeni. Tega otroka je Matevž vlačil okrog, izkazoval mu je ljubezen kakor rodnemu otroku ter ga pital na vse kriplje, da se nam je že preveč zdelo te ljubezni.

Morda v petem letu svojega zakona je rodila mati Vrbarjeva svojega otroka. Od tistega časa, ko se je pri Vrbarjevih rodil domači otrok, je postal tržaški Tomažek velik revež. Matevž je hipoma izgubil vso ljubezen, katero je poprej gojil do tega otroka. Zavidal mu je vsak grižljaj ter ga redil in pasel bolj s palico nego s kruhom. Bog ve, ali se je kdaj zavedal ta ubogi otrok, kako grozno krivico so mu napravili tisti, ki so ga v pregrešni ljubezni rodili v življenje.

Samo dva dneva sta bila v letu, v katerih se je smel Tomažek

do sitega najesti. To sta bila tista dneva, ko je Matevž pri gospodu župniku Andreju prejemal tržaške denarje. Tedaj je vtaknil otroka v nedeljsko obleko ter ga vlekel v vas k gospodu Andreju. Med potjo pa mu je stokrat povedal, da ne sme imeti solz v očeh, kadar bosta stala pred gospodom. Komaj sta prišla od gospoda, je Matevž spodil otroka domov, sam pa jo usekal v bližnjo gostilno ter ondi zapil polovico tistih tržaških denarjev.

Tako je pisatelj Ivan Tavčar opisal žalostno zgodbo o najdenčku. Upajmo, da niso bile vse take.

V družinskih knjigah rovtarske župnije se srečamo z družino, ki je imela priimek »Neveda«, katere potomci so se preselili v Žiri in tam še dandanes živijo pod istim priimkom. Slovenski strokovnjaki za imena o priimku »Neveda« podajajo razlago, da naj bi tak priimek dajali ravno tem otrokom neznanih staršev, s preprosto razlago o »nevednosti«, čigav je otrok.

Tako posvojence srečamo tudi v zavraški župniji – krstne knjige župnije Zavratac. Na datum 10. februarja 1794 najdemo vpis: »Kraj – **dorf nescitur**, ime – Gregor, status novorojenca – **unehlich**, starši – NN, botri – **Gregor Kogovšek, Mina Ovsenk**, stan botrov – **Bauer**«. Prevod: **10. februar 1794: »vas rojstva neznana – Gregor – nezakonski, v rubriki ime staršev je vpisano NN – neznana, botra Gregor Kogovšek in Mina Ovsenk – kmeta**«. V tem primeru ni napisane hišne številke, čeprav jih je Zavratac v tem času že imel. Po ostalih zgodovinskih podatkih za Zavratac pa bi boter Gregor Kogovšek bil takratni gospodar Brnkovega grunta in Mina – Marija Ovsenk gospodinja – kmetica z Možinatovega grunta. Kdo je otroka vzel v rejo, ne moremo vedeti, ker ni hišne številke.

Drugi vpis: **25. december 1806, Potok št. 4, Parochia Ternova, dioecris Tergeste – Marija – unehlich – NN (mendicans in rac localia) – Luka Trevn, Marija Nagode.**

Prevod: **25. december 1806, Potok št. 4**, nato župnikova pripomba – **župnija Ternova, škofija Trst, otrok Marija – nezakonska, starši neznani, – botra Luka Trevn in Marija Nagode**. Ker je pri tem vpisu vpisana hišna št. Potok 4, bi lahko sklepali, da se rejništvo nanaša na sedanjo Svetlikovo domačijo v Potoku. **Luka Trevn** je bil v teh letih namreč gospodar na tedanjem Svetlikovem gruntu v Potoku, po zgodovinskih podatkih pa je bila botra **Marija Nagode** doma z bivšega **Grizarjevega** ali **Požnelovega** grunta. Na obeh gruntih so se v tem času pisali Nagode in so bili sosedje k sedanjemu Svetliku.

V družinskih knjigah župnije Zavratac, ki vsebujejo vpise družin v letih približno od 1840 do nekje 1890, najdemo na domačiji Zavratac št. 3/15 – Pri Birtu, vpisano stanujočo Antonijo Palochi, rojeno v Trstu 30. januarja 1853. Župnik je spodaj pripisal »Trieste Findling« – tržaški najdenček.

Še en podoben podatek srečamo v štetju prebivalstva leta 1890 v občini Dole, ko naletimo na rojstni podatek ženske Elizabete Elbis, rojene leta 1831 v Trstu, ki je bila žena Gregorja Trčka in sta živela v Zavratacu na sedanji domačiji »Na Lomu«. Pri njuni poroki v Zavratacu na dan 21. november, leta 1864, je župnik ob njenem imenu in priimku zapisal opombo "tržaški najdenček", pri njenih starših pa je spet napisano "NN" - neznani.

To je bil opis dogajanj v zvezi z najdenčki, ki se je dotaknil tudi naših krajev. Kljub neljubim pojavom v zvezi z neželjenimi otroki so takratne oblasti na takrat dokaj human način poskrbele za življenje otrok, ki so jih njihove matere zavrgle.

Viri:

Arhiv Idrija.
Arhiv župnije Zavratac.
Arhiv župnije Rovte.
Podatki z medmrežja.

SODOBEN POGLED NA POUČEVANJE IN UČENJE

Maja Mivšek

»Edino učenje, ki zares vpliva na ravnanje, je tisto, v katerem človek sam odkriva, to je tisto, ki je prilagojeno samemu človeku.« Carl Rogers

Hiter tehnološki napredek in velika količina informacij postavljajo učečega posameznika v drugačno vlogo, kot jo je imel v predinformacijski dobi. Njegova dilema ni več v tem, kje in kako pridobiti informacijo, temveč kakšno informacijo izbrati iz množice vseh, ki so mu lahko na voljo. V procesu učenja so pomembne učinkovite učne strategije oz. kako naj se učenci učijo, da bo učenje vodilo do dobrih rezultatov in hkrati do kvalitetnega, trajnega in uporabnega znanja. Temu hitremu razvoju in toku informacij se prilagaja tudi šolski sistem, z njim pa načini učenja in poučevanja, ki stremijo h kvaliteti usvojenega in ne kvantiteti pridobljenega znanja. Učenje je lahko pojmovano kot kvantitativno povečevanje znanja in memoriranje med seboj nepovezanih posredovanih vsebin z namenom takojšnje ali poznejše reprodukcije in uporabe (**nižja raven učenja**). Lahko pa učenje pojmujeemo kot proces kvalitativnega spreminjanja obstoječih pojmov in pogledov, proces postopnega usvajanja smisla, globljega razumevanja, usvajanja pomena in novih povezav (**višja raven učenja**). To pomeni, da znamo več, gledamo na stvari drugače in se tudi sami celovito spreminjamo (Marentič Požarnik, 2000, str. 9). Poučevanje, pri čemer je učenje vezano na reprodukcijo slišanege oz. prebranega, je postavljeno pod kritiko, saj sta trajanje in globina znanja pogosto na nizki ravni, kar se kaže v nezmožnosti uporabe pridobljenega znanja v novih situacijah ter zavori na ustvarjalnem in inovacijskem področju.

Sodobna pojmovanja učenja in poučevanja poudarjajo večjo vlogo in **aktivnost učenca v vseh fazah učenja** (tudi npr. pri preverjanju in ocenjevanju znanja), rezultat tega pa naj bi bilo trajnejše in poglobljeno znanje, ki ga bo učenec znal uporabljati, razvijati in tudi predstaviti drugim ter uveljaviti svoje ideje. Skladno s spremembami na področju vloge učenca se spreminja tudi vloga učitelja, ki v prvi vrsti ni več prenašalec znanja (vseved), temveč razmišljujoč posameznik, ki je sposoben glede na učenčeve potrebe in predznanje organizirati ustrezno (spodbudno) učno okolje, da bo v največji meri zagotovil **samostojno učenje**. Glavno njegovo poslanstvo je torej, da obvladuje učni proces in je sposoben ta proces reflektirati ter ga spreminjati v smeri večje učinkovitosti. Učitelj mora raziskovati lastno pedagoško prakso in se povezovati z drugimi učitelji in drugimi ustanovami (kulturne, zdravstvene, športne ustanove), sodeluje na

raznih projektih znotraj šole in med šolami, z različnimi podjetji in drugimi.

Skladno z Gardnerjevimi spoznanji na področju mnogoterih inteligentnosti (»skozi različna vrata lahko pridemo do enakih učnih ciljev«) je pri poučevanju vedno večji poudarek na razvijanju tako intelektualnih kot čustvenih, duhovnih in telesnih razsežnosti posameznika. Pri pouku razvijamo različne strategije, katerim je skupni imenovalac odprtost, pri čemer učni cilji, vsebine in metode dela niso strogo vnaprej predpisane, v ospredju pa je individualiziran pouk, ki vzpodbuja aktivno vlogo učenca glede na njegove zmožnosti, značilnosti, zanimanja in se v začetni fazi povezuje z življenjem v njegovi neposredni okolici. Učne strategije, ki vzpodbujajo aktivno vlogo učenca kot **raziskovalca lastnega učenja** in utirajo pot v prakso, so predvsem raziskovalno, problemsko, projektno, izkustveno in delovno usmerjen pouk. Namen učenja ni več v tem, da bi pridobljeno znanje poznali, razumeli, uporabljali, ampak da bi znanje mislili in gradili, pri čemer je izrednega pomena, da vsebine izhajajo iz lastnega, avtentičnega okolja, učenci pa jih spoznavajo, začutijo kot lastno spoznavno potrebo. To bi lahko ponazorili s potjo razvoja človeškega mišljenja: tako kot so se koncepti in teorije razvijali prav v situacijah, ko je bilo potrebno rešiti problem, dotedanja sredstva pa niso zadostovala, tako tudi učenci usvajajo znanje z lastnim razmislekom in lastno konceptualizacijo. Faze učenja tako potekajo od konkretnega (s poudarkom na prvi triadi, še posebej v prvem razredu), preko grafičnega, do simbolnega, pri čemer so meje faz pogosto zabrisane, pogosto se prepletajo. Strokovnjaki poudarjajo pomen konkretne faze in opozarjajo na škodo, ki jo v otroških konceptualizaciji (izgradnji pojmov) naredimo zaradi prekratkega obdobja usvajanja pojmov na konkretnem področju in celo izpuščanju te faze. Konkretno to pomeni, npr. učenci imajo težave pri reševanju enačb, kar v prvi triadi pomeni predvsem reševanje računov z manjkajočim členom. Brez predhodne konkretne faze, pri kateri si učenec jasno predstavlja, kaj je del, kaj celota in kaj neznanka, je reševanje takšnih problemov na simbolni lahko težavno in popolnoma nepredstavljivo. Drugi primer bi lahko bil usvajanje merskih enot (dolžina, masa, čas). Učenci v prvi triadi predvsem opazujejo, preizkušajo, primerjajo, merijo z nestandardnimi enotami, nato pa šele s standardnimi, vendar pri tem ne igra vodilne vloge pretvarjanje merskih enot, ampak njihova predstavljalnost. Na tak način zgradimo dobre temelje za nadaljnje učenje. Pri tem je pomembno tudi samostojno delo otrok, se

pravi, ni učitelj tisti, ki kaže, učenci pa ga opazujejo, ampak so učenci aktivni dejavniki, učitelj jih pa usmerja po korakih, ki jih je predvidel.

Viri:

Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.

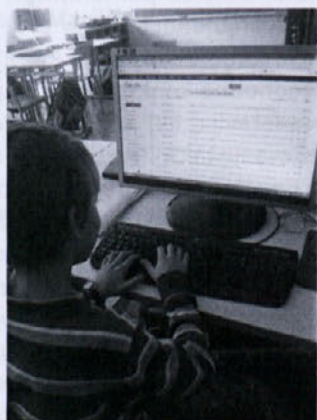
Medved Udovič, V., Cotič, M., Cencič, M. (ur.) (2008). *Sodobne strategije učenja in poučevanja*. Koper: Pedagoška fakulteta.

Usvajanje pojma prostornina in količinske predstave, vezane na prostornino. Foto: Maja Mivšek

Usvajanje pojma masa in količinske predstave, vezane na maso. Foto: Maja Mivšek

Raziskovalno delo pri naravoslovju I. Foto: Maja Mivšek

Raziskovalno delo pri naravoslovju II. Foto: Maja Mivšek

Raziskovalno delo pri naravoslovju III. Foto: Maja Mivšek

▶ Računalniško opismenjevanje, nepogrešljiv člen pri sodobnem pouku. Foto: Maja Mivšek

BRALI SMO ... MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB

Učenci POŠ Zavratac

Pripravila Maja Mivšek

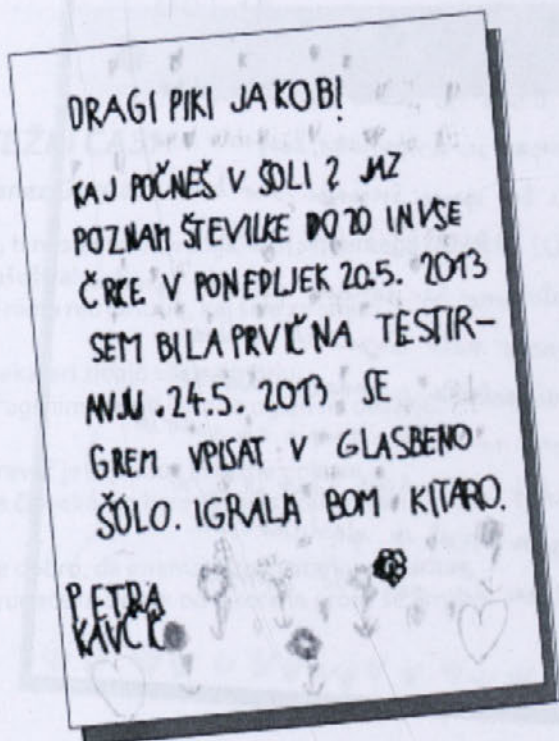
Piki Jakob je plišast medvedek. Sešila ga je medvedja mamica, potem so ga odpeljali v trgovino. Piki je sedel v izložbi. Tudi mi smo naredili medvedke iz blaga. Najprej smo dva enaka medvedka izrezali iz blaga. Potem smo oba dela skupaj sešili, vmes smo nabasali vato in do konca zašili. Za oči in nos smo prišili gumbe. Usta smo narisali s flomastrom, trebušček pa prilepili. Vsak mu je še kaj dodal. Matic Tušek

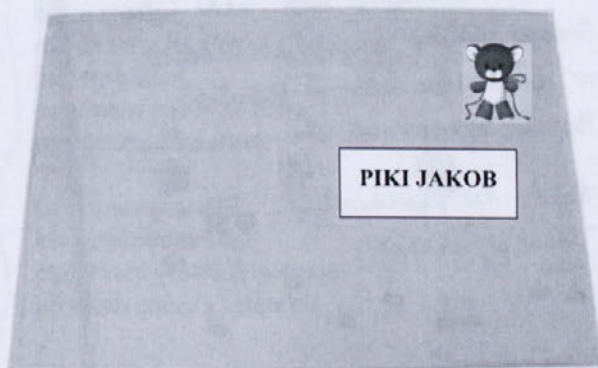
Prevzeli smo vlogo medvedje mamice, ki je sešila Pikija Jakoba.

Jaz sem Piki Jakob. Kako je pa tebi ime?

Foto: Maja Mivšek

Piki Jakob je rad pisal pisma. Še posebej svojim sorodnikom Žužujem v Francijo. Mi smo pisali Pikiju, ki živi v Ljubljani.

Dragi Piki!

V Kavratcu se imamo zelo lepo. Učimo se v holesi, imamo šport, molimo na bož, glasbeno po dnevnikih. V šoli računamo, pišemo delamo poskuse, tehtamo, risamo in beremo. Imeli smo tudi nekaj poudarjen in tebi, kako si igral šah, kako je tvoj mamiček pojedel pletko, kako nisi maml francoski solate, no, saj je tudi jaz ne maram.

Lepo pozdravi iz Kavratca

Žiga

Dragi Piki Jakob!

Sam Marica, živim v Zavratacu, hodim v 2. razred. Učim se računati do 100 in pisati pisane črke. Vse mi je ljubna. Kaj pa vi počnete v šoli? Še ne marate francoske solate? Pozdravi še druge kukuže.

Pozdravljam te

Marica Kavratca

Dragi Piki!

V šoli se imamo zelo lepo. Ustvarjamo veliko rislic in slik. Naredili smo tudi mekane medvedke in bele glinice. Ali tudi vi ustvarjate? Stanujem v Kavratcu v vasi. Stanujem kar nad šolo. Imam veliko prijateljev. Hodim v glasbeno šolo v Rortah. Ugram klavir in sem pianistka.

Lepo te pozdravlja
Karla Dintar.

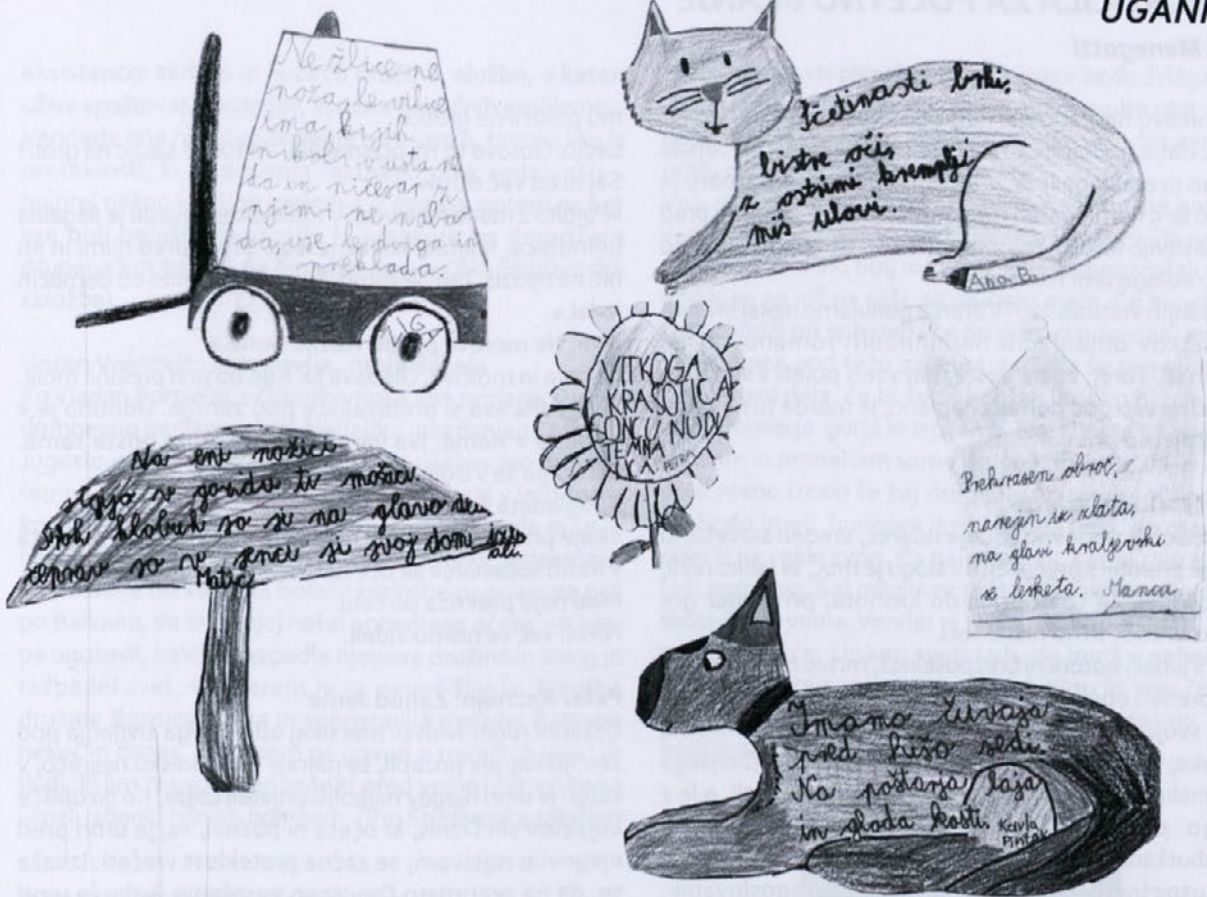
Dragi Piki!

Zavratacu,
21.5.2013

V šoli se imamo lepo. Zelo veliko beremo in ustvarjamo. Zaigrali smo že tri igrice. Prejšnjič smo brali MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB. Nato smo še naredili plišasto igračko. Imamo malo knjižnico in dva računalnika, s pomočjo katerih smo naredili časopis na kremo in udaj na poltje. Zdaj, 24.5., se grem vpisat v glasbeno šolo. Upam, da me bodo sprejeli.

Ana S.

UGANKE

POEZIJA IN PROZA

TEŽKI ČASI

Janez Gantar

O, ti nesrečna Slovenija, ki si slehernega človeka
zašuštrala,
ki nima niti za kruh, kaj šele za smeti.

Nekateri zidajo vile na morju,
drugi nimajo niti časa za ogled na obzorju.

Preveč je tajkunov in razne golazni,
da človeka, ko bere časopis, kar zmrazi.

Še dobro, da imamo razne ustanove, Karitas,
drugače bi človek od lakote in groze še umrl.

OB ROBU GOZDA

Olga Vehar

O robu gozda majhna
hišica stoji,
mlada žena na zidu
žalostno sloni,
po širnem gozdu se ozira,
po obrazu solza ji polzi.

Oh, drevesa draga,
kako svobodna ste,
ptički vam veselo prepevajo,
po vejah gnezda spletajo.

Ptice drage,
še meni krila dajte,
da poletim v višave
in rešim vse težave.

PRIPOROČILA ZA POLETNO BRANJE

Lara Menegatti

Kresnikovo nagrado oz. nagrado Kresnik vsako leto od 1991. dalje podeljuje časnik Delo za najboljši slovenski roman preteklega leta. V letošnjem najožjem izboru je ostalo še 5 nominiranih romanov (članek je bil pisan pred razglasitvijo letošnjega nagrajenca). Izbrani so bili med 130 predlaganimi romani.

V spodnjih vrsticah vam v branje ponujamo nekaj kratkih povzetkov omenjenih nominiranih romanov in en odlomek. Torej, če ne veste, kaj vzeti poleti s seboj na visečo mrežo pod domačo jablano, je morda tu nekaj za vas. Prijetno branje!

Borut Golob: Raclette

Borut Golob ponovno zadaja udarec, vreden slovesa, ki si ga je pridobil s prvencem: v slogu je moč, bi lahko rekli, še posebej, če te pripravi do krohota, pri čemer gre vseskozi za smrtno resne reči.

Glavni junak, notorični brezposelnež, mrtvo hladno secira – še preden obglavi! – prav vse, kar se znajde na njegovi poti: svojo drago, ki je, nezanimljivo, humanitarna delavka; njenega sodelavca in njene starše; najboljšega družinskega prijatelja, ki je tudi intimni prijatelj, a le z drugo polovico družine; diplomatsko plodne Habsburžane; bivšega sošolca, nekdanjega arestanta in zdaj uspešnega biokmeta; zavod za nezaposlovanje, new age, dnevno politiko, celo knjigo, ki ima, sumljivo, nekaj s smrekami in lesom nasploh, pa še kaj. Vsi ti pojavi so napleteni v kronologijo enega samega dne, seveda ne kakršnega koli, ampak dne, ko sta se z njegovo drago razšla. Povod za nekaj tako drastičnega je lahko le nekaj tako banalnega, kot je smrdljiva, zdrizasta stvar z eksotičnim imenom: raclette. Pripovedovalec se pri vsem tem na politično korektnost niti malo ne ozira, ravno nasprotno. Ali pač? Zdi se, da je v svojem nesramno duhovitem razlaganju sveta tako dosledno politično nekorekten, da postaja pravzaprav že – korekten (Vir: Modrijanova knjigarna).

Maruša Krese: Da me je strah?

(odlomek romana) Sedeli smo na klopci pred zidanico. Viktorjeva mama, oče in midva. Sonce je sijalo. Nisva vedela, da so tudi Viktorjevo mlajšo sestro Nežko ubili. Jedli smo jabolka in grozdje. In mama je pripovedovala, kako sta Nežko z očetom ponoči, kakšen teden potem, ko so jo ubili, izkopala in jo še enkrat za zidanico pokopala.

»Da bo pri naju,« je mati jokala.

»In Viktor?« je spraševal oče.

»Tam v Kočevskem gozdu. Blizu baze. Najino ladjo sem

mu položil na grob.«

Ladjo. Gotovo se mi bo smejala. Viktorju? Ladjo na grob? Saj ni bil več otrok.

»Pojdita z nama na varno. V Kočevskem gozdu je ilegalna bolnišnica. Majhne kolibe iz lesa. Stojiš pred njimi in jih niti ne opaziš. Tam je varno. Tu vaju bo še kdo od domačih izdal.«

»Ne. Ne moreva pustiti Nežke same.«

Čakava in molčiva. Gledava ju. Kdo bo prvi prekinil molk.

»Naredila sva si prebivališče pod zemljo. Udobno je.«

»Pridita z nama. Na varnem bosta in ne bosta sama. Lahko pa še v bolnišnici pomagata.«

Spogledata se.

»Raje pridita kdaj vidva naokrog. Potem lahko prespita v naših sobanah,« se oče nasmehne in naju oba objame. Mati naju prekriža po čelu.

Nikoli več se nismo videli.

Peter Rezman: Zahod Jame

Ostareli rudar Ivan bi marsikaj od svojega življenja pod zemljo najraje pozabil, še najraje pa rudniško nesrečo, v kateri je umrl njegov najboljši prijatelj Lojze. Ko ga obiše Lojzetov sin Denis, ki očeta ni poznal, saj je umrl pred njegovim rojstvom, se začne preteklost vračati. Izkaže se, da na preprosto Denisovo vprašanje, kako je umrl njegov oče, ni enoznačnega odgovora. Da bi Denis razumel očetovo smrt, mora razumeti tudi jamo, njeno temo, požrešnost, pa tudi tovariško toplino in domačnost, vedno sodobnejšo tehniko, nenehno vrtenje trakov, razumeti mora očeta v različnih obdobjih in vlogah ... Ivanova pripoved niha med podzemljem in površjem, temo in svetlobo, ljubeznijo in smrtjo (Vir: Goga).

Marko Sosič: Ki od daleč prihajaš v mojo bližino

Verjetno bi težko našli slovenskega avtorja, ki bi svoje pripovedi tako dosledno vpenjal v isti geografski kontekst, kot to počne Marko Sosič. Trst ali obmejne vasice tržaškega Krasa so diskretno izrisano, a določujoče ozadje njegovih fikcijskih svetov in njihovih junakov – in ne naključno, saj se omenjeni geografski topos s svojimi družbenopolitičnimi zgodovinskimi konotacijami neposredno navezuje na vprašanje, ki Sosiča kot avtorja najbolj tangira: vprašanje posameznikove identitete v svetu, ki ga, bolj ali manj latentno, obvladujejo antagonistične, agresivne družbene silnice. Glavni junak romana Ki od daleč prihajaš v mojo bližino je tržaški Slovenec Ivan Slokar, profesor prirodoslovja, sicer pa človek, za katerega se zdi, da ima vse, kar slehernik potrebuje za izpolnjeno in vsaj relativno srečno

eksistenco: skrbno in ljubečo družino, službo, v kateri uživa spoštovanje kolegov, in nima finančnih problemov. Vendarle ima njegovo življenje tudi senco, temno liso iz preteklosti, ki se pričinja raztezati prek sedanjosti – najprej nežno kot tiha melodija iz ozadja, potem pa kot vse bolj oglušujoči akordi, ki junakom ne dopuščajo drugega kot to, kot da jim prisluhnejo (Vir: Študentska založba).

Goran Vojnovič: Jugoslavija, moja dežela

Ko Vladan Borojević v Google vtipka ime svojega, v vojni domnevno padlega očeta Nedeljka, nekdanjega oficirja Jugoslovanske ljudske armade, nepričakovano razkrije temno družinsko skrivnost, ki ga vrne nazaj v leto 1991, ko je prvič v življenju slišal besedo prekomanda in se je nenadoma končalo njegovo idilično otroštvo. Sedemnajst let pozneje bo Vladana boleče razkritje poglaj na pot po Balkanu, da bi na njej našel pobeglega očeta, ob tem pa ugotovil, kako je razpadla njegova družina in zakaj je razpadel svet, v katerem je ta nekoč živel. Zgodba družine Borojević niza in sopostavlja podobe Balkana nekoč in danes, predvsem pa govori o tragičnih usodah ljudi, ki jim ni uspelo pobegniti pred vojno, četudi so se uspeli izogniti njenim bombam. (Vir: Študentska založba)

PISMO SVETEMU URHU

Olga Vehar

Lep pozdrav sveti Urh, ti si zavetnik in farni patron zavraške župnije. Ali sploh veš kaj se dogaja v tvoji župniji? Ti praznuješ enkrat letno svoj god, takrat se praznuje Urhova nedelja. A mi zavraški farani se zbiramo v naši cerkvi, ki je posvečena tebi po možnosti vsako nedeljo in večje praznike. Kako ti izkazujemo čast? Boš naš sodnik ob naši smrti uri in upam, da ne boš prestrog sodnik do nas »trpinov«, saj se že zdaj dosti »matramo« po teh naših bregovih in gričih, tako da že zdaj delamo pokoro, ko se kuhamo in potimo na tem vročem soncu. Ah, ja no, vsi pa tudi niso dobri kristjani. Kar nekaj se jih najde takih, ki vrtijo svoj strupeni jezik, opravljajo in sekirajo ljudi okoli sebe. Nič ne pomislijo ali sočloveka prizadenejo veliko ali malo, samo da otesajo svojo hudobijo z jezika, da imajo spet prostor za nabiranje novega zla. Saj taki ne vidijo svojih napak, čeprav imajo pred svojim pragom velik kup smeti. Teh oni sploh nočejo videti. Sosedove napake so bolj zanimive za opravljanje. Veš, sveti Urh, ti si bi moral nabaviti kamero, da bi posnel te naše vernike tudi med tednom koliko imajo dolg jezik in zlobe na njem. Nekateri mislijo, da samo oni vse znajo in vedo,

zdaj pa bodo vsi plesali okoli njih kakor bodo žvižgali. Saj v cerkvi se držijo, kot da niso zmožni muhe ubiti. Nato pa, ko je božje daritve konec in stopijo ven, čez cerkveni prah, pa se stara zgodba nadaljuje.

Veš, sveti Urh, ne vem kako učite naše dušne pastirje, vedno pridigajo samo o odpuščanju, a o tem, da naj bi ti zlobni jeziki malo bolj mirovali, in ne bi povzročali toliko gorja, se pa nič ne sliši, ali pa čisto malo. Če bi nekateri sposobneži pri spovedi vse po pravici povedali, se bi še spovednice pod težo začele tresti. Pa še spovedniki bi imeli manj dela, če bi se poboljšali. Koliko bi bilo manj nepotrebne gorja in trpljenja. No, zdaj se pa naj malo ustavim in preneham samo druge kritizirati, da se ne bo pred mano treslo še kaj drugega, ne samo spovednice, saj bodo imeli hudobni jeziki dovolj dela, da me bodo obesili na veliki zvon. Pa naj se zgodi, kar se mora, sveti Urh pomagaj. Saj pregovor pravi »Skozi eno uho noter, skozi drugo ven!«. Vendar ni vedno lahko preslišati, pride preveč boleče. Upam, sveti Urh, da imaš v nebeškem kraljestvu pred seboj eno zlato knjigo in eno črno in zapisuješ naša dela v tisto knjigo, kamor spadajo. Saj ti bodi pravičen in presodi naša dejanja.

Sveti Urh. Foto: Vir medmrežje

Tako, dragi sveti Urh, bliža se dan, ko boš praznoval svoj god, naj te tvoji dragi župljani res vredno počastijo z vdanostjo in božjim mirom v srcu, ne pa da bodo samo z navidezno pobožnostjo stopili v tvoj in naš skupni božji hram.

Sveti Urh, zdaj imam zate še eno prošnjo. Pošlji nam svoj blagoslov na dan tvojega godu, četrtega julija, da bi zares zavladal božji mir in se prepri poslovil iz naše župnije in iz celega sveta!

Vse najboljše!

SLOVENŠČINA JE ROMANTIČNA

Andreja Kogovšek

Ena izmed posebnosti slovenskega jezika je vsekakor dvojina, eno izmed treh slovničnih števil v našem jeziku. Njen izvor pa sega daleč nazaj, tja do indoevropskega prajezika, poznali pa so jo tudi številni stari indoevropski jeziki, kot so sanskrt, stara grščina in nam bližja stara cerkvena slovanščina. Danes popolno dvojino ohranja le malo jezikov. V evropskem prostoru jo poleg slovenščine ohranjata tudi lužiška srbščina in bretonščina. Zakaj točno je slovenščina ohranila dvojino, ni povsem jasno, nekateri mislijo, da je to zaradi geografske lege oz. mladosti našega jezika, drugi pravijo, da na našem področju ni bilo tako močnega vpliva jezikov, zaradi katerih bi slovenščina počasi opustila posebnosti, ki drugim jezikom niso bile znane. Vsekakor pa je dvojina slovenska posebnost, na katero smo lahko ponosni, in škoda bi bilo, da bi jo govorci tako zapustili, da bi se s časom izgubila. No, da pa ne boste mislili, da smo »bela muha« v roju svetovnih jezikov, naj zapišem, da imajo nekateri jeziki tudi trojino ali celo več števil. Ednino, dvojino, trojino in množino ima jezik tolomako (v južnem Pacifiškem oceanu), medtem ko ima jezik lihir (otočje v Novi Gvineji) pet slovničnih števil: ednino, dvojino, trojino, paucal in množino.

Pet najpogostejših napak pri rabi dvojine
Pri rabi dvojine smo Slovenci precej nedosledni. Izpostavila bom pet primerov, ki govorcem slovenščine povzročajo največ težav:

Ženska glagolska oblika v dvojini

NAPAČNO: Midve smo dogovorjene ob 18. uri.
PRAVILNO: Midve sva dogovorjeni ob 18. uri.
Pri ženski obliki glagolov namesto dvojine pogosto uporabimo kar množinsko obliko, kar je seveda napačno. Včasih pa srečamo tudi nekakšno popačeno obliko dvojine kot v primeru: *Midve greva v trgovino*. Namesto: *Midve greva v trgovino*.

Samostalniki ženskega spola v dvojini

NAPAČNO: Za očeta sem kupil dve kravate.
PRAVILNO: Za očeta sem kupil dve kravati.
Pri samostalnikih ženskega spola se namesto dvojninske oblike s končnico -i pogosto (napačno!) uporablja kar množinska oblika s končnico -e. Še en podoben primer: Računalnik je odkril dve napake. Namesto: Računalnik je odkril dve napaki.

Dvojina samostalnikov srednjega spola

NAPAČNO: Potrebujem dva nova okna.

PRAVILNO: Potrebujem dve novi okni.

Tudi pri samostalnikih srednjega spola večkrat napačno zasledimo množinsko obliko s končnico -a namesto dvojninske oblike s končnico -i.

Orodnik dvojine samostalnikov moškega in srednjega spola

NAPAČNO: Razšla sta se pred dvema leti.

PRAVILNO: Razšla sta se pred dvema letoma.
Verjetno do te napake prihaja predvsem zaradi podobnosti z množino, primer: Razšla sta se pred tremi leti. Podobno zasledimo tudi pri samostalnikih moškega spola: Pred dvema meseci je diplomiral. Namesto: Pred dvema mesecema je diplomiral.

Raba množinske oblike samostalnikov namesto dvojninske

NAPAČNO: Prosimo, da se starša zglasita pri razredničarki.

PRAVILNO: Prosimo, da se starši zglasijo pri razredničarki.
Čeprav imamo pri določenih samostalnikih dejansko v mislih dve osebi ali stvari, se namesto dvojine uporablja množinska oblika. Primeri teh samostalnikov so:
- parni deli telesa: noge, roke, ušesa, oči ...
- določena oblačila oz. deli oblačil: nogavice, rokavi, uhani ...
- biološke funkcije ali pari: starši, dvojčki ...

Kot že rečeno, pri naštetih samostalnikih uporabljamo množinsko obliko in ne dvojninske, razen ko želimo omenjene besede poudariti: *Obe nogavici imam raztrgani*. Za razliko od: *Imam raztrgane nogavice*.

In na koncu naj zapišem še, da je bila pred nekaj leti za najlepšo slovensko besedo izbrana prav beseda midva. Ne pozabite, slovenščina je romantična.

... SIRUP**Darja Kogovšek****Sestavine:**

cvetovi (regrata, bezga, melise, lipe ...)
 sladkor
 limona

Postopek:

Naberemo cvetove, najbolje dopoldne, v sončnem vremenu. Zavremo vodo in prelijemo cvetove tako, da bodo samo prekriti. To na zmernem ognju kuhamo 2 minuti, nato cvetove odstranimo. Stehramo »cvetno« vodo in dodamo toliko sladkorja, kolikor tehta tekočina (1 l tekočine, 1 kg sladkorja), nato pa kuhamo še približno 10 minut oziroma tako dolgo, da se sladkor raztopi in tekočina postane podobna sirupu. Ta sirup shranimo v temne steklenice na hladno in temno mesto (ni treba v

*Bezgov cvet.**Foto: Vir medmrežje*

hladilnik). Sirup zdrži kot ozimnica celo leto in še dlje. Kako pripravimo pijačo? V večji posodi zmešamo sirup (količina je odvisna, kako močno pijačo želimo) in sok ene limone, to pa zalijemo z mrzlo vodo. Lahko dodamo tudi malo ledenih kock. Če želimo gaziran sok, zalijemo z radensko.

RAZVEDRILO IN PROSTI ČAS**VELESLALOM ZA POKAL ZAVRATCA****Metka Lazar**

V nedeljo, 3.2.2013, se je na tako imenovanem smučišču »Biwer Niwer« odvijalo tekmovanje v veleslalomu za pokal Zavrataca. Vaščani smo že teden dni prej pripravljali progo. Predzadnji dan je že kazalo, da tekmovanja ne bo, ker nam je sonce stopilo veliko snega, nato pa je vso noč snežilo in smo se že zjutraj odpravili na progo in jo pripravili do konca. Prišlo je kar veliko smučarjev, pa tudi gledalcev, ki so pridno navijali.

*Veleslalomski proga med ogrevanjem.**Foto: Hana Rijavec*

Na koncu smo se pogreli za »šankom« in tam počakali na podelitev medalj in pokale za najboljše tri ekipe v skupnem seštevku. Zavratačani smo dobili veliko medalj, pa tudi pokal za ekipno zmago, kar je bilo treba seveda tudi proslaviti. :D

Na progi je tekmovalca št. 81. Foto: Hana Rijavec

Ali veste? INA JE ROMANTIČNA

Andreja Kogovšek

Platno

V zavraški cerkvi se občasno pojavlja več platen. Bajе zaradi tega, da lahko »moška« stran cerkve v petju lažje tekmuje z »žensko«.

Občinsko glasilo

Če kdo še ni pogledal to pomlad v nabiralnik, pozor! V njem boste našli novo številko Obzorij.

Domače živali

V KS Zavratac se obeta novi zakon o urejanju nočnega in dnevnega miru z dovoljenji za prekomerno obremenjevanje s hrupom.

Iskalna akcija

Našli smo Hildo!

Šmarnice

Letos so uspešno končane. Poleg velikega števila veroučencev, ki so se redno smukali okrog kapelic, je potrebno izpostaviti, da so bile šmarnice tudi vsebinsko zanimive.

Asfaltiranje

Da se stvari z novo vlado premikajo na boljše, ni nobenega dvoma več. Na jamarski lokalni cesti proti Mravljijšam imamo nekaj krpic novega asfalta, ponekod celo v širini celotnega cestišča.

SUDOKU

		3		9	2			
4				3			1	
2	7							
	1		3					8
	5		1	6	7		3	
3					8		6	
							5	3
	3			8				9
			6	2		1		

OGLAR

KD Zavratac
Zavratac 2, 1373 Rovte

kdzavratac@gmail.com